

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

JORŪNĖ PAUŽIENĖ

II kurso studentė

**KŪNIŠKUMAS TARPTAUTINIUOSE SANTYKIUOSE: PRIEGLOBSČIO
PRAŠYTOJŲ REPREZENTACIJŲ ANALIZĖ PABĖGĖLIŲ KRIZĖS
DISKURSE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: dr. D. Jakniūnaitė

Vilnius, 2017 m.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „KŪNIŠKUMAS TARPTAUTINIUIOSE SANTYKIUIOSE: PRIEGLAUBŲ PRAŠYTOJŲ REPREZENTACIJŲ ANALIZĖ PABĖGĖLIŲ KRIZĖS DISKURSE” yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Paužienė J. Kūniškumas tarptautiniuose santykiuose: prieglobsčio prašytojų reprezentacijų analizė pabėgėlių krizės diskurse: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė D. Jakniūnaitė – V., 2017. – 88 p.

Reikšminiai žodžiai: kūniškumo politika, kūniškumas, kritinė kūno analizė, pabėgėlių krizė, pabėgėlių reprezentacijos, sugrėsminimas.

Šiame darbe nagrinėjamos pabėgėlių kūnų reprezentacijos pabėgėlių krizės diskurse. Tiriant rašytinį bei vaizdinį diskursą žiniasklaidos šaltiniuose bei tą, kurį generavo pabėgėlių teises ginanti agentūra UNHCR, siekta išsiaiškinti, kokios reikšmės apie pabėgėlių prašytojus buvo kuriamos krizės metu.

Išnagrinėjus diskursą, apimantį vienerių metų laikotarpį (nuo 2015-ųjų balandžio 19 d. iki 2016-ųjų balandžio 19 d.) buvo išskirtos dominuojančios kūniškos pabėgėlių reprezentacijos, kurios vėliau galėjo daryti įtaką politiniams sprendimams, visuomenės nuostatoms. Darbe siekta išanalizuoti šių reprezentacijų reikšmę ir pačių pabėgėlių reakcijas į jiems priskiriamas reprezentacijas.

TURINYS

1. ĮVADAS.....	5
2. KŪNŲ TEORIZAVIMAS TARPTAUTINIUIOSE SANTYKIUOSE.....	11
2.1. KŪNAS KLASIKINĖSE TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ TEORIJOSE.....	12
2.2. KŪNAS IR ĮKŪNIJIMAS FEMINIZMO TEORIJOJE	14
2.3. KŪNAS, GALIA IR PASIPRIEŠINIMAS.....	17
2.4. VIEŠAI MATOMAS KŪNAS – KALBANTIS KŪNAS	20
2.5. PABĖGELIŲ KRIZĖS TEORIZAVIMAS IR ATVEJO AKTUALUMAS	22
3. TYRIMO METODOLOGIJA.....	25
3.1. REPRESENTACIJOS IR REIKŠMIŲ KŪRIMAS.....	25
3.2. KŪNIŠKUMAS IR KŪNŲ ĮGYJAMOS REIKŠMĖS.....	28
3.3. TYRIMO MEDŽIAGOS ANTRANKA IR ANALIZĖS ETAPAI	31
4. PABĖGĖLIŲ KŪNO REPRESENTACIJŲ ANALIZĖ.....	33
4.1. PLAUKIANTIS KŪNAS, SKĘSTANTIS KŪNAS. KŪNAS, VERTAS IŠGELBĖJIMO	34
4.2. KŪNAS PRIEANGYJE, NEPAKLUSNUS KŪNAS, PROTESTUOJANTIS KŪNAS	45
4.3. SUSKAIČIUOTAS KŪNAS, UŽDARYTAS KŪNAS, NEMATOMAS KŪNAS	56
IŠVADOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	67
PRIEDAI	71
SUMMARY.....	87

1. ĮVADAS

Bėgantis kūnas, skęstantis kūnas, mirštantis kūnas, motinos kūnas, vaiko kūnas, grėsmę keliantis kūnas, sulaikytas kūnas. Visi šie vaizdiniai neleidžia paneigti, kad kūnai turėjo svarbią reikšmę pabėgėlių krizės, su kuria šiomis dienomis susiduria Europa, kontekste. Pripučiamomis valtimis į Senąjį žemyną plaukiantys, per sienas miniomis žygiuojantys, per tvoras lipantys pabėgėliai iš Artimųjų Rytų kai kurių valstybių buvo sugrėsminti – kaip nepažįstami, nepageidaujami, socialinę tvarką galintys sugriauti ir pavojų saviems žmonėms galintys sukelti kūnai. Dėl tokio požiūrio Europa nesugebėjo atrasti vieningos politikos ir drauge pasidalinti, kas rūpintis prieglobsčio prašančiais žmonėmis. Ir net tose šalyse, kurios sutiko ištiesti jiems ranką, šimtai tūkstančių pabėgėlių vis dar laukia, kokia bus jų ateitis – jie gyvena izoliuoti laikino prieglobsčio centruose drauge su kitais prieglobsčio prašytojais. „Jie“ ir jų kūniška būtis ir buitis tampa atskirti nuo „mes“ ir „mūsų“.

Paradoksalu tai, kad pabėgėlių krizės kontekste net ir tos valstybės, kaip Vokietija, kurios nestatė sienų, o pakvietė pabėgėlius atvykti ir pasisiūlė priimti, vis tiek laikė juos „kitais“. Greta solidarumo diskurso, vokiškosios atvirumo kultūros („Willkommenskultur“) egzistavo ir priešiškus, išankstinė baimė dėl į šalį priimamų pabėgėlių, jie buvo izoliuojami.¹ Nors valstybių vadovai krizės metu apeliavo į „humanizmą“ ir „humanitarines vertybes“², kaip vieną pagrindinių Europos vertybinių ramsčių, nepažintus, kitokius, masiškai plūstančius žmones jie redukavo iki kūnų, kuriuos galima subordinuoti valstybinei galiai ir kuriuos galima atskirti – jų kūnus apriboti erdvėje, nes visi jie antraip

¹ Seth M.Holmes, Heide Castaneda „Representing the „European refugee crisis“ in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death“. American Ethnologist, 2016-01-18. p. 12-24

<<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/amet.12259/full>> [žiūrėta 2017-03-11]

² Kate Connolly „Angela Merkel defends Germany's refugee policy after attacks“. The Guardian, 2016-07-28 <<https://www.theguardian.com/world/2016/jul/28/merkel-rejects-calls-to-change-germanys-refugee-policy-after-attacks>> [žiūrėta 2016-11-14]

gali sugriauti nusistovėjusių tvarką, įnešti sumaištį. Svarbu tai, kad Europa, kurios lyderiai akcentuoja, laisvės, tolerancijos, rasinės, religinės, kultūrinės įvairovės ir multikultūriškumo vertybes, susidūrusi su kitataučiais prie savo sienos elgėsi visiškai atvirkščiai, nei deklaruoja: pabėgėlius suvokė, kaip „kitus“, kaip subjektus, kurie grasina suardyti nusistovėjusių tvarką.³ Šį kitoniškumą jie grindė per kūniškas reprezentacijas.

Tokia situacija tik pagrindžia, kodėl prasminga yra iš kritinės feminizmo teorijos kylanti kūno politikos analizė, kuri siūlo konceptualizuoti kūną kaip produkuojantį ir produkuojamą per socialinius ir politinius santykius, kuriantį ir perkuriantį reikšmes apie save.⁴ Taip, kaip Davido Eastono „juodosios dėžės“ atvėrimas leido analitikams geriau suprasti, kaip priimami politiniai sprendimai, taip ir kūno atvėrimas tarptautinių santykių analizei leidžia geriau suvokti, kokią reikšmę įkūnyti objektai turi saugumo politikos sprendimams ir kaip jie keičia pačių kūnų sampratą, kaip per kūną veikia galia ir kaip kūnas mėgina jai priešintis perkurdamas save.⁵ Kūno siekis save perkurti buvo matomas ir pabėgėlių krizės kontekste. Jau vien pats Sirijos piliečių veržimasis į kitą žemyną ir bėgimas nuo subordinuojančios valdžios rodo siekį perbraižyti kūnui skirtas ribas, nes kūnai ne tik nepakluso suvereno nubrėžtomis sienoms, bet ir rizikuodami savo gyvybe plaukė per Viduržemio jūrą patys į savo rankas perimdami savo kūno pažeidžiamumo kontrolę. Tačiau šie kūnai priešinosi ir Europos galios centrums: jie lipo per statomas sienas, rengė protestus, bado streikus, kai kurie siekdami parodyti, kad jų teises ir balsą neatsižvelgiama, užsisiuvo lūpas.⁶ Tai rodo, jog, kai tampa „kitu“, daug sunkiau

³ Seth M.Holmes, Heide Castaneda, p. 12-13.

⁴ Lauren Wilcox *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2015. p. 5-16

⁵ Ten pat, p. 7-9

⁶ Aljazeera „Refugees sew lips together in border protest“, 2015–11-24

<<http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2015/11/refugees-sew-lips-border-protest-151124074945792.html>> [žiūrėta 2017-01-19]

komunikuoti, pasiekti, kad tavo balsas būtų girdimas. Todėl, kai pabėgėliai buvo nutildyti, balso ir žodžių funkciją atliko kūnas.

Prieš tai aptartas paradoksas gali būti suformuluotas į konkrečią problemą, kurios analize paremtas šis tyrimas: **nors Europos valstybės įvardijo Sirijos pabėgėlių krizę kaip humanitarinį klausimą bei apeliavo į humanitarines vertybes, jos vertino prieglobsčio prašytojus kaip grėsmę žemynui ir vykdė politiką, kuri juos izoliavo nuo likusios visuomenės, vertė „kitais” ir neatsižvelgė į jų reikalavimus, todėl pastariesiems teko ieškoti kitokių būdų, kaip komunikuoti savo pažeidžiamumą bei žmogiškumą ir tai jie darė per kūnus.**

Iš apibrėžtos problemos kyla ir pagrindinis darbo tikslas: **išsiaiškinti, kaip ir kodėl Europos valstybės reprezentavo pabėgėlių kūnus ir kaip per kūniškumą pabėgėliai išreiškė savo interesus Europos pabėgėlių krizės kontekste.** Šį tyrimo tikslą įgyvendinti siekiama, atsakant į pagrindinį tyrimo klausimą: **kokios kūniškumo reikšmės buvo priskiriamos pabėgėliams ir kaip į jas reagavo patys prieglobsčio prašytojai?** Kitaip tariant, bandyti išsiaiškinti, kaip, pasitelkiant kūniškumo diskursą, valstybės reprezentavo į žemyną plūstančius pabėgėlius, ką šios reprezentacijos reiškia, ir kaip patys pabėgėliai reagavo į tam tikras vertimo „kitu” strategijas. Taip siekiama užčiuopti tarptautinio saugumo srityje egzistuojančią politinio bei normatyvinio smurto formą, kuri įgyvendinama per kūnus, tačiau nėra akivaizdi, todėl tradicinių tarptautinių santykių teorijų yra paliekama analizės paraštėse.

Siekiant užsibrėžto tikslo ir bandant atsakyti į pagrindinį tyrimo klausimą, šiame darbe keliami tokie **uždaviniai**:

1. Remiantis kritine feminizmo teorija, analizuojančia kūno politiką, atskleisti santykį tarp žmogaus kūno ir tarptautinės sistemos bei pagrįsti, kodėl apskritai prasminga bei aktualu nagrinėti kūną tarptautinės politikos kontekste;
2. Suformuluoti tyrimo analizės įrankį, apsibrėžti tyrimo lauką;

3. Vykiant diskurso – vaizdų bei kalbos – analizę iširti, kaip buvo reprezentuojami pabėgėlių kūnai;
4. Vykiant diskurso analizę, išanalizuoti, kaip patys pabėgėliai reagavo į jiems priskiriamas kūniškas reikšmes bei jomis pagrįstus politikos sprendimus.

Tyrimas bus struktūruojamas pagal išsikeltus uždavinius. Pirmojoje, teorinėje dalyje, bus siekiama atskleisti iš kritinės feminizmo teorijos kylančias kūniškumo politikos prielaidas, kurios pagrindžia, kodėl kūnas apskritai yra svarbus tarptautinių santykių analizės objektas. Taip pat bus siekiama parodyti, kodėl negalima kūno laikyti nekintančia, natūralia ir už žinojimo ribų egzistuojančia konstanta, kaip tai darė klasikinės tarptautinių santykių teorijos. Šioje dalyje bus siekiama pagrįsti pasirinktos teorijos prasmingumą, kai ji pritaikoma konkrečiai pabėgėlių krizės analizės kontekste – tai yra parodyti, kokius papildomus tiriamo reiškinių pūvius šis teorinis analizės įrankis suteikia ir kokius tiriamo reiškinių procesus leidžia paaiškinti.

Antrojoje, metodologinėje, dalyje bus apibrėžiami bei pagrindžiami pasirinkti diskurso analizės šaltiniai: rašytiniai – iš BBC, „The Guardian”, „Deutsche Welle” bei UNHCR (iš viso 120 tekstų, žr. priedus) bei agentūros „Reuters” nuotraukos (iš viso 238 nuotraukos, žr. priedus). Taip pat pristatomas pasirinktas diskurso analizės modelis, tyrimo įrankis, pateikiamos tyrimui reikalingos sąvokos, išdėstoma analizės logika. Trečiojoje, tiriamojoje dalyje, vykiant diskurso analizę, bus siekiama įgyvendinti du paskutinius uždavinius: išanalizuoti pasirinktus empirinius atvejus ir išsiaiškinti, kokios pabėgėlių kūno reikšmės vyravo, ką jos reiškė ir kaip į šiuos procesus reagavo patys pabėgėliai.

Pagal šiuos du uždavinius tiriamoji šio magistro darbo dalis yra suskirstoma į dar tris taip siekiant darbe tartum atspindėti pabėgėlių kūnų kelionę per žemyną ir kartu vykusį jų kūniškumo reikšmių virsmą. Pirmojoje tyrimo dalyje bus nagrinėjami vaizdiniai jūroje ir prie kranto. Antrojoje – kelionė per žemyną, valstybių sienas. Trečiojoje – pabėgėlių stovyklose, sulaikymo ir prieglobsčio

centruose. Kiekvienoje iš šių dalių vienu metu bus siekiama išanalizuoti reprezentacijas ir jų kuriamas reikšmes abiejose galios svarstyklių pusėse: a) kaip galios šaltinis, tai yra valstybės, reprezentavo pabėgėlių kūnus ir ką tai reiškė; b) kaip, reaguodami į tam tikras pavertimo „kitu“ strategijas, pabėgėliai siekė komunikuoti tam tikras reikšmes per savo kūną ir ką tam tikros kūniškos išraiškos atspindėjo. Kitaip tariant, mėginti suvokti, kokias reprezentacijas tam tikri su kūnu susiję veiksmai ar įvykiai (pvz. pabėgėlių įkurdinimas centruose, jų plaukimas valtimis, pačių pabėgėlių vykdytas lūpų užsisivuvimas, trimečio Aylano Kurdi mirtis ir t.t.) reiškė – nes šios reikšmės formavo tam tikrą požiūrį į prieglobsčio prašytojus – ir kaip į tai reagavo patys pabėgėliai. Abu galios svarstyklių poliūs – reprezentavimą ir pabėgėlių reakciją į jį – reikia nagrinėti, kad būtų atskleistas per kūnus sukurtas galios santykis. Nes, remiantis Micheliu Foucault, tiriant galios santykius būtina į analizę įtraukti ir pasipriešinimą, nes nėra jokių galios santykių, kur nebūtų pasipriešinimo galiai.⁷

Šis pabėgėlių krizės atvejo tyrimas pretenduoja praplėsti kūniškumo tyrimų sritį tarptautinių santykių paradigmoje. Visus iki tol šioje srityje atliktus mokslinius darbus vienija bendras bruožas: analizuojami nuskriaustų, marginalizuojamų, nelygiavertiškai priimamų grupių kūnai. Pirmieji moksliniai darbai, kuriuose tirtos kūniškos reprezentacijos, siekė išsiaiškinti kaip per kūno politiką yra įtvirtinamos lyčių roles, nelygybė. Viena pirmųjų apie tai XX a. viduryje prabilo Simone de Bouvoir, kurios mintis, jog „moterimi negimstama, bet tampama“, tapo vienu žinomiausių feministinės teorijos teiginių.⁸ Jos mintis tęsė Judith Butler, kuri kritikavo įsitvirtinusį suvokimą apie binarinę lyčių sistemą, į savo filosofinę analizę įtraukė ir rasiinį kūną, galios sąvoką. Ji taip pat vystė savo lytinio performatyvumo teoriją, kuri teigė, kad lytis yra ne tai, kas mes esame, bet tai, ką atliekame, o kūnai

⁷ Michel Foucault *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings. 1972-1977.* ed. Colin Gordon Niuojorkas: The Harvester Press, 1980. p. 142

⁸ Simone de Beauvoir *The Second Sex.* Niuojorkas: Knopf Doubleday Publishing Group, 2012.

yra kuriami ir perkuriami vykstant mūsų žinojimo produkcijai.⁹

Šios, feminizmo teorijos klasikėmis laikomos, autorės suteikė atspirtį tolesniems kūno politikos tyrimams, kurių laukas ypatingai ėmė gausėti nuo XX a. pabaigos. Juose klausta, kaip per kūną – jį marginalizuojant, suteikiant jam tam tikras reprezentacijas, jį sugrėsminant – veikia galia, kokius politinius sprendimus ir visuomenės nuotaikas šios reprezentacijos lemia. Į tyrimus tokie autoriai, kaip Cynthia Enloe¹⁰, Carol Cohn¹¹, Diana Coole¹², ėmė įtraukti lytį, rasę, tautybę, amžių, neįgalumą, religiją, kaip persidengiančius ir tarpusavyje koreliuojančius kūniškumo elementus, kurie veikia tarptautinę politiką. Vienas naujausių darbų - Lauren B. Wilcox, kuri kūnų politikos analizę pritaikė įtariamųjų teroristų kankinimams Gvantanamo analizuoti, savižudžių sprogdintojų veiksmams tirti, taip pat per kūniškumo prizmę įvertino patikras oro uostuose.

Tarptautinių santykių tyrimuose analizuotas ir pabėgėlių kūniškumas. Vieną žinomiausių tyrimų atliko Peteris Nyersas knygoje „Rethinking refugees beyond state emergencies“¹³: jis nagrinėjo abipusį ryšį tarp kūno politikos formuotojo ir objekto, tyrė pabėgėlių reprezentacijas, teigė, kad ne tik valstybės projektuoja galią per pabėgėlių kūnus, bet ir jie patys per savo kūnus mėgina išreikšti valią. Nemažai tarptautinių santykių srities darbų skirti migrantų kūniškumo analizei, vykstant krizėms kitose pasaulio vietose – kaip April Schemik tyrimas Karibų jūros regione¹⁴ arba Michaelas Leachas, nagrinėjęs

⁹ Judith Butler *Vargas dėl lyties. Feminizmas ir tapatybės apvertimas*. Vilnius: Kitos knygos, 2017.

¹⁰ Cynthia Enloe *Bananas, Beaches and Bases Making Feminist Sense of International Politics, Completely Revised and Updated*. Londonas: University of California Press, 2013.

¹¹ Carol Cohn „Sex and Death in the Rational World of Defense Intellectuals“. *Signs*, 12 (4), Within and Without: Women, Gender, and Theory, 1987, pp. 687-718.

¹² Diana Coole „The Body and Politics „. kn. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*, Georgina Waylen (sud.) et al. Oksfordas, Niujorkas: Oxford University Press, 2013.

¹³ Peter Nyers *Rethinking Refugees– Beyond State of Emergency*. Niujorkas, Londonas: Routledge, 2013.

¹⁴ April Schemik *Asylum Speakers– Caribbean Refugees and Testimonial Discourse*. Niujorkas: Fordham University Press, 2011.

Australijos atveji.¹⁵ Nors apie dabartinę pabėgėlių migraciją į Europą jau parašyta nemažai darbų, prieglobsčio prašytojų kūniškumo analizės tyrimų laukas kol kas siauras – 2017 metais pasirodė Jane Freedman et al. sudaryta knyga, kurioje nagrinėjamas pabėgėlių lytiškumo aspektas Sirijos migrantų krizės kontekste¹⁶. Niša pabėgėlių kūniškų reprezentacijų tyrimui naujausios krizės metu taip pat egzistuoja ir Lietuvos mokslinių tyrimų kontekste, nes tokių darbų jame kol kas nebuvo. Todėl šis tyrimas pretenduoja šią nišą užpildyti, pateikdamas naują analitinį pjūvį tarptautinei pabėgėlių krizei nagrinėti.

2. KŪNŲ TEORIZAVIMAS TARPTAUTINIULOSE SANTYKIUOSE

Žmogaus kūnas ilgą laiką buvo už tarptautinių santykių teorijų ribų. Tačiau paradigmos abejingumas kūno reikšmėms visuomet buvo paradoksalus. Tarptautinių santykių teorijų nagrinėjami procesai ir santykiai turi poveikį kūnams ar netgi patys kūnai juos kuria¹⁷: piliečių kūnai saugomi nuo grėsmių, kiti kūnai puolami, kad šios grėsmės būtų įveiktos, kuriami galios santykiai, remiantis kūniškomis savybėmis – rase, lytimi, amžiumi. Kūnai priešinasi siekiui juos kontroliuoti ar pavergti, kūnai keliauja, kūnai badauja, moderniam pasaulyje kūnai gali tapti teroristiniu ginklu ir t.t.. Vis dėlto tarptautinių santykių paradigmoje iki pat praėjusio amžiaus 8-9 dešimtmečių sandūros dažniausiai kūnas buvo suprantamas kaip natūralus, duotas, nekintantis ir nevertas atskiros analizės.

Tačiau iš kritinės feministinės tarptautinių santykių teorijos kylanti kūniškumo politikos kryptis siekė parodyti, kad į kūniškumą verta žvelgti kitaip. Šios teorijos atstovai siekė suvokti, kaip tarptautiniai santykiai kuria ir perkuria kūnus bei kaip kūnai gali keisti tarptautinius santykius, jų

¹⁵ Michael Leach ““Disturbing practices”:dehumanizing asylum seekers in the refugee "Crisis" in Australia, 2001-2002”. *Refuge*, vol. 21, no. 3, 2003. p. 25-33.

¹⁶ Jane Freedman et al. *Gendered Approach to the Syrian Refugee Crisis*. Niujorkas, Londonas: Routledge, 2017.

¹⁷ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 2

reprezentacijos daryti įtaką tarptautinės politikos sprendimams. Kaip kūnai gali tapti politikos objektu, būti susieti su tam tikromis tapatybėmis, kaip dėl tam tikrų kūniškų savybių individų grupės gali būti marginalizuojamos ar kaip kūnai gali priešintis galiui. L.Wilcox teigimu, taip kaip „juodosios dėžės“ atvėrimas leido tirti daug didesnę imtį veikėjų ir praktikų, susijusių su tarptautiniais santykiais, taip ir kūno atvėrimas politinei analizei leidžia kritiškai analizuoti kūną, kaip objektą, turintį istoriją ir kurio pasakojimas yra nepaliamajam rašomas.¹⁸

2.1. KŪNAS KLASIKINĖSE TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ TEORIJOSE

Klasikinėse tarptautinių santykių teorijose kūnas suvokiamas kaip individualus organizmas, kurio apsauga nuo pažeidimo ar sunaikinimo yra valstybės saugumo užduotis. Kūnus klasikinės tarptautinių santykių teorijos mato kaip pasyvius, neveikiančius objektus – jie tarptautinei politikai svarbūs tik tuo ar jie gyvena, ar miršta ir todėl atsiduria už tarptautinių santykių analizės ribų.¹⁹ Kūnus tradicinės teorinės paradigmos mato kaip natūralius, nekvestionuoja jiems pagal kūniškus bruožus priskirtų reikšmių, nes jų neužčiuopia.

Realizmo teorija individo lygmens nesugeba aptikti, nes pagrindiniai veikėjai yra valstybės. Valstybės gina kūnus nuo kitų valstybių, anarchijos ir pilietinio karo. Jei nebūtų valstybės, kūnų išlikimui iškiltų grėsmė.²⁰ Liberalizmas taip pat priima kūną kaip duotą, tačiau teigia, kad jo išlikimui grėsmę kelia ne tik kitos valstybės, bet ir jo paties valstybės valdžia, kuri nutaria kas turi mirti, o kas - gyventi. Liberalizme ir smurtas suprantamas tik kaip negatyvi jėga, kurios visokiais būdais reikia vengti ir galima naudoti tik savigynai. Tradicinėse teorijose kūnas nesipriešina smurtinėms praktikoms

¹⁸ Ten pat, p. 7

¹⁹ Ten pat, p. 2-3

²⁰ Ten pat, p. 18-19

ar galiai: realizme kūnas yra jų objektas, o liberalizme stengiasi smurtinių praktikų išvengti, bet priima jas, kaip duotas.

Feministinė tarptautinių santykių teorija šiam tradiciniam požiūriui prieštarauja teigdama, kad toks kūnas, kokį mes suvokiame, yra žinojimo produkcijos rezultatas – nėra natūralaus ar „esminio“ kūno, kuris egzistuoja anapus idėjų ar diskurso, anapus galios santykių.²¹ Kūnas nuolatos kuriamas ir perkuriamas iš naujo, nėra stabilus. Feminizmas taip pat akcentuoja, kad smurtinės praktikos gali būti ne tik destruktivos, bet ir produktyvios – kurti kūno reikšmes. Tradicinės tarptautinių santykių teorijos neįžvelgia, kaip per politines praktikas ir diskursą sukuriama tam tikras žinojimas apie kūną, apie tam tikras jo reikšmes, išryškinant skirtumus tarp kūnų juos hierarchizuojant. Ir kaip sukuriama kūniškos reikšmės gali lemti politiką, katalizuoti kūnų pasipriešinimą galiai.²²

Pasak feminizmo atstovės Cynthios Enloe, jei tyrėjas – tai taikoma būtent klasikinių tarptautinių santykių paradigms atstovams – nesugeba pastebėti, kad tam tikra neva tradicinė, socialiai priimtina, nusistovėjusi tvarka užmaskuoja pavergiančius ar diskriminuojančius galios santykius ir jei jis nemato, kad tai yra sprendimų bei priimtų galios politikos padarinys, tai gali tapti pavojinga.²³ Dažniausiai negirdimas arba per nusistovėjusias praktikas išmokstamas negirdėti balsas tų, kurie nustumiami į paraštes, paverčiami „kitais“ rasiniu, lytiniu, religiniu, etniniu, seksualiniu pagrindu. Tai reiškia, kad tradicinės teorijos taip nepastebi tam tikrų smurto formų. Būtent todėl verta atsigręžti į feministinę kūno politikos teoriją, kad būtų galima apčiuopti, kuo grindžiami tam tikri galios santykiai, pamėginti suprasti, kokių pagrindu hierarchizuojami tarptautinių santykių veikėjai, kaip individo lygmens reprezentacijos gali vesti prie platesnių apibendrinimų ir politinių sprendimų.

²¹ Lauren Wilcox „Embodied Subjectivities in International Relations”, E-International Relations, 2014-08-05 <
<http://www.e-ir.info/2014/08/05/embodied-subjectivities-in-international-relations/>> [žiūrėta 2017-03-01]

²² Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 25-28

²³ Ten pat, p. 12

2.2. KŪNAS IR ĮKŪNIJIMAS FEMINIZMO TEORIJOJE

Vienas pagrindinių kūniškumo politikos teoretikus vienijančių teiginių yra toks, kad kūnas garsiausiai kalba tada, kai balsas tampa negirdimas. Nutildžius kalbą ar nesuprantant žodžių, tam tikrų grupių saugumui kyla pavojus. Tad kai skamba tylą, reikia įsiklausyti į kūną. Poststruktūralizmo ir feminizmo atstovė Lene Hansen, kritikuojanti klasikinę Kopenhagos mokyklos saugumizacijos teoriją, tokioms situacijoms, kai potencialus saugumo objektas neturi ar turi tik ribotą galimybę išreikšti savo saugumo problemą, vadina „saugumu kaip tylą“ (angl. *security as silence*).²⁴ Klasikinės tarptautinių santykių teorijos savo analize nesugeba apčiuopti problemos, jei ji nėra pasakyta ar parašyta – tai yra neturi žodinės išraiškos. Tačiau ir tylintis kūnas gali kurti reikšmes – tik kitokiais būdais, o feminizmo teorija siekia jas apčiuopti.

Viena svarbiausių šių laikų kūno politikos teoretikų Lauren Wilcox teigia, kad kūnai būna politiniai – formuojami valstybių politikos ir ją formuojantys. Todėl kūnų analizė gali paaiškinti tarptautinių santykių procesus, leisti geriau suprasti, kodėl tarptautiniuose santykiuose egzistuoja tam tikros smurtinės praktikos, kodėl tam tikros grupės marginalizuojamos, o kitos turi didesnes privilegijas, kodėl vieni kūnai erdvėje atbiovjami nuo kitų. Kūno atvėrimas analizei gali padėti suvokti, kuo grindžiamas politinis rasizmas, seksizmas ir kitos diskriminacijos formos, kurios persilieja iš nacionalinės politikos į tarptautinę. Mokslininkės teigimu, suvokiant kūną, kaip tarptautinės politikos padarinį, galima pateikti naują tarptautinės politikos analizės pjūvį, kurio negali apčiuopti klasikinės tarptautinių santykių teorijos, kūną priimančios kaip konstantą su mirties arba gyvybės požymiu.²⁵

²⁴ Lene Hansen „The Little Mermaid’s Security Dilemma and the Absence of Gender in Copenhagen School”. *Millennium: Journal of International Studies*, 29 (2), 2000. p. 294

²⁵ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 5-6

Pasak L.Wilcox, kūnai turėtų būti suprantami ne tik kaip objektai, kuriuos reikia saugoti nuo sužeidimų, bet kaip politinių įtampų, galių, politikos susidūrimo vieta.

Kritinės feminizmo teorijos atstovai pažymi, kad kūnai politinėje tvarkoje yra tarsi statuso ir galios žymekliai.²⁶ Tam tikri kūnai gali būti segreguojami, jiems gali būti užkertamas kelias priimti sprendimus, o tam tikras kūniškas savybes turintiems individams leidžiama sutelkti galią ir tam tikras socialines ar politines gėrybes savo rankose (pvz., Naujųjų laikų rasinė juodaodžių segregacija JAV, kurią vykdė baltaodžiai; vyrų draudimas moterims balsuoti ir t.t.), atskiriant nuo jų kitus. Dėl kūniškų savybių – lyties, amžiaus, rasės ir pan. – tam tikros individų grupės taip pat gali susidurti su barjeriais profesiniame, religiniame, šeimyniniame gyvenime, nes tam tikriems kūnams gali būti priskiriamos ir tam tikros stereotipinės tapatybės (simplifikuoti pavyzdžiai: moteris – namų šeimininkė, motina; vyras – mažiau emocionalus, racionalus, profesionalus darbe).

Kaip aptarta prieš tai, klasikinės tarptautinių santykių teorijos kūno nemato, jos priima jį kaip duotą, nulemtą gamtos, nekintantį, todėl turintį jau priskirtas tapatybes²⁷, o kritinė feminizmo teorija tokį požiūrį kritikuoja ir atmeta. Kaip teigia Judith Butler, kūnas nėra pasyvus tarpininkas, kuriame tik įrašomos tam tikros reikšmės.²⁸ Jis nėra tik instrumentas, kuris egzistuoja savaime ir egzistuoja atskirai nuo diskurso ir kultūrinės, politinės, socialinės realybės. Kūną sudaro visos reikšmės, kurios jam priskiriamos ir visos reikšmės, kurios per jį sukuriamos – jis yra reikšmių, kurias visuomenė kuria ir per pakartotines praktikas įtvirtina, konstrukcija. Tačiau kūnas gali ne tik gali įkūnyti socialines vertybes ir normas, tačiau kartu per kūną gali būti produkuojamos naujos reikšmės, keičiamos nusistovėjusios.

²⁶ Georgina Waylen et al. „Body Politics”. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford Publishing, 2013. p. 161-162

²⁷ Ten pat, p. 162

²⁸ Judith Butler *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. USA: Routledge, 1990. p.12-13

L.Wilcox teigia, kad norint teorizuoti kūną tarptautinių santykių paradigmoje, reikia galvoti apie dinamišką įkūnijimo modelį²⁹: tai yra kūnai turi būti suprantami kartu ir kaip materialūs, ir kultūriniai, produkuojami tarptautinių santykių ir patys produktyvūs. Kūnai nėra stabili visuma, bet visuomet egzistuoja virsme. Nepaklusimą reikalavimams, suvaržymams ir taisyklėms individas gali išreikšti per savo kūniškumą. Taip buvo ir istorijoje, ir moderniais laikais: sufražistės žygiavo gatvėmis reikalaujamos teisės moterims balsuoti, afroamerikiečių protesto žygis į Vašingtoną buvo rengtas reikalaujant lygių pilietinių teisių visoms rasėms, iki šiol vyksta Tibeto vienuolių susideginimai dėl religinių persekiojimų. Taigi, tokiais atvejais kūnas tampa susidūrimo tarp nusistovėjusių taisyklių ir normų bei siekio joms priešintis vieta.³⁰

Kadangi kūno politikos teorija gimsta iš feministinės minties, todėl visų pirma daugybė analizių koncentruojamos į lytiškumą. J.Butler nagrinėja savybes, kurios priskiriamos moters bei vyro kūnams ir, atsispirdama nuo Simone de Beauvoir teiginio „moterimis negimstama, bet tampama“, teigia, kad „moteris yra sąvoka, kuri egzistuoja procese, kūrime, virsme ir negali būti apibūdinta kaip turinti pradžią ar pabaigą”.³¹ Taigi, kūnas neturi lyties, neegzistuoja, kol nėra įreikšmintas, įprasmintas, apipintas reikšmėmis. Kadangi šios reikšmės gali kisti, kartu gali kisti ir paties kūno suvokimas. Tačiau L.Wilcox praplečia J.Butler teoriją ir teigia, kad kūniškumo reikšmės ir į kūną nutaikyta galia ar jam skirtas politinis smurtas yra susiję ne tik su lytimi, bet rase, religija, tautybe, amžiumi.³² Taigi, kuriant ir perkuriant reikšmes kinta ne tik moters kūno bei vyro kūno suvokimai, bet ir migranto kūno, baltaodžio kūno, juodaodžio kūno, seno kūno, jauno kūno ir t.t. Būtent todėl kritinės feminizmo teorijos atstovai savo darbuose pabrėžia, kad pavergiančios nusistovėjusios lyčių rolės, kūno savybių nulemtos

²⁹ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 11

³⁰ Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, p. 15-16

³¹ Ten pat, p. 43

³² Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 11

tapatybės (pvz. moteris – motina, besiremianti jusliniu pradū; vyras – duonpelnys, karys – besiremiantis racionaliū pradū), normos, taisyklės, supratimai neturėtų būti internalizuojami kaip tradiciniai ir nekintantys³³. Jei kūnas yra pavergiančių reikšmių dėlionė, galima bandyti ją perkonstruoti kitaip.

Būtent todėl kūniškumo politiką, kylančią iš feminizmo teorijos, domina ne visi kūnai, bet kūnai tų grupių, kurių teisės paminamos, kurie patiria diskriminaciją, kuriuos priverčia nutilti valstybės ar jiems nepalankus galios santykių disbalansas. Čia egzistuoja savotiškas užburtas ratas: pavertimo „kitu“ (*othering*) strategijos objektu tampama dėl lytiškumo, rasės, religijos, socialinės klasės požymių. Negirdime tų, kurių nenorime girdėti. Kai kurie kūnai, kurie kelia grėsmę nusistovėjusiai socialinei tvarkai ar įsitvirtinusiems galios santykiams, imami laikyti prastesniais, marginalizuojami ar apskritai tampa nepageidaujamais.³⁴ Sergantis, paliegęs, neįgalus, kitaip nei įprasta apsirengęs, netobulas, sužeistas, vargingai atrodantis, taisyklės siekiantis pažeisti, nepaklusnus, kitoks, nei įprasta, kūnas savaime kelia grėsmę socialinei tvarkai, todėl yra marginalizuojamas, įvardijamas „kitu“.

2.3. KŪNAS, GALIA IR PASIPRIEŠINIMAS

Kaip tvirtina Diana Coole, analizuoti kūną reiškia įžvelgti galios santykius, kurie reguliuoja, nuvertina, apibūdina ar produkuoja patį kūną. Kūnas įgauna politinę reikšmę, kai yra vertinamas diskurse ar

³³ Cynthia Enloe *Bananas Beaches and Bases. Making Feminist Sense in International Politics*. London: University of California Press, 2014. p. 11-12

³⁴ Nancy Scheper-Hughes, Margareth M. Lock „The Mindful Body: A Prolegomenon to Future Work in Medical Anthropology”. *Medical Anthropology Quarterly*, 1 (1), 1987. p. 24

valstybės politikos kontekste, nes kūnas – pagrindinė vieta, kur yra persipynusi lytis, klasė, rasė, kultūra, amžius ir galia.³⁵

Lygiai taip pat kaip neatitinkantis normų „kito“ kūnas nustumiamas į paraštes, galią savo rankose turinčios visuomenės grupės krizės atvejais gali siekti sukurti tokio tipo kūnus, kokių jiems reikia, perkurti tam tikrus kūnus į tokius, kokius jie laikytų „korektiškais“ ar „normaliais“³⁶ (pvz. Prancūzijos miestų draudimas moterims nešioti burkinius ir raginimas dėvėti vakarietiškus bikičius). Siekiant perkurti kūną, bandoma taip panaikinti jo keliamą grėsmę, kad nusistovėjusi tvarka ar galios santykiai pasikeis. M.Foucault tokį procesą apibūdina kaip biopolitinę galią, kuri pasireiškia kaip „pastanga administruoti, optimizuoti, dauginti gyvybę, pajungti ją tiksliai kontrolei ir visapusiams reguliavimams“.³⁷ Galia, pasak M.Foucault, siekia paskirstyti gyvąją medžiagą taip, kad „ji taptų vertinga ir naudinga“, o tai daroma apibrėžiant šios gyvosios medžiagos „kokybę, ją matuojant, vertinant hierarchizuojant“.³⁸

Kai kūnai nepaklūsta galios kontrolei – jiems taikoma bausmė, kuri yra skirta ne tik normalumo ribas pažeidžiančiam individui ar tiesiogiai jo kūnui (pvz. jis įkalinamas – suvaržoma judėjimo laisvė, jis kankinamas, marinamas badu ar nužudomas, kaip buvo daroma genocido atvejais), ši bausmė skirta visiems tokios pačios kategorijos kūnams disciplinuoti.³⁹ Individo kūnui skirta bausmė – būdas galiai subordinuoti grupės kūnus. Kūnas pavaldus galiai ir, pasak J.Butler, individo kūno pažeidžiamumas

³⁵ Diana Coole „The Body and Politics“, Georgina Waylen et al. „Body Politics“. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford Publishing, 2013. p. 188-191

³⁶ Ten pat, 26

³⁷ Michel Foucault *The Will to Knowledge*. Londonas: Penguin books, 1998. p.137-139.

³⁸ Michel Foucault *Seksualumo istorija*. Vilnius: Vaga, 1999, 105.

³⁹ Judith Butler „Violence, mourning, politics“. *Studies in Gender and Sexuality*, 4(1), 2008. p. 14-15

slypi ne tik tame, kad jo gyvybė ir mirtis yra kito rankose, bet ir tame, kad kūnas yra nuolatinėje subjektiškumo būklėje.⁴⁰

Tačiau politinis kūnas, galios šaltinis, ne visada gali kontroliuoti individų kūnus. Vienas svarbiausių kūno politikos teorijos atstovų argumentų nurodo, kad individo kūnas gali priešintis politiniam kūnui – tai yra jį subordinuojančiai galiai. Taigi, galiai priešinasi tai, ką ji siekia pajungti – pati gyvybė.⁴¹ Pasak tokių autorių, kaip L.Wilcox, smurtiniai veiksmai tarptautiniuose santykiuose nėra tik destruktivūs, jie ir kuria kūnus, kuriuos veikia. Todėl smurtas tampa ne tik kenksmingas, bet gali turėti ir kitą, kuriantį, poveikį įkūnytiems tarptautinių santykių objektams.⁴² Suverenui besipriešinantį kūną gali siekti perimti galią mėgindamas perimti kūno kontrolę į savo rankas arba pažeisdamas ir keisdamas kūniškumo ribas, kurias nustato galios šaltinis. Pavyzdžiui, paskelbdamas bado streiką subjektas pats nusprendžia, kada kūnas mirs, taip perimdamas organizmo kontrolę į savo rankas, pats kontroliuodamas savo kūno pažeidžiamumą. Arba žmonės gali bėgti per fizines valstybių sienas, nepaisydami suverenių valstybių nustatytų erdvės apribojimų, draudžiančių be suvereno leidimo ir reguliavimo sienas peržengti.

Be to, vieni kūnai gali kalbėti už kitus, į juos panašius kūnus, kurių balsas negirdimas ar pasirenkamas negirdėti. Kaip teigia Judith Butler, protestuotojai, kurie išeina į gatves, savo kūniškumu parodo ne tik tai, kad jie fiziškai egzistuoja, bet siekia patraukti dėmesį į kūniškus jų ir panašių į juos gyvenimo aspektus – alkį, pastogės neturėjimą, bedarbystę. Jų kūnas tampa ne tik politinio požiūrio išraiška, protestuotojai išeidami į gatvę įkūnija pačias problemas: šie kūnai, kurie siekia būti matomi

⁴⁰ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 48

⁴¹ Audronė Žukauskaitė „Nuo biopolitikos prie filosofijos: M.Foucault, G.Agambens, G.Deleuzas“. *Problemos*, 84, 2013. p. 84-88.

⁴² Ten pat, p. 5-8

visuomenei, kalba už visus, kurie susiduria su tokiomis pačiomis problemomis.⁴³ Regėdamas tvarkai nepaklūstantį kūną imi galvoti apie problemas tų, kuriuos atstovauja šie žygiuojantys demonstracijoje, per užkardas besiveržiantys, per tvoras lipantys, valstybių sienoms nepaklūstantys ar badaujantys kūnai.

Lene Hansen teigia, kad net jei kažkas kalba apie saugumą individo vardu, apeliuodamas į teises, grėsmes ar problemas, su kuriomis susiduria individas ir individualus kūnas, jis dažniausiai apeliuoja į dalykus, kurie vyksta politiniame ir socialiniame lauke, tai reiškia, kad yra sietini ir su kitais individais.⁴⁴ Taip ir individo mirtis, anot autorės, gali reikšti tik jo, vieno vienintelio individo mirtį, tačiau gali turėti ir kolektyvinių reikšmių. Todėl, nagrinėjant kūną, svarbu žinoti kontekstą. Pavyzdžiui, 1972-aisiais įvykusio Romo Kalantos susideginimo nelaikytume individualia mirtimi, bet kova, pasipriešinimu prieš okupantų valdžią Lietuvoje. Taip pat ir nuskendusio trimečio pabėgėlio Aylano Kurdi mirtis⁴⁵ įkūnija daug daugiau nei vieno individo nelaimę Egėjo jūroje, bet priverčia pažvelgti į daug platesnę pabėgėlių krizės problemą.⁴⁶

2.4. VIEŠAI MATOMAS KŪNAS – KALBANTIS KŪNAS

Vis dėlto pabrėžtina, kad būdamas vienas ir protestuodamas vienas, visiškai izoliuotas, kūnas reikšmių nepakeis. Kad visos kenčiančios grupės žinutė būtų ištransliuota, reikalinga, kad besipriešinantis kūnas būtų tarp kitų kūnų – jei ne fiziškai, tai bent jo kūniškos išraiškos būtų matomos

⁴³ Judith Butler, interviu su LA Review of Books, 2015. <<https://soundcloud.com/lareviewofbooks/judith-butler-on-demonstrating-precarity>>

⁴⁴ Hansen, p. 304.

⁴⁵ Joel Gunter „Alan Kurdi death: A Syrian Kurdish family forced to flee”. BBC News, 2015 rugsėjo 4 d. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34141716>> [žiūrėta 2017-01-04]

⁴⁶ Plačiau šis atvejis aptariamas analizės dalyje.

ar žinomos kitiems. Kūnas turi parodyti, kad egzistuoja, tam, kad kūniški veiksmai, pvz. pasipriešinimas valstybės galiai, būtų žinomas kitiems ir žymėtų ne tik šio vieno kūno asmeninę kovą, bet taptų visos kenčiančios grupės balsu. Paslėpti ir izoliuoti save žalojantys, save marinantys ar kitaip galiai nepaklūstantys kūnai – kaip antai kalėjime ar sulaikymo centruose badaujantys ar save žalojantys kaliniai – netampa platesnio reiškinių balsu, jei yra paslėpti nuo visuomenės akių ar apie juos neskelbia žiniasklaida.⁴⁷ Jei kūnas bando priešintis izoliacijoje, jis taip ir neišeina iš „kitų“, „normos neatitinkančių“ kūnų segmento, kurį konstruoja tie, kurie turi galią.

Pasak E.Cox, savęs žalojimas, badavimas ar kitoks kūniškas veiksmas nėra skirtas tik pačiam individui – reikalingas savotiškas žiūrovo-atlikėjo santykis.⁴⁸ Žiūrovo reakcija į kitokį, skausmą kenčiantį kūną, gali būti stipresnė nei žodis to, kuris trokšta būti išgirstas, garsiai šaukia, tačiau yra tildomas, nes yra laikomas nusistovėjusią tvarką ir galios santykius griaušančiu „kitu“. Stebėtojai žvelgdami į kūno išraiškas yra priversti pajusti situaciją per kenčiančiojo prizmę. Patys būdami kūniški jie jautriai reaguos į kito kūno kančią. Todėl matydami, kokį skausmą tam tikros grupės patiria dėl tam tikros politikos, gali siekti, kad situacija keistųsi. Taigi, net ir užsiūtos lūpos gali kalbėti labai garsiai, jei jos yra matomos, tačiau gali tapti ir keliu į visišką tylą, jei jas matys tik tie, kurie trokšta kūną subordinuoti sistemai ar jį iš jos išmesti.⁴⁹ Todėl, nagrinėjant su kūniškumu susijusius klausimus ir siekiant suvokti, ką individai per kūniškas išraiškas siekia parodyti bei ką tam tikra kūniškumo politika reiškia tam tikros grupės individams, reikia stebėti ir atsaką į kūno kuriamą veiksmą ar vaizdinį. Nes reikšmės kuriamos ir perkuriamos tik tarp kitų kūnų.

⁴⁷ Emma Cox *Performing noncitizenship : asylum seekers in Australian theatre, film and activism*. Londonas, Niujorkas: Anthem Press, 2015. p. 112-113

⁴⁸ Ten pat, 112-113

⁴⁹ Ten pat, 113

2.5. PABĖGELIŲ KRIZĖS TEORIZAVIMAS IR ATVEJO AKTUALUMAS

Aptartos teorinės kūniškumo prielaidos aktualios pasirinkto tyrimo atvejo, pabėgėlių krizės Europoje, kontekste. Kaip teigia J. Butler ir jos darbą nagrinėjanti L. Wilcox, egzistuoja tam tikras suvokimas apie „normatyvinį“ kūną: tai yra, kokios kūno reikšmės yra produkuojamos ir internalizuojamos kaip „normalios“, „nekeliančios grėsmės“ ir priskiriamos konceptualiai kategorijai „mes“.⁵⁰ Pasak šių feminizmo atstovių, tai turi būti subrendęs, fiziškai sveikas kūnas, jo socialinė lytis ir lytinė tapatybė turi sutapti su biologine lytimi. Šis kūnas dažniausiai – baltaodžio vyro.⁵¹

Viskas, kas išeina už šio normatyvinio standarto nubrėžtų ribų – kita rasė, lytis, neįgalumas, nesutampanti biologinė lytis ir lytinė tapatybė – dažniausiai tampa politikos reguliavimo, galios santykių, diskriminacijos objektu. Kitoks kūnas, nukrypstantis nuo normų, kurios laikomos priimtiniomis, patenka į tapatybinę kategoriją „kiti“ – atskiriamas nuo „mes“. Visa tai, pasak J. Butler, galima įvardyti kaip norminį smurtą (angl. *normative violence*)⁵². Norminis toli gražu nereiškia, kad tai – legitimus smurtas. Pasak autorės, tai yra smurto ir socialinio atskyrimo forma, nutaikyta prieš tuos kūnus, kurie neatitinka nusistovėjusių normų, turi tam tikrus požymius, dėl kurių jie nepatenka į standartinį įkūnijimo modelį.⁵³

Galios šaltinis gali pateikti normų neatitinkantį, kitokią kūną kaip savaiminį grėsmės įrodymą – tam tikros kūniškos savybės, neatitinkančios susiformavusių normatyvinių standartų, gali būti sugrėsminamos, per diskursą įreikšminamos kaip savaime žyminčios tapatybinį pavojų, skirtį tarp „mes“ ir „jie“. Pirminė matoma tapatybė ir, be abejonės, pati akivaizdžiausia, yra ta, kuri priskiriama

⁵⁰ Wilcox, „Embodied Subjectivities in International Relations“ ibid.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Butler, *Gender Trouble-Feminism and the subversion of Identity*. p. xxi-xxii

⁵³ Wilcox, „Embodied Subjectivities in International Relations“, ibid.

tam tikras savybes turinčiam kūnui. Jei kūnas nukrypsta nuo susiformavusių normų, neįkūnija savybių, kurios yra laikomos „normaliomis“, nekeliančiomis grėsmės, jis tampa suvereno reguliavimo ir norminio smurto objektu. Toks tapatybinės skirties akivaizdumas palengvina galios veikimą: jei skirtumas ir grėsmingus atrodo akivaizdus, tai yra jis įrašytas kūne, galios šaltiniui lengviau primesti politiką, pateisinti sprendimus. Pasak S.Hall, sistema tartyum beda pirštu į jai nepaklūstantį kūną: jis akivaizdžiai kitoks, pavojingas, mes turime jį atskirti.⁵⁴ Toks vertinimas žymi galios santykį: kažkas gali interpretuoti kūną ir nuspręsti, ar įkūnytas individas kelia pavojų, ar gali būti priskirtas prie „mūsų“. Beje, šios savybės ir normos, pagal kurias vertinamas įkūnytas objektas, gali skirtis – pavyzdžiui, tai, kas normalu ir nekelia grėsmės nusistovėjusiems supratimams vienoje šalyje, nebūtinai atitiks normas kitoje. Tad, kaip teigia J.Butler, įkūnijimas neišvengiamai lemia tai, kad esi vertinamas pagal normas ir standartus, kurių pats nepasirinkai ir gali tapti norminio smurto objektu.⁵⁵

Tokiuose J.Butler teorijos rėmuose galima vertinti prieglobsčio prašytojus iš Artimųjų Rytų bei Šiaurės Afrikos, kurie plūdo į Europą pabėgėlių krizės metu. Jų situacija yra iliustratyvus pavyzdys, kaip kūnas gali tapti politikos ar net norminio smurto objektu. Europoje didžioji dalis valstybių priklauso Šengeno erdvei, leidžiančiai laisvai judėti iš vienos valstybės į kitą, tačiau žmonėms, kurie šioms valstybėms nepriklauso – tai yra prieglobsčio prašytojams iš Azijos ir Afrikos – ši fizinio judėjimo laisvė nepriklausė. Stabdydamos prie savo sienų, neišleisdamos, tikrindamos ar izoliuodamos pabėgėlius stovyklose arba prieglobsčio centruose, nenorėdamos dalintis našta su pietinėmis žemyno valstybėmis Europos šalys aiškino, kad taip užtikrinamas saugumas, socialinis stabilumas.⁵⁶ Kitaip tariant, suverenui vienus kūnus reikėjo atskirti, izoliuoti nuo kitų, sustabdyti grėsmingais laikomų kūnų

⁵⁴ Stuart Hall *Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Open Publishing, 1997 p. 262

⁵⁵ Judith Butler *Bodies that Matter. On the Discursive limits of Sex*. Londonas, Niujorkas: Routledge, 1993. p. 17

⁵⁶ Sussi Denisson „Seven Worrying Trends in the European Refugee Crisis“. European Council of Foreign Relations, 2016. <http://www.ecfr.eu/article/commentary_seven_worrying_trends_in_the_european_refugee_crisis7138> [žiūrėta 2017-03-01]

judėjimą, kad nekiltų pavojus tiems, kurie patenka į kategoriją „mes“ – tai yra saugiems kūnams. Nepriimdami galios šaltinių primetamų taisyklių, pabėgėliai bandė priešintis – bėgo per sienas, vis tiek plūdo į Europą, skelbė bado streikus. Taip jų kūnas tapo savotiška galios santykių kūrimo vieta, tarptautinės politikos mūšio lauku. Tam tikros kūniškos reikšmės, kūniškumo interpretacijos kūrė socialinę įtampą, lėmė politinius sprendimus, tam tikrą visuomenės bei politinį atsaką.

Kaip teigia profesorius Peteris Nyersas, tiriant konkrečiai pabėgėlių krizės atvejus nereikėtų pasiduoti „konceptualiai klaustrofobijai“ ir apsiriboti vien klasikinėmis teorijomis, pozityvistiniais metodais. Dabartinis tarptautinių santykių postpozityvistinis posūkis siūlo refleksyvesnį, kritiškesnį požiūrį į tarptautinius santykius⁵⁷, kur procesus siekiama suprasti, interpretuoti, reflektuoti įvykius ir siūlo kitaip pažvelgti į objektus, kuriuos tradicinės tarptautinių santykių teorijos laiko duotybėmis, konstantomis ar apskritai neužčiuopia – kaip kad kūno reikšmių.

Dėl to aktualu ištirti diskursą pabėgėlių krizės metu, kad būtų suvokta, kokios pabėgėlių kūno reikšmės buvo komunikuojamos bei palaikomos, kaip jų kūnai buvo suvokiami ir kaip patys pabėgėliai juos suvokė – kad būtų užčiuoptos reikšmės, kurių klasikinės teorijos nesugeba pamatyti. Šio tyrimo aktualumas glūdi siekyje geriau suprasti, į ką atsiremiant buvo priimti vieni ar kiti pabėgėlių politikos sprendimai Europoje, kaip galima paaiškinti tvyrančias nuostatas pabėgėlių atžvilgiu ir pabandyti suvokti, kur glūdi pabėgėlių integracijos problemos šaknys. Diskurso analizė pabėgėlių krizės tyrimui suteikia papildomą pjūvį, kuris leidžia pažvelgti į tai, kokią reikšmę atlieka kūnas grėsmių konstravime⁵⁸, kaip mobilizuojama rasinių, kultūrinių, religinių skirtumų baimė bei kaip kuriamos ir perkuriamos socialinių kategorijų ribos.⁵⁹

⁵⁷ Peter Nyers „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order”. *Millennium: Journal of International Studies*, 28 (1), 1999. p. 5-6, 26.

⁵⁸ Mark B. Salter, Can E. Mutlu (sud.) *Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*. New York: Routledge, 2013. p. 139-141.

⁵⁹ Seth M. Holmes, Heide Castaneda, p. 12-13.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant įgyvendinti šiame tyrime išsikeltą tikslą ir išsiaiškinti, kokios pabėgėlių kūno reprezentacijos buvo kuriamos ir kokias reikšmes jos įgijo bei ką savo kūnu bandė perteikti patys prieglobščio prašytojai, bus vykdomas kokybinis tyrimas. Reprezentacijos, kurios buvo kurtos, perkurtos ir perduotos per pabėgėlių kūnus, bus analizuojamos pasitelkiant diskurso analizę. Šis metodas, pasak Normano Fairclough, atskleidžia ir demistifikuoja diskurse užkoduotas socialines praktikas, vertybes ir tapatybės elementus.⁶⁰ O didžiausias dėmesys, naudojant šį analizės įrankį, skiriamas tirti reikšmėms, kurios lemia identitetų, socialinių procesų ir galios santykių atsiradimą.⁶¹ Konkrečiu tyrimo atveju galima teigti, jog analizės objektas – dominuojančios pabėgėlių kūno reikšmės, kūniškos reprezentacijos. Jos turėjo įtakos politikos pabėgėlių atžvilgiu susiformavimui, požiūrio į pabėgėlius virsmui ar tam tikrų socialinių santykių, įtampų susikūrimui.

3.1. REPRESENTACIJOS IR REIKŠMIŲ KŪRIMAS

Vykdam tyrimą bus siekiama atrasti pabėgėlių kūno reprezentacijas, kurios kūrė tam tikras reikšmes, suvokimą apie į Europą atvykstančius prieglobščio prašytojus, lėmusį tarptautinę politiką. Kaip teigia P.Nyersas, reprezentacijos visuomet perteikia dalykus sukurdamos politines pasekmes.⁶² Reprezentaciją galima suvokti kaip tam tikrą konceptualųjį tiltą, kuris sujungia reikšmes ir kalbą su kultūra. Kaip teigia Stuartas Hallas, reprezentacija yra procesas, kurio metu pasitelkiama kalba, kad kitiems žmonėms būtų pasakyta kažkas reikšmingo apie pasaulį arba jį būtų galima reikšmingai

⁶⁰ Norman Fairclough, *Language and Power*. New York: Longman Inc., 1989, p. 140-141.

⁶¹ Jacob Torfing „Discourse Theory: Achievements, Arguments, and Challenges”. Kn. *Discourse theory in European Politics. Identity, Policy and Governance*. New York: Palgrave Macmillan, 2005, p. 1-5

⁶² Nyers, „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order”, p. 20

reprezentuoti.⁶³ Reprerentacijos yra proceso, kurio metu sukuriamos ir perkuriamos reikšmės apie pasaulį, dalis.

Pasak S.Hall, kiekvienas diskurso vaizdinys žymi įvykį ar veiksma – turi denotaciją, bet kartu ir perduoda tam tikrą žinutę – konotaciją.⁶⁴ Autorius ragina „tardyti vaizdinį“, nepriimti jo kaip natūralaus, duoto, žiūrėti, kaip diskurse pateikiamos reprezentacijos veikia mūsų supratimą.⁶⁵ Nes kiekviena reprezentacija kuria ar perkuria reikšmę ir šis procesas niekada nėra baigtinis – jokia reikšmė nėra fiksuota. Reikšmes, kaip tam tikras pasaulio klasifikacijos schemas, mes išmokstame – mūsų visa kultūra yra tam tikra reprezentacijų sistema.⁶⁶ O mokymosi procesas vyksta per diskursą: tik per diskursą suprantame, kad dalinamės tuo pačiu konceptų rinkiniu, tik per komunikaciją – ne tik žodine, bet ir vaizdine – mes tomis reikšmėmis dalinamės, jas kuriame, bandome įtvirtinti, perkuriame, joms priešinamės, keičiame. Todėl S.Hall tikina, kad „anapus diskurso nėra nieko reikšmingo“.

Taip pat svarbu pabrėžti, kad diskursas – vaizdinis ar tekstinis – savaime neturi reikšmės. Jis, pasak S.Hall, žaidžia su kitomis reikšmėmis, drauge akumuliuoja reikšmes.⁶⁷ Šį procesą kitaip galima apibūdinti kaip intertekstualumą – reikšmių rinkinį, kur viena reikšmė yra susijusi su kita ir gali įgyti kitokią prasmę kitų vaizdinių kontekste.⁶⁸ Joks tekstas, plačiaja šio žodžio prasme, neegzistuoja vienas, jis susijęs su kitais, su jais komunikuoja. Paprasčiau tariant, jokio savaiminio žinojimo nėra, o reikšmė yra santykinis konceptas, kuriamas santykyje su kitomis, jau egzistuojančiomis reikšmėmis.

⁶³ Hall, *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 15

⁶⁴ Ten pat, p. 229

⁶⁵ Stuart Hall „Representation and the media“. Paskaita skirta Media Education Foundation, 1997

<<https://www.youtube.com/watch?v=LBVYty1Wnvc>> [žiūrėta 2017-03-01]

⁶⁶ Ten pat

⁶⁷ Hall, *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 230

⁶⁸ Adolphe Haberer „Intertextuality and Practise“. *Literatūra*, 2007, 49(5). p. 57-59

Šis santykis žymi skirtumą, nes be skirtumo negali egzistuoti reikšmė. O kur yra skirtumas, ten, pasak S.Hall, visuomet egzistuoja ir galios santykis⁶⁹ - pvz., priešpriešos turtingas/vargšas, valdovas/pavaldinys, vyras/moteris neatsiejamos nuo hierarchinių santykių. Vykstant šių priešpriešų dialogui kuriamos reikšmės ir palaikomas skirtumas, tačiau priešpriešas kurti ir skirstyti reikšmes į kategorijas gali tas, kurio pusėje – galios persvara. Skirtumų išryškavimo procesas – kultūros pagrindas, klasifikacijų kūrimo pamatas. Taip apibrėžiama, kas yra „mūsų“, kas yra „normalu“, o kas yra svetima ir neatitinka mūsų apibrėžtų kategorijų. Kiekviena stabili kultūra, pasak S.Hall, nori, kad dalykai liktų stabiliose kategorijose, o kai kažkas kėsina į jas perkurti, peržengti kategorijos ribas, priešinasi priskiriamoms reikšmėms ar mėgina „suteršti“ šių kategorijų grynumą, galios šaltinis siekia jas apginti.⁷⁰ Svarbu tai, kad skirtumų kūrimas yra ambivalentiškas procesas: viena vertus, jis destruktivus, skirtumas žymi pavojų, grėsmę, verčia marginalizuoti, tačiau, kita vertus, jis reikalingas reikšmėms kurti – tik per skirtumų reprezentacijas galima suvokti pasaulio reikšmes.

Tam, kad reikšmės įsitvirtintų, reikalingos rutininės praktikos. Kuriant tipus ir skirstant reikšmes į tam tikras kategorijas galios šaltinis vykdo stereotipizavimo procesą, kuris atlieka tam tikras funkcijas: simplifikuoja visas reikšmes, hiperbolizuoja arba sumenkina jas, siekia jas fiksuoti ar natūralizuoti, dalija į geras ir blogas, priimtinas ir ne, kuria barjerus, įtvirtina skirtingus galios santykius.⁷¹ Kitaip tariant, stereotipizuotos reprezentacijos stato konceptualius barjerus, už jų palikdamos tai, ką laiko neatitinkančiu „normalumo“ ir „mūsų“ kategorijos, siekia sukurti dominuojanti žinojimą, taip įtvirtinant galios santykį. Todėl, analizuojant kūniškas pabėgėlių reprezentacijas, reikia įvertinti visus aptartus reprezentavimo aspektus – S.Hall pateikia tam tikras pagrindines gaires, kaip „tardyti diskurso vaizdinius“. Autorius pabrėžia, kad negalima priimti diskurse pateikiamų

⁶⁹ Hall, *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 235

⁷⁰ Ten pat, p. 236

⁷¹ Hall *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 258

reprezentacijų kaip duotų, bet visuomet klausti, kas už jų slypi, kodėl dominuoja būtent tokios reprezentacijos, užduoti klausimą, kaip jos veikia supratimą.⁷² Pasak jo, kiekviena reikšmė atspindi galios santykius – reikšmes bei žinojimą kuria tas, kuris turi daugiau galios. Tad „tardant“ vaizdinius visuomet reikia mėginti apčiuopti galios santykį, tikrąją kuriamo vaizdinio reikšmę, kuri paprastai yra gilesnė nei ta, kuri matoma plika akimi.

3.2. KŪNIŠKUMAS IR KŪNŲ ĮGYJAMOS REIKŠMĖS

Aptarta reprezentacijų analizė pritaikoma ir kūniškumo diskurse. Feministinė kūno politikos teorija, kaip ir kitos postpozityvistinės teorijos, nagrinėdama kūniškas reprezentacijas ir mėgindama jas suprasti, ragina ieškoti atsakymų į klausimą: ką tai reiškia? Feminizmo teorija, teigia, kad toks dalykas, kaip „natūralus kūnas“ ar „normalus kūnas“ savaime neegzistuoja.⁷³ Kiekvienas kūnas, kaip socialinis konstruktas, yra sukuriamas, sukonstruojamas, įprasminamas ir gali būti perkuriamas iš naujo per diskursyvias praktikas. Kūnas neegzistuoja kažkur anapus diskurso, jis neturi nepriklausomos materialios egzistencijos. Pasak L. Wilcox, toks kūnas, kokį mes žinome, ir reikšmės, kurias jis įkūnija – pvz., pažeidžiamas motinos kūnas, stiprus kario kūnas ir pan. – yra žinojimo, reikšmių kūrimo, pasekmė.⁷⁴ Kitaip tariant, reikšmės, kurias žinome apie kūnus, nėra stabilūs, nekintantys faktai ar dėsniai, egzistuojantys nepriklausomai nuo mūsų suvokimo. Kūniškumo reikšmės yra mažtos ir produkuojamos. Mūsų suvokimas apie kūnus yra politinių, socialinių, kultūrinių reikšmių produkcijos ir sintezės padarinys.

⁷² Hall „Representation and the media“, ibid.

⁷³ Donna Haraway „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective“. *Feminist Studies*, 14 (3), 1988. p. 591-593

⁷⁴ Wilcox „Embodied Subjectivities in International Relations“ ibid.

Kaip jau aptarta anksčiau, tam, kad reikšmė įsitvirtintų, reikalingas nuolatinis jos palaikymas – tam tikros pasikartojančios diskursyvos rutinos. Lygiai toks pat procesas vyksta ir produkuojant kūno reprezentacijas. Remiantis tam tikrais kūniškais požymiais – rase, lytimi, amžiumi ir pan. – kuriamas galios santykis, kuris „normalius“ ir priimtinius kūnus hierarchizuoja kaip aukštesnius, o normų neatitinkančius marginalizuoja, tildo jų siekius priešintis galiai, sugrėsmina. Marginalizuotų kūnų savybės pateikiamos kaip akivaizdžiausias ir nenuginčijamas skirtumo įrodymas, pagrindas individą priskirti prie „kitų“.⁷⁵ Todėl kritinei teorijų grupei priklausanti feministinė tarptautinių santykių teorija ir iš jos kylanti kūno politikos teorija siekia, kad būtų girdimas balsas tų, kurie išsakyti žodžiais savo problemų negali, nes yra tildomi.

Egzistuoja daug skirtingų strategijų, kaip galia kūną sugrėsmina, marginalizuoja, įreikšmina. Vienas pavyzdys – vakarietiškas egzotizavimas, siekis parodyti kitoniškumą akcentuojant žmogaus bruožų, odos skirtumus („egzotiška išvaizda“, „egzotiški brožai“). Kūnas taip tampa egzotiškos kultūros, politinės tvarkos suvokimo žymekliu ir įtvirtina skirtį tarp vakarietišku (įprastų) visuomenių ir visų kitų (egzotiškų) visuomenių.⁷⁶ Kitas būdas – sentimentalizavimas, gailesčio kėlimas išryškinant kūniškas silpnybes. Pvz. moterys, vaikai – silpnesni kūnai, prašantys apsaugos, prieglobsčio, negalintys savimi pasirūpinti, pažeidžiami.⁷⁷ Arba dar vienas būdas – įkalinimas stereotipe priskiriant kūnui tam tikras „įgimtas savybes“. Pavyzdžiui, segregacijos laikais juodaodžiai JAV reprezentuoti kaip iš prigimties agresyvūs, pavojingi, nenuspėjami. Afroamerikiečiai priešinosi pavergimui, nenorėjo paklusti baltodžių priespaudai. Galios šaltinis jų pasipriešinimą pateikdavo tik kaip dar vieną įrodymą

⁷⁵ Hall, *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 242

⁷⁶ Jasmin Zine „Cartographies of Difference and Pedagogies of Peril. Muslim Girls and Women in Western Young Adult Fiction Novels”. kn. *Muslim Women, Transnational Feminism and the Ethics of Pedagogy– Contested Imaginaries in Post-9/11 Cultural Practice*. Lisa K. Taylor, Jasmin Zine (sud.) Londonas, Niujorkas: Routledge, 2014. p. 177-178

⁷⁷ Hall *Cultural Representations and Signifying Practices*, p. 245.

apie jų pavojingą charakterį.⁷⁸ Šios vertimo „kitu“ strategijos nėra vienintelės, jų yra ir daugiau. Kiekvienu atveju gali veikti skirtingos strategijos, todėl kūno reprezentacijos analizuojančio tyrėjo (ir šio darbo) tikslas – jas užčiuopti ir mėginti suprasti.

Kaip jau minėta, kūnas gali priešintis jam priskiriamoms reprezentacijoms ir tai taip pat yra svarbi kūno politikos analizės bei šio darbo dalis. Can E. Mutlu siūlo gaires, kaip sukurti tyrimo dizainą, kuris padėtų atsakyti, kaip atrasti kūno pasipriešinimo reikšmes, vykdant kūno politikos tyrimus.⁷⁹ Tokio tyrimo objektas yra kūno reakcijos ir jų socio-politinės reikšmės bei interpretacijos. Reakcijas į suvaržymus, diskursą ar praktikas autorius suskirsto į tris grupes: 1) afektines – nesąmoningas, t.y. jėgas, kurios egzistuoja iki sąmonės, kalbos ar emocijos, pvz. byrančios ašaros, paraudę skruostai, susiraukimas. Tai tiesiog vyksta savaime, bet be suteiktos reikšmės; 2) emocines – sąmoningas, t.y. suvokiamas ir medijuojamas afektas, apribotas socialinivystinės srities, pvz.: liūdesys, gėda, pyktis; ir 3) somatines – kūniškas ar su kūnu susijusias reakcijas, kūniškus veiksmus. Pastarosios, anot jo, yra svarbiausios kritinės feministinės teorijos atstovams, analizuojant tokias reikšmes galima sukurti ryšį tarp individo ir tarptautinio lygmens.⁸⁰ Tokias reakcijas išanalizuoti padedantis metodas būtų diskurso – sakinio, rašytinio ir vizualinio – analizė bei interpretacija. Tačiau svarbus būtų tik tas diskursas, kuris kyla iš kūniškumo ir politinių praktikų, kurios siekia kontroliuoti kūnus ir jų santykį su saugumu⁸¹. Tačiau svarbu pabrėžti, kad klausimas „ką tai reiškia?“ yra keliamas ne tik tai pačiam individo lygmeniui – tokiam tyrimo klausimui, kokią žinutę ši kūniška reakcija siunčia stebėtojams – visuomenei. Juk kūno reikšmės yra kuriamos ir perkuriamos tik santykyje su

⁷⁸ Ten pat, p. 262

⁷⁹ Salter, Mutlu, p. 139-141

⁸⁰ Ten pat, p. 142

⁸¹ Ten pat, p. 139

kitomis reikšmėmis, todėl svarbu tai, kaip jos perduodamos kūnų, kaip suvokiamos pritaikant jau turimas, egzistuojančias pasaulio sampratas, normas ir reikšmes – tai, ką nulemia intersubjektyvumas.⁸²

3.3. TYRIMO MEDŽIAGOS ANTRANKA IR ANALIZĖS ETAPAI

Šiam pabėgėlių kūno reprezentacijų tyrimui pasirinktas diskursas apima beveik metų laikotarpį nuo 2015-ųjų balandžio 19 d. iki 2016-ųjų balandžio 19 d. Pradinis atskaitos taškas pasirinktas dėl dviejų priežasčių. Pirmiausiai, konkretaus įvykio, lėmusio tarptautinių organizacijų ir valstybių atsaką bei didesnę dėmesį problemai: 2015 metų balandžio 19 d. prie Europos krantų įvykus migrantų laivo nelaimėi, per kurią nuskendo mažiausiai 800 žmonių, Europos valstybės priėmė 10 punktų planą, kaip gelbėti pabėgėlius, pradėtos aktyviau vykdyti gelbėjimo ir paieškos misijos Viduržemio jūroje⁸³. Antra priežastis – migrantų srauto suaktyvėjimas. Nuo 2015-ųjų pavasario į Europą ėmė plūsti vis daugiau pabėgėlių iš Artimųjų Rytų bei Šiaurės Afrikos.⁸⁴ Pasirinktas laikotarpis apima vienerius metus trukusį krizės laikotarpį, patį krizės įkarštį, kurio metu migrantų srautas ir krizės mastas buvo didžiausias.⁸⁵

Šiame darbe pasirinkta nagrinėti dvi skirtingas diskurso rūšis – rašytinį, tai yra straipsnius, ir vizualųjį – nuotraukas. Rašytinio diskurso analizės šaltiniais pasirinkti du anglakalbiai internetiniai naujienų leidiniai BBC ir „The Guardian“. Šie naujienų portalai yra lyderiaujantys dviem aspektais: pagal skaitomumą tarp šia kalba rašančių žiniasklaidos priemonių Europoje ir tarp žiniasklaidos

⁸² Can E. Mutlu „Emotional Optics“. Kn. Mark B. Salter, Can E. Mutlu (sud.) *Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*. New York: Routledge, 2013. p. 156

⁸³ Alessandra Bonomolo, Stephanie Kirchgaessner „UN says 800 migrants dead in boat disaster as Italy launches rescue of two more vessels“. The Guardian, 2015-04-20. <<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/20/italy-pm-matteo-renzi-migrant-shipwreck-crisis-srebrenica-massacre>> [žiūrėta 2017-03-01]

⁸⁴ UNHCR „Situations: Sea arrivals monthly“ <<http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>> [žiūrėta 2017-04-01]

⁸⁵ Žr. Ten pat

priemonių, kurių straipsniais dažniausiai dalinamasi socialiniuose tinkluose⁸⁶ - tai rodo didelę šių žiniasklaidos priemonių kuriamų reikšmių sklaidą. Taip pat pasirinktas ir angliškai Vokietijos naujienas skelbiantis žiniasklaidos portalas „Deutsche Welle“. Pastarasis į analizę įtrauktas siekiant užčiuopti reikšmes, kurios vyravo Vokietijoje – valstybėje, kuri dominavo krizės suvaldymo procese. Išvardytose žiniasklaidos priemonėse ieškota straipsnių, kurie publikuoti nurodytu laikotarpiu ir kuriuose yra raktažodžiai „refugee“ ir „Europe“ (liet. „pabėgėlis“ ir „Europa“) – būtent šie raktažodžiai pasirinkti dėl straipsnių gausos ir siekio susiaurinti bei konkretizuoti paiešką bei tiriamo diskurso imtį. Vėliau gautų rezultatų imtį siekta dar kartą susiaurinti: pasitelkiant paieškos įrankį tekstai buvo surūšiuoti pagal atitikimą/relevance. Tai atlikus, iš kiekvieno iš trijų žiniasklaidos šaltinių buvo analizuojama po 30 pirmų pagal ieškomų raktažodžių atitikimą išrūšiuotų tekstų – iš viso 90. Skaitant straipsnius siekta atrasti, kokios diskurso reikšmės dominuoja, kokios pabėgėlių kūniškumo reprezentacijos kartojasi.

Dar vienas šaltinis, kuris įtrauktas į šią analizę – Jungtinių Tautų pabėgėlių organizacijos UNHCR interneto svetainė⁸⁷. Ši organizacija, ginanti pabėgėlius, skirianti dėmesį humanitarinėms krizėms, savo svetainėje publikavo tekstus ir nuotraukas, susijusias su nagrinėjamu įvykiu. Vykdam tyrimą ir pritaikant tą patį diskurso atrankos kriterijų, kaip ir žiniasklaidos šaltiniams⁸⁸, buvo siekiama išanalizuoti, kokios pabėgėlių kūnų reprezentacijos buvo pateikiamos tekstuose, kurie buvo publikuoti šioje svetainėje apibrėžtu laikotarpiu ir buvo skirti atkreipti dėmesį į vykstančią krizę, į prieglobsčio prašančių žmonių padėtį.

Dar vienas vizualinio diskurso šaltinis, kuris buvo naudojamas analizei, buvo Europos naujienų agentūros „Reuters“ nuotraukos, kurios rastos duombazėje „Scanpix“. Joje pasitelkus paieškos įrankį

⁸⁶ Reuters Institute for the Study of Journalism „Digital News Report 2016“ <<http://www.digitalnewsreport.org>> [žiūrėta 2017-03-01]

⁸⁷ UNHCR. The UN Refugee Agency <<http://www.unhcr.org>>

⁸⁸ Iš UNHCR svetainės taip pat atsirinkta dar 30 straipsnių, kurie atitiko apibrėžtą laikotarpį, kuriuose buvo raktažodžiai „refugee“ bei „Europe“ ir kurie buvo išrikiuoti pagal paieškos žodžių atitikimą.

„Search Top Pictures” ir kartu suvedus raktažodžius „refugee” ir „Europe” buvo surastos nuotraukos, kurias šios agentūros redaktoriai buvo pažymėję kaip geriausiai iliustruojančias įvairius pabėgėlių krizės įvykius. „Reuters” nuotraukas skelbia visi didžiausi pasaulio žiniasklaidos šaltiniai (tarp jų ir šiai analizei pasirinkti BBC, „Deutsche Welle” bei „The Guardian”) bei UNHCR, o paieška „Search Top Pictures” – dažnas įrankis straipsnių autoriams renkantis geriausiai įvykius iliustruojančias nuotraukas tekstams. Sistema iš viso pateikė 293 nuotraukas. Tačiau atlikus kokybinę atranką – išėmus pasikartojančias nuotraukas bei portretines politikų, popiežiaus, gamtos nuotraukas – analizei atsirinkta 238 nuotraukos iš šios naujienos agentūros.

Skaitant straipsnius ir analizuojant nuotraukas buvo siekiama suprasti, kokios kūniškumo reprezentacijos pasikartoja diskurse ir kokios reikšmės per jas kuriamos bei kaip perimamos ar atmetamos pabėgėlių. Analizuojamos kūniškumo reprezentacijos analizėje buvo suskirstytos į tris etapus taip tarsi sudėliojant pabėgėlio kelionės žemėlapi: 1) pabėgėlių kūnai jūroje, pakrantėje; 2) pabėgėlių kūnai keliaujantys per žemyną; 3) pabėgėlių kūnai prieglobsčio stovyklose ir priėmimo centruose.

4. PABĖGĖLIŲ KŪNO REPREZENTACIJŲ ANALIZĖ

Pasitelkus feministinę kūno politikos teoriją įvykdyta diskurso analizė leidžia ryškiausias pabėgėlių kūno reprezentacijas sudėlioti į konceptualų žemėlapi. Skirtingose prieglobsčio prašytojų kelionės atkarpose juos, viena vertus, lydėjo tos pačios reprezentacijos, kita vertus, buvo produkuojamos naujos diskurso reikšmės, siejant jas su ankstesnėmis. Šioje darbo dalyje bus analizuojamos atrastos kūniškos pabėgėlių reprezentacijos, kurios nužymėjo šių žmonių kelią per Europą – nuo plaukimo Viduržemio jūra iki apsigyvenimo prieglobsčio centruose, stovyklose.

Diskurse dominuoja pabėgėlių keliavimo žeme ir per sienas reprezentacijos, kiek mažiau aptikta pirmojo etapo reprezentacijų iš jūros ir prie Europos krantų. Mažiausiai – stovyklose ir prieglobsčio centruose, kur pabėgėliai gyveno fiziškai atskirti nuo likusios populiacijos, todėl tapo mažiau matomi. Analizės skyriuje, apimančiame kelionę jūra, išnagrinėta 16 tekstų, susijusių tikrai su šiuo kelionės etapu, ir 70 nuotraukų. Antrajame, kelionės per sausumą – 20 tekstų ir 122 nuotraukos. Trečiajame, kuris skirtas pabėgėlių stovykloms ir centrams – 20 tekstų ir 46 nuotraukos. 64 tekstai apėmė kelis arba visus kelionės etapus.

4.1. PLAUKIANTIS KŪNAS, SKĘSTANTIS KŪNAS. KŪNAS, VERTAS IŠGELBĖJIMO

Analizuojant diskursą pastebėtina, kad viena akivaizdžiausių pabėgėlių kūnų reprezentacijų susieja juos su jų kelionės į Europą būdu – plaukimu per Viduržemio jūrą. Nuo 2015-ųjų pavasario, kai keliaujančių į Europą prieglobsčio prašytojų ėmė daugėti, toks migrantų skaičiaus dydis žiniasklaidoje buvo įvardijamas kaip „antplūdis“⁸⁹, „banga“ (pvz., „didžiausia migracijos banga nuo Antrojo pasaulinio karo laikų“⁹⁰), „srovė“, „srautas“⁹¹. Analizuojant šias metaforas, siejamas su vandeniu, migrantų kūnai buvo suvokiami kaip vienalytė masė, žmonės, įkūnijantys artėjančią problemą, kuri netrukus užklups Europą. Tokie tekstai buvo iliustruojami vaizdais iš jūros ir pakrančių: perpildytos valtys, į krantą lipantys, jūroje skęstantys žmonės.

⁸⁹ Pz. BBC „Migrant crisis: Why EU deal on refugees is difficult“. 2015-09-25 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34324096>> [žiūrėta 2017-04-22]

⁹⁰ Patrick Kingsley „Over a million migrants and refugees have reached Europe this year, says IOM“. The Guardian, 2015-12-22 <<https://www.theguardian.com/world/2015/dec/22/one-million-migrants-and-refugees-have-reached-europe-this-year-iom>> [žiūrėta 2017-04-22]

⁹¹ Srecko Horvat „The roots of this refugee crisis go back even further than the Arab spring“. The Guardian, 2015-09-24. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/sep/24/refugee-crisis-arab-spring-europe-migration>> [žiūrėta 2017-04-22]

Toks diskursas, primenantis sinoptikų, pranešančių apie artėjančias audras ir stichijas, prognozes, skamba kaip perspėjimas apie netolimoje ateityje užklupsiančią krizę. Fizinis artėjimas prie krantų, kūnų judėjimas ir šio reiškinių staigumas pažymi situacijos pavojingumą, ji sugrėsminama – pabėgėliai dehumanizuojami, prilyginami stichinei nelaimei ir tampa saugumo srities objektu. Pasak P.Nyers, būtent toks reprezentavimas klausimą savaime nustumia į nepaprastosios padėties kategoriją: visų pirma, dėl staigaus atvykstančių žmonių skaičiaus šuolio, priežasčių, lemiančių šių žmonių bėgimą į Europą, ir staiga išaugusio prašymų suteikti prieglobstį skaičių. Tačiau į saugumo kategoriją, pasak P.Nyerso, pabėgėliai patenka ne tik dėl skaičių, tai – kategorizacijos problema: visos klasifikacijos socialiai produkuojamos, susiklosto istoriškai, o prieglobsčio prašytojai dažniausiai siejami su „nepaprastosiomis padėtimis“, „skubių saugumo sprendimų ieškojimo“ problematika.⁹² Toks kategorizavimas katalizuoja problemų sprendimo diskursą ir kartu pažymi kelią tolesniems veiksams – galios šaltiniui reikia rasti būdą, kaip išspręsti staiga iškilusią problemą, grąžinti buvusią tvarką.⁹³ „Srauto stabdymas“, „sulaikymas“, kuris minimas diskurse, apimančiame migrantų krizės suvaldymą, žymi tam tikrą fizinio apribojimo, atskyrimo veiksmą. Artėjantys kūnai savaime reiškia grėsmę ir krizę – tokios išvados daromos nesigilinant į jų motyvus ar kelionės į kitą žemyną priežastis. Taip suponuojama, kad šie kūnai yra „kiti“, jie nepriklauso Europai, juos reikia suvaldyti. Kitaip ir pati Europa gali nuskęsti.⁹⁴

Su vandens srautų metaforomis siejamas diskurso reikšmės galima pastebėti ir pagrindinės pabėgėlius ginančios organizacijos UNHCR tekstuose, dokumentuose. Organizacijos tikslas yra priešingas – ne sugrėsmininti situaciją, o ją sušvelninti, paversti humanitariniu klausimu, tačiau jos diskursas nedaug skiriasi nuo žiniasklaidos. Pavyzdžiui, vien 2016-ųjų metų pradžioje išleistoje

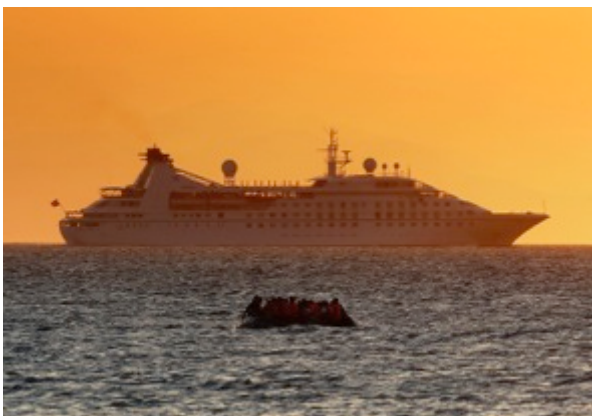
⁹² Nyers „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order”, p. 14-15

⁹³ Ten pat, p. 14.

⁹⁴ Seth M.Holmes, Heide Castaneda, p. 12

UNHCR ataskaitoje, kurios tikslas yra „pabrėžti kolektyvinę valstybių, institucijų ir organizacijų atsakomybę suteikti prieglobstį bei apsaugą pabėgėliams”, žodis „antplūdis” (angl. *influx*) vartojamas 9 kartus, „srautas” arba „srautai” (angl. *flow/flows*) – 32 kartus.⁹⁵ Tai nėra tik neutralus terminas ar situacijos aprašymas, bet žmonių priskyrimas grėsmės kategorijai. Šie žodžiai UNHCR naudojami ne tik junginiuose, žyminčiuose situacijos sudėtingumą (pvz. „massive influx” ir pan.), bet ir kaip daiktavardžiai, apibūdinantys visus pabėgėlius ir priskiriantys juos kitai kategorijai, nei europiečiai, valstybių gyventojai. Pvz.: „Vietinės tarnybos rūpinasi bendruomenėmis, kurias paveikė antplūdis”⁹⁶ arba „Vietos bendruomenės turi būti remiamos, kad atsakytų į pabėgėlių ir migrantų srautą”⁹⁷. Taigi, toks pat problemų sprendimo diskursas pastebimas ne tik valstybių, kurios sprendžia, kaip elgsis su tokiu dideliu skaičiumi prieglobsčio prašytojų, bet ir tarptautinės organizacijos, kurios tikslas juos apginti, pasirūpinti jų gyvybe, saugumu, gerove, diskurse.⁹⁸

1 nuotr.



2 nuotr.



⁹⁵ UNHCR „Regional Refugee and Migrant Response Plan for Europe. Eastern Mediterranean and Western Balkans Route”.
< http://rmrp-europe.unhcr.org/2016_RMRP_Europe.pdf> [žiūrėta 2017-04-04]

⁹⁶ Ten pat, p. 64

⁹⁷ Ten pat, p. 17

⁹⁸ UNHCR savo oficialiame puslapyje prisistato: „Dirbame tam, kad užtikrintume, jog kiekvienas turėtų teisę prašyti prieglobsčio ir rastų saugų prieglobstį, bėgdami nuo smurto persekiojimo, karo ar nelaimių namų valstybėje.”

Kitas analizės metu pastebėtas dalykas – skirtumų išryškėjimas, parodantis savotišką socialinę hierarchiją tarp europiečių kūrų ir pabėgėlių kūrų. Tai pastebima daugybėje agentūros „Reuters“ nuotraukų, kuriose užfiksuota, kaip pabėgėliai plaukia link Europos. Kelionę vaizduojančiuose kadruose sukuriama ryškus kontrastas: pirmame plane plaukianti perpildyta pripučiamą valtį, balansuojama bangų ir bet kada galinti apsiversti. Toliau kadre – saugus didelis kruizinis ar keleivinis laivas (1 nuotr.), prabangi jachta arba paskui pabėgėlių valtį plaukiantis uždaras pakrantės gelbėtojų laivas (2 nuotr.) – nei viename jų kūrų nematyti.

Toks kontrastas veikia dvejopai. Viena vertus, rikiuoja kūrų į tam tikrą hierarchiją per skirtumą⁹⁹ : pabėgėlių kūrai, kurie pažeidžiami, nes neturi galimybių apsisaugoti, ir europiečių kūrai, kurie apsaugoti nuo nuskendimo bei stichijų, nes turi galimybę užsitikrinti savo apsaugą. Panašius vaizdinius yra pastebėjusi Karibų jūros regione pabėgėlių migraciją nagrinėjusi April Ann Shemak, kuri teigia, kad taip supriešinamas vaizdas pabėgėlių – kurie gali labai mažai kontroliuoti savo kūno likimą, atiduoda jį į žmonių gabentojų, gamtos jėgų rankas – ir turistų, kurie savo transporto priemonėse sukuria savo kūrų apsaugą, o kartu ir kitą realybę, kuri pabėgėlių problemų neįtraukia.¹⁰⁰

Priešinami sveiki, savo apsauga galintys pasirūpinti kūrai ir tie, kurie rizikuoja savo bei savo vaikų gyvybe – taip skirtingai apsaugoti kūrai žymi ir kultūrinę bei politinę priešpriešą. Pati pirmoji Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijoje nurodyta svarbiausia vertybė – žmogaus orumas.¹⁰¹ Joje pažymėta, kad gyvybės išsaugojimas, žmogaus apsauga nuo smurto, kūno pavergimo ir nelegalios kontrabandos yra Europos vertybinės bazės dalis. Tad nelegalių gabentojų valtimi, rizikuodamas savo

⁹⁹ Wilcox „Embodied Subjectivities in International Relations”, p.25-28

¹⁰⁰ Schemik, p. 80-83.

¹⁰¹ European Parliament „Fundamental rights”. < <http://europarlamenti.info/en/values-and-objectives/values/fundamental-rights/> > [žiūrėta 2017-04-11]

gyvybe, Europos krantą pasiekęs pabėgėlio kūnas, kuris atspindi visišką šio vertybinio pamato priešingybę, savaime yra „kitoks“ nei europiečio.

Kita vertus, pastebėta, kad būtent tokiomis priešpriešomis mėginama atkreipti dėmesį į sudėtingą situaciją. Pirmiausiai, naudojant romantizuotus vaizdus, akcentuojančius pabėgėlių kūno ir atviros jūros priešpriešą (plaukianti vieniša pabėgėlių valtis saulėlydžio fone „Reuters“ nuotraukose; bangų, atšiauraus oro vaizdingi aprašymai UNHCR, BBC, „Deutsche Welle“, „The Guardian“ tekstuose), taip išryškinant kūnišką trapumą, kuris suprantamas kiekvienam kūniškam subjektui. Taip pat akcentuojant kūnų pažeidžiamumą per tam tikrą paradoksą: pabėgėliai rizikuoja savo gyvybe, paverčia savo bei vaikų kūnus pažeidžiamais, nes tikisi, kad Europoje bus apsaugoti.¹⁰² Taip apeliuojant į vertybes, kurias Vakarų kultūra laiko pamatinėmis, o šie žmonės yra jų netekę, per skirtumą kuriamas etinės atsakomybės apsaugoti naratyvas, gailestis, raginimas padėti.

Šis aptartas reikšmių kūrimo dvilypumas atskleidžia tai, ką feministinė kūno teorija vadina kūniškuoju arba naujuoju humanizmu.¹⁰³ Parodant, kaip kitas kūnas kenčia, atskleidžiant jo pažeidžiamumą ir priešinant su sveiku, apsaugotu kūnu gali generuoti dvejopą atsaką: viena vertus, toks kūnas kelia gailestį, sukuriama moralinė atsakomybė apsaugoti kenčiantį greta, išgelbėti jį, tačiau, kita vertus, kūno pažeidžiamumo atskleidimas gali generuoti normatyvinį ir fizinį smurtą, dar didesnį pažeidžiamumą, prievartą, niekieno neapsaugoto kūno atskyrimą.¹⁰⁴ Galios šaltiniui lengviau atskirti tą, kuris jau kartą pavertė savo kūną pažeidžiamu arba jo kūnas tapo pažeidžiamas ir turi menkesnę galimybę išreikšti savo reikalavimus, tapatybę. Taigi, skirtingas kūno pažeidžiamumo suvokimas gali generuoti skirtingus valstybių politinius sprendimus ar tapti jų pagrindu.

¹⁰² UNHCR „Over one million sea arrivals reach Europe in 2015“. *ibid.*

¹⁰³ Ann V. Murphy „Corporeal Vulnerability and the New Humanism“. *Hypatia*, 2011, 26(3). p. 575-590

¹⁰⁴ Ten pat, p. 578-580

Pastebėtina ir tai, kad tirtame diskurse pirmieji pabėgėlių bei jų motyvų vertinimai atsiranda dar tada, kai jie tik plaukia valtimis – žvelgiama į vaizdus iš Pietų Europos pakrančių. Kitaip tariant, laikantis tam tikro atstumo, imama vertinti vienintelis diskurso reikšmės produkuojantis jų kūnas – vertinimo metu kalba tik jis, nes atvykstantys žmonės dar nekalba. Šios krizės metu Vokietijos žiniasklaidoje vyravusių reprezentacijų analizę atlikę S.M.Holmes ir H.Castaneda teigė, kad vien žiūrint į atplaukiančių pabėgėlių valtis buvo svarstoma, ar šie žmonės nusipelnę ar nenusipelnę prieglobsčio.¹⁰⁵ Kaip pabėgėlių reprezentacijų socialiniuose tinkluose tyrime išsiaiškino Jill Walker Rettberg ir Radhika Gajjala, dalis atplaukiančių žmonių – labiausiai vyrai – buvo suvokiami kaip neatitinkantys nusistovėjusio pabėgėlio įvaizdžio.¹⁰⁶

3 nuotr.



4 nuotr.



Socialiniuose tinkluose buvo priešinami vaizdai, kuriuose vaizduojami išbadėję vaikai bei verkiančios moterys karo nusiaubtose dykynėse ir besišypsantys, europietiškais rūbais apsirengę vyrai. Pastarieji žmonėms atrodė kaip nenusipelnę prieglobsčio, o esantys arba naudos ieškotojais, arba dar

¹⁰⁵ Seth M.Holmes, Heide Castaneda, p. 19-21

¹⁰⁶ Walker Rettberg, Radhika Gajjala „Terrorists or cowards: negative portrayals of male Syrian refugees in social media”. *Feminist Media Studies*, 16 (01), 2016. p. 179-180

daugiau – potencialiais teroristais ar prievartautojais.¹⁰⁷ Pasak Johno Fiske, „drabužiai yra kūno taisyklių inkarnavimo ir įtekstinimo priemonė”¹⁰⁸, tai dar viena kūniškos reprezentacijos dimensija, kurianti reikšmes. Todėl džinsais, marškinėliais apsirengę jauni, sveiki vyrai, šypsodamiesi mojančios iš valties ar su draugais ant kranto darantys asmenukes (tokie prieglobsčio prašytojai vaizduojami tirtose „Reuters” nuotraukose, pvz. 3 nuotr., 4 nuotr.) neatitinka dominuojančios, stereotipinės pabėgėlio reprezentacijos – šių vyrų kūnai neatrodo paliegi, pažeidžiami, nusipelnę globos. Todėl jie suprantami kaip keliantys grėsmę, galintys priešintis, sunkiau suvaldomi, kontroliuojami.

Tokias reprezentacijas atliepia vykdant šį tyrimą pastebėta konceptuali diskusija: Europos krantus pasiekiant vis daugiau prieglobsčio prašytojų, buvo imta svarstyti šių žmonių kategorizavimo problema. Pastebėtina, kad analizuojamuose leidiniuose jau iš pat pradžių kyla klausimų, kaip reikėtų vadinti į Europą atvykstančius žmones – pabėgėliais, migrantais ar prieglobsčio prašytojais. BBC prie tekstų šia tematika netgi buvo sukūrusi išnašą straipsnio apačioje, kuri paaiškina, ką jie vadina žodžiu *migrant*¹⁰⁹, parodant, kad į šią savoką patenka ir nuo karo bėgantys pabėgėliai, ir ekonominiai migrantai. Net organizacija UNHCR savo tekstuose išskiria du krizės dėmenis įvardindama ją „pabėgėlių ir migrantų krize”.¹¹⁰ Pastebėtina, kad jų puslapyje, kuriame nurodoma, kieno teises organizacija gina, migrantai nėra įvardinti.¹¹¹ Tarp sąvokos migrantas ir pabėgėlis suformuojamas

¹⁰⁷ Ten pat, p. 179

¹⁰⁸ John Fiske *Populiariosios kultūros supratimas*. Vilnius : Žara, 2008. p. 80-81.

¹⁰⁹ BBC „Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan”. 2015-09-09 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>> [žiūrėta 2017-04-12]

¹¹⁰ pvz. UNHCR „Refugees and migrants in Europe need protection and respect for their human rights”. 2015-12-09 <<http://www.unhcr.org/news/press/2015/12/5667f2bd6/refugees-migrants-europe-need-protection-respect-human-rights.html>> [žiūrėta 2017-04-12]

¹¹¹ Skiltyje *About Us* rašoma: „Nuo 1950 mes susidūrėme su daugybe krizių skirtinguose žemynuose ir suteikėme gyvybiškai svarbią paramą pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, šalies viduje perkeltiems asmenims ir žmonėms be pilietybės, kurių daugumai nebebuvo likę į ką kreiptis.” Žodžio *migrant* šiame veiklos apibūdinime nėra.

konceptualus skirtumas – migrantas siekia ekonominės naudos, pabėgėlis bėga nuo karo, priespaudos, bado ir kitų humanitarinių krizių – tai savaime suponuoja, kad jis labiau nusipelnė apsaugos, nei tas, kuris atvyksta ieškoti ekonomiškai geresnio gyvenimo.

Kartu pabrėžtina, kad „nususipelnusių prieglobsčio migrantų“ bei „pavojingų žmonių“ reprezentacijos diskurse beveik netaikomos moterų ir vaikų atveju – šie kūnai suprantami tarsi savaime nusipelnę prieglobsčio, globos, nes yra silpnesni. Tuo metu apie atvykstančius jaunos vyrus, kaip jau anksčiau minėta, kalbama kaip apie grėsmę. Pastebėtina, kad straipsniai, kuriuose svarstoma krizės suvaldymo problema ar valstybių politikų priešiškas nusistatymas, dažniau iliustruojamos vyrų nuotraukomis. O tie, kuriuose apeliuojama į humanitarines vertybes – ypač UNHCR tekstuose – vaizduojamos moterys, vaikai arba vyrai su vaikais. Pasak Liisos Malkki, moterys ir vaikai krizėse yra pasirenkama vizualiniu pabėgėlio įkūnijimu ne tik todėl, kad daug pabėgėlių yra būtent moterys ir vaikai, bet ir todėl, kad egzistuoja institucinis, tarptautinis lūkestis, kaip turi atrodyti bejėgiškumas, kaip pagrindinė tokio žmogaus charakteristika.¹¹²

Ne viename tekste raginama gelbėti moteris, atsižvelgti į tai, kad jos keliauja vienos, akcentuojamas pavojus, su kuriuo susiduria būtent moterys.¹¹³ Kitaip tariant, tam tikros kūno savybės gali lemti valstybių atsaką – geranorišką arba ne. Taip pat generuoti J. Butler apibrėžtą norminį smurtą: moterys ir vaikai savaime priskiriami į nusipelnusių prieglobsčio kategoriją, yra suvokiami kaip silpnesni, o vyrų kūnai žymi grėsmę, todėl savaime į šią kategoriją nepatenka. Jie tarytum iš anksto tampa įtariamaisiais.

¹¹² Liisa H. Malkki „Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization”. *Cultured Anthropology* 11 (3), 1996. p. 388.

¹¹³ Jonathan Clayton „Refugee women on the move in Europe are at risk, says UN”. UNHCR, 2016-01-20
<<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/1/569fb22b6/refugee-women-move-europe-risk-says-un.html>> [žiūrėta 2017-04-12]

Šiuo atveju norminis smurtas grįstas keliomis dimensijomis – lytiškumo bei tautybės pagrindu. Pasak J.Walker Rettberg ir R.Gajjala, iš kolonializmo laikų išlikęs stereotipinis įsivaizdavimas apie moteris iš Artimųjų Rytų kaip kenčiančias nuo smurto ir seksualinio pavergimo kultūros, kuriamos šio regiono vyrų, kurie kelia joms grėsmę.¹¹⁴ O šiuo atveju ir moterys, ir jų skriaudėjai pateikiami kaip keliaujantys toje pačioje valtyje. Jei šie vyrai suvokiami kaip grėsmė moterims, nuo jų reikia apsaugoti ir žemyno moteris. Moterų ir jų kūnų apsaugojimo problema yra suvokiama kaip saugumo politikos dalis: feministinė saugumo teorija teigia, kad stiprios valstybės sukuria savo moterų apsaugą, o silpnos palieka jas neapsaugotas.¹¹⁵ Tad per moterų kūnų apsaugą sukuriamas ir tam tikras galios santykis tarp valstybių – tarp Europos ir tų, iš kurių šios moterys bėga – ir tam tikra atsakomybė Europai apsaugoti moteris – ir pabėgėles, ir savo pilietes.

Kodėl vaiko kūnas suvokiamas kaip apsaugos, gailesčio, rūpesčio nusipelnęs – akivaizdu. Vaiko kūnas – net ir nekriziniais atvejais – suprantamas kaip silpnesnis, itin pažeidžiamas, priklausomas nuo suaugusio žmogaus. Pabėgėlių krizėje vaiko kūnas neturi jokių požymių, kurie žymėtų jo grėsmingumą. Pastebėtina, kad mažamečių mirtis dažniausiai išryškinama, išskiriama pranešimuose apie nelaimes – pavyzdžiui, migrantų laivų tragedijas – iš bendro aukų skaičiaus. Be to, „Reuters” prie geriausių kadru išskiria daug vaizdų¹¹⁶, kuriuose vaikai verkia, klykia iš siaubo ar skausmo, yra gelbėjami, kabinasi į suaugusiuosius, kurie bando išplaukti į krantą (pvz., 5 nuotr.), verkia prie sienų, krenta. Vaiko kūnas visuomet yra tam tikras ateities įkūnijimas, jo mirtis – grėsmė visos bendruomenės ateičiai, todėl ji visuomet sukelia didesnę visuomenės reakciją („The Guardian”

¹¹⁴ J.Walker Rettberg, R.Gajjala, p. 180.

¹¹⁵ Katharine H. S. Moon, *Sex Among Allies. Military Prostitution in U.S.-Korea Relations*. Columbia University Press, 1997. p. 33-34

¹¹⁶ Suskaičiuota mažiausiai 20 tokių vaizdų visoje nuotraukų imtyje.

straipsnyje: „Žuvę vaikai – didžiausia humanitarinė nelaimė nuo Antrojo pasaulinio karo laikų, kelianti grėsmę sukurti prarastą kartą.”¹¹⁷).

5 nuotr.



6 nuotr.



Tačiau, kaip ir kiekvienas kūniškas reiškiny, mirtis turi būti matoma, kad būtų paveiki, produkuotų atsaką.¹¹⁸ Būtent todėl negyvo keturmečio Aylano Kurdi suglebusio kūno vaizdas sukėlė didžiulį atsaką ir lėmė politinius sprendimus. Jis – ne pirmasis vaikas, kurį iki tol buvo pražudžiusi kelionė per Viduržemio jūrą, kiti vaikai buvo įtraukti į statistiką, tačiau kitų vaikų mirę kūnai nebuvo tokie matomi. Mirusio, bangų į krantą išplauto A.Kurdi kūno vaizdinys tampa visos krizės simboliu ir jo sukeltas didžiulis rezonansas visuomenėje lemia kritinį politinį posūkį: pabėgėliai nepakludami pareigūnams ima žygiuoti link Vokietijos, šalies kanclerė Angela Merkel nutaria atverti Vokietijos sienas pabėgėliams – tai įvyksta jau kitą dieną po to, kai A.Kurdi nuotrauka bei jo šeimos istorija ima

¹¹⁷ Larry Elliott, Jill Treanor „Dutch PM says refugee crisis could shut down Europe's open borders for good”. The Guardian, 2016-01-21, <<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/21/dutch-pm-says-refugee-crisis-could-shut-down-europes-open-borders-for-good>> [žiūrėta 2017-04-14]

¹¹⁸ Emma Cox, p. 112-113.

plisti viešojoje erdvėje.¹¹⁹ Tai – vienas iliustratyviausių pavyzdžių, kaip kūno reprezentacijos veikia tarptautinę politiką.

Nagrinėjant pabėgėlių kūno reprezentacijas pirmojoje jų kelionės atkarpoje taip pat pastebėta, kad dažnai pasikartojo ant kranto paliktų daiktų – drabužių, pamestų batų, numestų gelbėjimosi liemenių vaizdiniai (6 nuotr.). Kūno politikoje drabužiai suvokiami kaip tam tikros kūno dekoracijos, socialinė oda: tai priemonė, per kurią konstruojama ir išreiškiama tam tikra socialinė saviidentifikacija, kultūrinė tapatybė.¹²⁰ Palikti batai, drabužiai žymi kažkada čia buvusį, juos dėvėjusį kūną. Pasak P.Nyerso, paliktas, tuščias rūbas kuria tam tikrą reikšmę apie pabėgėlio gyvenimą, kenčiantį nuo tuštumos.¹²¹ Jis priverstas palikti visą savo ankstesnį gyvenimą vildamasis sukurti naują. Tam tikru skiriamuoju pabėgėlio ženklu, jo „socialine oda“, tampa oranžinės liemenės, kurias pabėgėliams pardavinėjo kontrabandininkai.¹²² Šie tūkstančiai liemenių buvo palikti tų žmonių, kuriems pavyko perplaukti Viduržemio jūrą ir pasiekti krantą.

Ši liemenė yra dar viena kūniškumo reprezentacija, kuri vėliau naudojamas iliustruoti tekstus apie didžiulius pabėgėlių srautus – drabužis įkūnija pabėgėlius, kurie atvyko į Europą, jų gausybė atsispindi viena ant kitos sukrautų liemenių stirtose. Gelbėjimosi liemenė taip pat žymi situacijos nepaprastumą, pavojingumą – saugioje situacijoje žmogui toks drabužis nereikalingas – taip dar labiau sugrėsminant migrantų atvykimą į žemyną. Siekdamas atkreipti Europos politikų dėmesį į egzistuojančią problemą, žmonių kontrabandininkus bei į didžiulį atvykstančių žmonių skaičių,

¹¹⁹ UNHCR „2015: The Year of Europe’s Refugee Crisis”. 2015-12-05 <<http://tracks.unhcr.org/2015/12/2015-the-year-of-europes-refugee-crisis/>> [žiūrėta 2017-04-14]

¹²⁰ Scheper-Hughes, Lock, p. 25

¹²¹ Nyers „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order”, p. 16.

¹²² Deutsche Welle „Ai Weiwei plans Berlin memorial to drowned refugees”. 2016-02-03 <<http://www.dw.com/en/ai-weiwei-plans-berlin-memorial-to-drowned-refugees/a-19023316>> [žiūrėta 2017-04-15]

menininkas Ai Weiwei 14 tūkst. šių liemenių iš Lesbo salos pavertė menine instaliacija.¹²³ Jomis jis apvyniojo Berlyno koncertų rūmų, vieno žymiausių pastatų mieste, fasado kolonadą¹²⁴: viešai eksponuojamos liemenės simbolizavo kūną, kuriam anksčiau priklausė, ir siuntė žinutę apie problemas, su kuriomis šie kūnai susiduria. Iškeldamas liemenes miesto centre jis kartu pavertė pabėgėlių kūnus ir jų patiriamus sunkumus matomais. Vėliau tas pačias liemenes jis panaudojo instaliacijai Vienoje – tartum lotoso žiedus išdėliojo jas barokinio Belvederio rūmų ansamblio tvenkinyje.¹²⁵ Siekiant atkreipti dėmesį į humanitarinę krizę tyčia buvo sukurtas kontrastas supriešinant prabangų, išpuoselėtą tvenkinį ir jame plūduriuojančius pabėgėlių kūnus, kuriuos vertė įsivaizduoti liemenės.

Apibendrinant reprezentacijų analizę pirmajame kelionės etape – Viduržemio jūroje ir prie Europos krantų – išryškėja, kad pabėgėliai diskurse, net ir tame, kuris yra juos palaikantis, reprezentuojami kaip grėsmė. Prieglobsčio prašytojai dehumanizuojami, apibūdinami, kaip grėsminga, staigi gamtos stichija, kurios nesuvaldžius gali nukentėti žemynas. Diskurse taip pat kuriama kūnų hierarchija tiek priešinant pabėgėlių ir europiečių kūnus, tiek pabėgėlių tarpusavyje – kur moterų ir vaikų kūnai tampa labiau nusipelnę gailesčio ir pagalbos, o vyrų – kelia įtarimą. Skirtis „mes“ ir „kiti“ imama kurti dar tada, kai individas nekalba – matomas tik artėjantis jo kūnas. Pabėgėlio kūnas priimamas, kaip kitoniškumo įrodymas.

4.2. KŪNAS PRIEANGYJE, NEPAKLUSNUS KŪNAS, PROTESTUOJANTIS KŪNAS

¹²³ Ten pat

¹²⁴ Lauren Said-Moorhouse „Ai Weiwei covers Berlin landmark in 14,000 refugee life jackets“. CNN, 2016-02-14<<http://edition.cnn.com/2016/02/14/arts/ai-weiwei-berlin-life-jackets/>> [žiūrėta 2017-04-15]

¹²⁵ Lorena Muñoz-Alonso „Ai Weiwei Brings His Controversial Life Vest Installation to Vienna“. Art News, 2016-07-14 <<https://news.artnet.com/art-world/ai-weiwei-refugee-jacket-installation-vienna-557324>> [žiūrėta 2017-04-15]

Nagrinėjant diskursą, žymintį prieglobsčio prašytojų kelionę sausumoje, vienas dominuojančių vaizdinių yra jų susibūrimas, priverstinis sulaikymas prie sienų ar pabėgėlių bandymas per jas prasiveržti. Sienos nepralaidumas tam tikriems kūnams žymi procesą, kurį apibūdina Davidas Campbellas sakydamas, jog saugumo kūrimas yra diskursyvi praktika, kurios metu valstybės skirsto kūnus į normalius, civilizuotus, vertingus ir į nenormalius, sergančius, barbariškus.¹²⁶ Skirsto gyvas būtybes į „mes“ ir „kiti.“ Šią skirtį demarkuoja fiziniai barjerai, už kurių atsiduria pabėgėliai, vos patekę į Europą.

Sienomis tarp kūnų nužymimas jau pats pirmas momentas, kai pabėgėliai išsilaipina Pietų Europos valstybėse. Diskurse kartojasi tokios frazės, kaip „pabėgėliai prie slenksčio“, „šalies prieangyje“¹²⁷, taip pat plačiai nuskambėjo Jeano Claude'o Junckerio paraginimas „atidaryti duris, jog užtikrintume, kad jie neįliptų per langus“.¹²⁸ Bei Turkijos prezidento Recepto Tayipo Erdogano grasinimas „atverti Bulgarijos ir Graikijos duris ir per jas pasiųsti pabėgėlių autobusus“¹²⁹. Toks diskursas Europos valstybes metaforiškai vaizduoja tarytum pastatą, vienalytę erdvę, „Europos tvirtovę“¹³⁰ ir pažymi, kad ji priklauso ne visiems. Durų slenkstis yra žmogiško susitikimo, interakcijos vieta, kur įvyksta performatyvūs ritualai: namų šeimininkas arba sveikinasi, spaudžia ranką

¹²⁶ David Campbell *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998 p. 89-91.

¹²⁷ pvz. BBC „How is the migrant crisis dividing EU countries?“2016-03-04 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886>> [žiūrėta 2017-04-20]

¹²⁸ Deutsche Welle „Bodies recovered in rescue of refugee boats in Mediterranean Sea“, 2015-05-03 <<http://www.dw.com/en/bodies-recovered-in-rescue-of-refugee-boats-in-mediterranean-sea/a-18426050>> [žiūrėta 2017-04-20]

¹²⁹ AFP in Ankara „Turkish president threatens to send millions of Syrian refugees to EU“. The Guardian, 2016-02-12 <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/12/turkish-president-threatens-to-send-millions-of-syrian-refugees-to-eu>> [žiūrėta 2017-04-20]

¹³⁰ Katya Adler „Migrant crisis: EU leaders avoid punch-up but fail refugee test“. BBC, 2015-09-24. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34348391>> [žiūrėta 2017-04-20]

pasibeldusiam, arba ima jį įtarinėti, neįsileidžia, nuvaro. Prie slenksčio pasireiškia svetingumas arba priešiškusmas.¹³¹

Pabėgėlių krizės metu žmonių antplūdis laikytas krize, spręsta, ką reikėtų daryti ir ar įsileisti šiuos žmones, vėliau raginta juos priimti, todėl akivaizdu, kad skirtingą kūnų išsidėstymą erdvėje žymėjęs diskursas nebuvo sietinas su svetingumu. Prie metaforiško Europos slenksčio įvyko kategorinis susidūrimas: buvo kuriama skirtis tarp „mūsų“ ir „jų“, „gyventojų“ ir „įsibrovėlių“, kurie nevaldomais srautais keliavo į žemyną, o neatidarius durų – valstybinių sienų – kai kurie į šalis vis tiek atvykdavo neteisėtai, kirsdavo sienas nelegaliai. Paradoksalu tai, kad tokios sąvokos, žyminčios nepriklausymą, skirtumą, migrantų kitoniškumą, buvo aptinkamas ir tokiam diskurse, kuris skirtas pabėgėliams paremti, paraginti Europos valstybes juos įsileisti. Kaip kad prieš tai minėtas J.C.Junckerio pareiškimas, kuriuo jis skatino Europos Sąjungos valstybes priimti daugiau žmonių, pakeisti nuomonę dėl kvotų sistemos.¹³²

Vienas ryškiausiai pasikartojančių vaizdinių nagrinėjant nuotraukas – pabėgėlių laukimas prie valstybių sienų, jų uždarymas už tvorų, spygliuotos vielos barjerų ir priešinimasis šioms fizinėms riboms (7 nuotr.). Valstybės siena nėra tik fizinė riba. Kiekviena siena – valstybės saugumo politikos žymeklis, jos galios išraiška, o jos pralaidumas kinta priklausomai nuo politinių sprendimų. Tad siena niekada nėra pastovi konceptualiąja prasme, ji efemeriška ir produkuojanti reikšmes apie kūnus.¹³³ Saugumo praktikos, taikomos prie sienų, yra skirtos ne vien tam, kad būtų identifikuoti „nenormalūs“,

¹³¹ Susan Ash *Funding Philanthropy – Dr. Barnardo, Metaphor, Narrative and Spectacle*. Londonas: Oxford University Press, 2016. p. 40

¹³² Pilna J.C.Junckerio kalba, pasakyta Europos Parlamente, 2015-04-29. <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-4896_en.htm> [žiūrėta 2017-04-20]

¹³³ Nevzat Soguk, „Border’s Capture: Insurrectional Politics, Border-Crossing Humans, and the New Political“. kn. *Borderscapes: Hidden Geographies and Politics at Territory’s Edge* sud. Prem Kumar Rajaram, Carl Grundy-Warr. University of Minnesota Press, 2001. p. 296-297

„nuo normos nukrypstantys kūnai”, bet tam, kad šie „nenormalūs” kūnai būtų produkuojami (kuriamos reikšmės apie tai, kas nesaugu, nepriimtina ir pan.) taip parodant, kas laikoma saugiais, sveikais ir moraliais kūnais.¹³⁴

Tai reiškia, kad fizinė siena atskiria kūnus, kurie nusipelnė apsaugos, kurie priskiriami kategorijai „mes”, ir tuos, nuo kurių „mūsų” kūnus reikia apsaugoti, kurie laikomi pavojingais – šiuo atveju tai buvo prieglobsčio prašytojai. Prie sienos atsidūręs pabėgėlio kūnas savaime kelia iššūkį suverenios valstybės nustatytai tvarkai ir riboms.¹³⁵ Ypač, jei jis pasiryžęs kirsti sieną ir patekti į valstybės teritoriją nelegaliai – mesti iššūkį galios šaltiniui. Prieglobsčio prašytojai siekia įsikurti Europoje – tai reiškia, atsidurti anapus sienos, drauge su „saugiais” kūnais, tapti „savais” ir taip perkurti savo kūno reikšmes.

7 nuotr.



8 nuotr.



Be to, siena, suvaržymu gali tapti ne tik tvoros ar vielos, bet ir kitų žmonių kūnai. Tirtose nuotraukose matyti, kaip pabėgėliai – suaugusieji ir vaikai – guli pasienio pareigūnams po kojomis (8 nuotr.) arba pareigūnai savo kūnais sukuria užkardą žmonėms keliauti per sienas. Toks kūnų pozicionavimas atskleidžia jų hierarchiją: europiečių kūnai turi daugiau galių už pabėgėlių kūnus – juk

¹³⁴ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 116.

¹³⁵ Antara Datta *Refugees and Borders in South Asia– The Great Exodus of 1971*. Niujorkas: Routledge, 2013. p. 44

tik hierarchiškai aukščiau esantys, galingesni kūnai gali stabdyti, erdvėje apriboti, priversti paklusti kitus, silpnesnius, mažiau galios turinčius kūnus. Sieną saugantys pareigūnų kūnai kartu yra ir valstybės galios išraiška. Šią galio hierarchiją atspindi ir kūnų išsidėstymas erdvėje: Europos pareigūnai stovi, o jiems po kojomis guli ar sėdi pabėgėliai. Taip pat priešinami skirtingi kūnai: sveikas, stiprus Europos pareigūno kūnas ir pavargęs, purvinas ar žaizdotas pabėgėlio; normalus kūnas ir kūnas nukrypstantis nuo normos; galios globojamas ir ją įkūnijantis kūnas ir tas, nuo, kurio jį reikia apsaugoti. Individo kūnas pabėgėlių krizės (bei dažnai ir kitų krizių) kontekste tampa politinio kūno simboliu – stiprus politinis kūnas užtikrina individo kūno sveikatą, silpnas to nepajėgia, todėl sveikas kūnas – sveikos valstybės išdava.

Panaši priešprieša buvo pastebėta A.Schemik tiriant JAV pakrančių tarnybos ir migrantų iš Haičio nuotraukas: nešvarus, pavargęs – tai reiškia nuo normos nukrypstantis – atvykėlio kūnas žymėjo grėsmę politiniam kūnui.¹³⁶ Tokia pati paradoksali priešprieša egzistuoja ir pabėgėlių krizės diskurse – grėsmė stipriems kūnams ir iššūkis galios šaltiniui matomas silpname kūne: po ginkluotų ir skydus turinčių pareigūnų kojomis guli į antklodę susisupęs, beginklis pabėgėlis. Tačiau politiniam kūnui šis silpnumas ir yra grėsmė – valstybės kūnas nenori nusilpti, todėl nenori įsileisti individų, kurių kūnai kelia grėsmę tai padaryti.

Pabėgėlių, besibūriuojančių prie sienų, laukiančių įleidimo, vaizdai, derinami su prieš tai aptartomis erdvės sąvokomis „prieangyje“, „prie vartų“ bei išsireiškimais, žyminčiais jų gausą – kaip, pavyzdžiui, premjero Davido Camerono pavartota frazė „pabėgėlių spiečius“¹³⁷ – kuria stiprų skirties ir netgi grėsmės įspūdį. Kūnai, kurie yra neįleidžiami, kurie likę anapus Europos sienų, rankomis įsikabinę į tvoras ir prašantys įleisti, taip atsiduria kategorijoje tų kūnų, nuo kurių reikia apsisaugoti, o ne tų, kuriems patiems reikia apsaugos. Kol šis kūnas bent minimaliai nėra patikrintas galios šaltinio –

¹³⁶ April Schemik, p. 107

¹³⁷ Horvat, *ibid.*

registruotas, pateikęs pirštų atspaudus, kaip tai buvo daroma Europos pasienyje – tol jis negali tęsti kelionės, gauti pastogės ir galimybės paprašyti prieglobsčio. Kol kūnas nėra „suskaiciuojamas“, t.y. paverčiamas duomenimis, tol jis – nesaugus kūnas.

Didesnis žinojimas apie patį kūną atrodo kaip vienintelis būdas galios šaltiniui užtikrinti sienos saugumą ir apsaugoti „savus“ kūnus nuo grėsmės.¹³⁸ Biometrinės saugumo praktikos paverčia pabėgėlio kūną tekstu, kuris leidžia vertinti jo „normalumą“. Tačiau, kaip pastebi Joanne Maddern ir Emma Stewart, pabėgėliams taikoma rutininė praktika sutampa su ta, kuri taikoma įtariamiesiems nusikaltėliams – įtarus, jog jie padarė rimtą nusižengimą, tikrinami pirštų atspaudai, kad jie būtų sulyginami su įkalčiais. Stigmatizuotas požiūris į pirštų atspaudų rinkimą, kaip kriminalinės policijos praktiką, susiejamas su pabėgėlių kūnais ir jų kontrolės mechanizmu.¹³⁹ Jų kūnai tampa „įtariamųjų kūnais“ vos atsidūrę Europos žemyne, kuris – vėlgi paradoksaliai – pasisako už judėjimo laisvę, čia galioja Šengeno erdvė ir pasienyje europiečių dokumentų bei tuo labiau jų pirštų atspaudų pareigūnai netikrina. Nagrinėtame diskurse matyti, kad pabėgėliai tokiai galios šaltinio nustatytai saugumo praktikai priešinasi: jie nenori paklusti Dublino taisyklėms, pagal kurias jie turi pasiprašyti prieglobsčio pirmoje valstybėje, į kurią atkeliauja, todėl ant įkaitintų metalo strypų nusidegina pirštų atspaudus. Jie paverčia savo kūną neapškaitomą, kad pareigūnai negalėtų jų užregistruoti duomenų bazėje ir jie galėtų tęsti kelionę tolyn į kitas Europos šalis, pasipriešindami tvarkai.¹⁴⁰ Jie pasipriešina galios

¹³⁸ Wilcox *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 109

¹³⁹ Joanne Maddern, Emma Stewart „Biometric geographies, mobility and disability : biologies of culpability and the biologised spaces of (post)modernity.” Kn. *Towards enabling geographies*. Vera Chouinard (sud.) et al, Farnham, 2010. p. 244

¹⁴⁰ Daniel Trilling „Europe could solve this migrant crisis – if it wanted”. *The Guardian*, 2015-07-13.

<<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/31/europe-migrant-crisis-political-choice-toxic-waste-sanctuary>>
[žiūrėta 2017-04-21]

šaltiniui savo kūnu taip paneigdami, kad kūnas gali būti suvokiamas kaip „tiesos ženklas“, kuris nemeluoja.¹⁴¹

Kitas diskurse pastebimas būdas kūnui priešintis jo apribojimui erdvėje – mesti iššūkį valstybės galią išreiškiančioms sienoms, kurios jį atskiria nuo kitų, „normalių“ kūnų. Nuotraukose užfiksuota, kaip pabėgėliai nelegaliai bėga per valstybių sienas, lipa per jas arba brenda - jei sieną tarp valstybių nužymi upė, griauna, perskiria tvoras (9 nuotr., 10 nuotr.). Pasak sienas teorizavusio N.Soguk, sienos atliekamas žmonių sulaikymas politiniame, ekonominiame ir kultūriniame suskirstyme kartu pažymi ir pasipriešinimo politikos sieną¹⁴² – parodo, kas ir kam nepaklūsta. Kūnas, siekdamas pasipriešinti atskirimui, siekdamas susitapatinti su kitais kūnais, kurie turi daugiau teisių, yra aukščiau galios hierarchijoje, veržiasi už sienos, bando ją įveikti, pasipriešinti suverenui, kuris rodo rūpestį, jėgą, sugrėsmina vienus ir saugo kitus kūnus.

9 nuotr.



10 nuotr.



Tačiau pabėgėlių krizės metu būtent pasipriešinimas šioms sienoms, kurias nustato galios šaltinis, lemia žmonių mirtį: jie skęsta plaukdamami per Viduržemio jūrą, kuri taip pat tampa žemyną

¹⁴¹ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 127

¹⁴² Soguk, p. 286

skiriančia siena, miršta brisdami per upes, esančias pasienyje¹⁴³, dešimtys uždūsta sunkvežimyje bandydami nelegaliai patekti į kitą valstybę¹⁴⁴. Nelegaliai keliaujančio kūno mirtis žymi sieną ir pasipriešinimą jai, galią ir jos veikimo būdus. „Nukritę, paskendę, sušalę, sudarkyti ar uždusę pabėgėlių kūnai pažymi, kaip sienos sugauna joms nepaklūstantį kūną.“¹⁴⁵ Tačiau jų kūnai taip pat užfiksuoja būdus, kuriais sienoms metamas iššūkis, joms priešinamasi, vykdoma pasipriešinimo politika. Tad tiek per sienas lipantis, tiek ir negyvas kūnas tampa borderizacijos išdava, pasipriešinimo valstybės politikai įkūnijimu.

Jei sėkmingai mesti iššūkį sienoms pavyksta daugybei nelegalių migrantų, jie pasipriešina ir patenka tarp kūnų, nuo kurių buvo skiriami, tai gali rodyti ir galios šaltinio kontrolės susilpnėjimą, atsivėrusias spragas. Antai Vengrijos sprendimas apjuosti valstybės teritoriją tvora, kad apsisaugotų nuo plūstančių migrantų, rodė kontrolės disbalansą.¹⁴⁶ Kaip teigia Wendy Brown, šiuolaikinė suaktyvėjusi borderizacija yra ženklas, kad suverenai praranda savo galias, gebėjimą kontroliuoti, todėl sienas stato kaip suverenumo performansą. Sienos yra fizinis barjeras, kuris reikalingas plūstančių kūnų sulaikymui, tačiau iš tiesų jos neatbaido svetimšalių. Jos reikalingos tam, kad veiktų kaip galios šaltinio duoto pažado saugoti, apginti simbolis¹⁴⁷ – net jei praktiškai pažadas neveikia. Mat nepageidaujamo, pavojingo kūno sulaikymas už sienos reiškia populiacijos saugumo užtikrinimą.

¹⁴³ BBC „Migrant crisis: Hundreds cross from Greece into Macedonia”. 2016-03-14 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-35805010>> [žiūrėta 2017-04-22]

¹⁴⁴ Deutsche Welle „European leaders 'shaken' by grisly discovery of migrant bodies in Austria”. 2015-08-28 <<http://www.dw.com/en/european-leaders-shaken-by-grisly-discovery-of-migrant-bodies-in-austria/a-18678542>> [žiūrėta 2017-04-25]

¹⁴⁵ Soguk, p. 291

¹⁴⁶ Ian Traynor „Refugee crisis: how does Europe solve a problem like Viktor Orbán?”. The Guardian, 2015-09-09 <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/09/refugee-crisis-viktor-orban-how-does-europe-solve-problem>> [žiūrėta 2017-04-25]

¹⁴⁷ Wendy Brown *Walled States, Waning Sovereignty*, Niujorkas: Zone Books, 2010. p. 26-27

Suvaržyti, judėti tolyn į Europą negalintys prieglobsčio prašytojai taip pat priešinosi draudimams rengdami bado streikus Graikijos pasienyje.¹⁴⁸ Pabėgėlių kūniško pasipriešinimo strategijų Australijos imigrantų sulaikymo centre Vumeroje analizėje Moe Suzuki teigė, kad badavimas – ilgą istoriją turintis nesmurtinis būdas kūnui pasipriešinti galios subordinacijai.¹⁴⁹ Toks protestas meta iššūkį galios šaltiniui dviem būdais: pirma, bado streiką paskelbęs pabėgėlis kūno kontrolę ir pažeidžiamumą perima į savo rankas, siekia kontroliuoti vienintelį dalyką, kurį jis pats gali valdyti – jis puola savo kūną atsisakydamas taikstytis su esamomis sąlygomis, protestuodamas prieš valstybės politiką¹⁵⁰; antra, tokia strategija leidžia pabėgėliams išryškinti problemą, su kuria jie susiduria, perduoti politinę žinią – nors badavimas yra individualus aktas, badaujantis asmuo reprezentuoja kolektyvinę bendruomenės būklę, platesnę problemą¹⁵¹.

Taip sukuriamas paradoksas: pabėgėliai, kurių dalis bėga iš savo gimtųjų valstybių kentėdami nuo bado ir skurdo¹⁵², protestuoja prieš juos atstumiančias valstybes patys pasirinkdami badauti, bandydami įkūnyti čia patiriamas problemas, valstybių politiką, kuri laiko juos, mažiau svarbiomis gyvybėmis, mažiau vertomis apsaugos. Badavimas – performatyvus veiksmas, kuriantis žinojimą apie kūną: parodydami, kad verčiau renkasi marinti savo kūną, nei kęsti tokią valstybių politiką, pabėgėliai

¹⁴⁸ Adrian Edwards, Tim Gaynor „UNHCR flags problems at crossings from Greece to the Balkans”. UNHCR 2015-11-24 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/11/5654824b6/unhcr-flags-problems-crossings-greece-balkans.html>> [žiūrėta 2017-04-22]

¹⁴⁹ Moe Suzuki Performing the Human: Refugees the Body, and the Politics of Universalism”. Working Paper Series No. 117, 2016. <<http://www.refworld.org/docid/57c448b54.html>> [žiūrėta 2017-04-22] p.11-12

¹⁵⁰ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 65

¹⁵¹ Allen Feldman *Formations of Violence: The Narrative of the Body and Political Terror in Northern Ireland*. Čikaga: University of Chicago Press, 1991, cituota iš Moe Suzuki Performing the Human: Refugees the Body, and the Politics of Universalism”, p. 11.

¹⁵² UNHCR „Seven factors behind movement of Syrian refugees to Europe”. 2015- 09-25 <<http://www.unhcr.org/afr/news/briefing/2015/9/560523f26/seven-factors-behind-movement-syrian-refugees-europe.html>> [žiūrėta 2017-04-28]

įkūnija valstybinę prievartą, su kuria susiduria.¹⁵³ Jie per savo kūną parodo, kad galios šaltinis verčia juos rinktis mirtį, nei gyvenimą, kuriame jų gyvybė nesvarbi¹⁵⁴ – toks pasirinkimas turi iššaukti auditorijos reakciją, parodyti situacijos sunkumą, paskatinti pakeisti politiką. Lygiai to paties tikslo jie siekia padegdami savo kūną – ką jie darė prie Graikijos ir Makedonijos pasienio (11 nuotr.). Ši protesto forma dažnai siejama su budistų vienuoliais, kurie tyloje susidegina siekdami atkreipti pasaulio dėmesį į Tibeto nepriklausomybės siekį.¹⁵⁵ Taip ir savo kūną padegdami pabėgėliai bando atkreipti dėmesį į beviltišką situaciją, savo bebalsiškumą – už juos pasauliui kalba liepsnojantis kūnas.

11 nuotr.



12 nuotr.



Tą pačią funkciją atlieka ir pabėgėlių vykdytas lūpų užsisiuvinimas.¹⁵⁶ Jų prašymai leisti išvykti iš Graikijos, tęsti kelionę į žemyno gilumą negirdimi. Užsisiūdami lūpas pabėgėliai nutildo kūną fiziškai, tačiau šis veiksmas skamba garsiau nei bet kokie žodžiai – jis verčia stebėtoją įsijausti į pabėgėlio situaciją, suvokti jos sunkumą. Pabėgėliai negirdimi net tada, kai jie kalba, nes jiems priskiriamos

¹⁵³ Suzuki, 13

¹⁵⁴ Suzuki, 13-14

¹⁵⁵ John Whalen-Bridge *Tibet on Fire– Buddhism, Protest, and the Rhetoric of Self-Immolation*. Palgrave Macmillan, 2015. p. 2-5.

¹⁵⁶ Adrian Edwards, Tim Gaynor, *ibid.*

bebalsiškumo reprezentacijos¹⁵⁷, jie yra priklausomi nuo valstybės galios. Užsisiūdami lūpas jie ne tik provokuoja visuomenės atsaką, bet ir perima kūno kontrolę į savo rankas – tildo nebe galios šaltinis, bet jie patys save nutildo mesdami jam iššūkį ir provokuodami atsaką. Šis pasipriešinimo aktas – viešas, jis nutinka ne už uždarytų durų, o stebint žiniasklaidai, kad kūno protestas būtų matomas. Matomumas pabėgėliams svarbus siekiant tikslų, nes dažniausiai jie atsiduria ir gyvena tyloje, šešėlyje, tamsoje, rūke – būtent tokie vaizdiniai kartojasi ir nagrinėjant „Reuters“ nuotraukas (12 nuotr.) – jų balsai būna negirdimi, už juos sprendžia kiti, tuo metu pabėgėliai atsiduria politinio, socialinio, ekonominio gyvenimo paraštėse.

Pažymėtina, kad toks protestas gali generuoti dvejopą politinį atsaką. Nors tokiais pasipriešinimo aktais pabėgėliai atkreipia visuomenės dėmesį, tai gali generuoti ne tik supratimą, gailestį, rūpestį, prieglobsčio prašytojams palankius veiksmus, bet veikti kaip įrodymas jų nenuspėjamumo ir pavojingumo – priklausomai nuo to, kai pabėgėlių kūno reikšmes interpretuoja galios šaltinis. S.Hallas nagrinėdamas vergovės laikus JAV paaiškina, kaip asmuo gali tapti uždarytas stereotipizavimo rate, nors jam priešinasi. Kai afroamerikiečiai būdavo įklampinami vergvaldžių jiems priskirtame infantilumo stereotipe, priešindamiesi juodaodžiai prisiimdavo agresyvesnį „mačo“ vaidmenį, o tai vergvaldžiai naudodavo kaip įrodymą apie jų „nenuspėjamą būdą“. Kai pabėgėliai žaloja savo kūną, versdami jį kitokiu, nukrypdami nuo normalumo ribų, arba marina save, galios šaltinis tai gali pateikti kaip įrodymą, kuo šie individai kitokie, kodėl juos reikia atskirti.

Apibendrinant vaizdinius, kurie ryškiausiai dominuoja pabėgėlių kelionėje per žemyną, svarbiausias yra sienų vaidmuo. Diskurse matoma, kaip sienos, kuriomis gali tapti ir kiti kūnai ar taisyklės, fiziškai atskiria nepageidaujamus, pavojingus kūnus nuo normalių, sveikų ir priimtinių – taip pasireiškia galios veikimas. Prieglobsčio prašytojai taiko įvairias pasipriešinimo tokioms skirtims

¹⁵⁷ Soguk, p. 294

strategijas: fiziškai nepaklūsta suvaržymams kirsdami sienas, protestuoja marindami kūną ar jį žalodami. Pereidami už sienos jie nori ne tik pasipriešinti juos atskiriančiam galiam, bet kartu perkurti reikšmes apie save – atsidurti drauge su kūnais, kurie laikomi saugiais, normaliais ir taip perkurti savo tapatybę.

4.3. SUSKAIČIUOTAS KŪNAS, UŽDARYTAS KŪNAS, NEMATOMAS KŪNAS

Nagrinęjant pabėgėlių krizės diskursą trečiajame – apsigyvenimo stovyklose, prieglobsčio centruose ar valstybėje, į kurią keliavo – etape ima dominuoti frazės, kurios rodo savotišką kūno įstrigimo, stagnacijos būklę: „suspausti, kaip sardinės”¹⁵⁸, „po Viktorijos metro stotimi guli afganistaniečių šeimos, pro juos vaikšto praeiviai”¹⁵⁹ (taip pat 13 nuotr.), „juos sunku pastebėti, bet jie čia yra: susispietę valandų valandas laukia sriubos eilėje, būriuojasi prie mobiliųjų telefonų įkroviklių banko, miega vėjo taršomose palapinėse (...)”¹⁶⁰, „alpsta eilėse laukdami maisto ir vandens”¹⁶¹.

Diskurse ima dominuoti vaizdiniai, kurie rodo, kad pabėgėliai ima gyventi visai kitoje erdvėje, nei valstybių, kuriose jie apsistoję, žmonės, ir kitoje laiko dimensijoje – laikas jiems tarytum sustojęs, pabėgėliai arba laukia eilėse, arba miega, guli. Kūną dabar jau suvaržo ne tik stovyklų sienos, bet

¹⁵⁸ BBC „Migrant crisis: People treated 'like animals' in Hungary camp”. 2015-09-11 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34216883>> [žiūrėta 2017-04-28]

¹⁵⁹ BBC „Europe gets 8,000 refugees daily - UN”. 2015-09-25 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34356758>> [žiūrėta 2017-04-28]

¹⁶⁰ Caroline Brothers „As Calais 'Jungle' is dismantled, concerns mount for refugee children”.

Deutsche Welle, 2016-02-26 <<http://www.dw.com/en/as-calais-jungle-is-dismantled-concerns-mount-for-refugee-children/a-19077111>> [žiūrėta 2017-04-28]

¹⁶¹ Jon Henley et al. „Refugee crisis: European leaders demand urgent support for Greece”. The Guardian, 2016-03-01 <<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/01/refugee-crisis-european-leaders-demand-urgent-support-for-greece>> [žiūrėta 2017-04-28]

laukimas, kurį lemia valstybės sprendimai – svarstymas, ką daryti toliau su šiais žmonėmis. Galia žmonės priverstinai atskiria į tam tikrą laukimo zoną, kurioje kūnas neturi galimybės veikti.

13 nuotr.



14 nuotr.



Pabėgėlis suvaržytas ir prieglobsčio centruose, kur valstybė perkelia prieglobsčio prašytojus ir turi pasirūpinti jais – čia jų gyvenimo sąlygos sudėtingos, kūnas suvaržytas erdvėje. Europoje, kur saugomas privatumas ir svarbi asmeninė erdvė, pabėgėliai jos neturi – prieglobsčio centruose žmonės gyvena vienas šalia kito, nuotraukose matoma, kaip greta sustatytos dešimtys lovų (14 nuotr.), pabėgėliai pasakoja, kad „trūksta privatumo, daugybė žmonių leidžia kiauras dienas pasislėpę po antklodėmis“¹⁶², jie gyvena „susispaudę kaip sardinės“¹⁶³. Įdomu tai, kad pabėgėlių prieglobsčiu bei jų sulaikymo vieta tampa olimpiniai stadionai, sporto salės, kuriose valdžia įrengia prieglaudą.¹⁶⁴ Vietos, kuriose tam tikri kūnai paprastai tampa išlaisvinti, kuriose vyksta sporto varžybos, o jose varžosi sveiki

¹⁶² The Guardian „Winter is coming: the new crisis for refugees in Europe“. 2015-11-02

<<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/02/winter-is-coming-the-new-crisis-for-refugees-in-europe>> [žiūrėta 2017-05-01]

¹⁶³ Mike Berry et. al. „Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries“. UNHCR, 2015. p. 241 <<http://www.unhcr.org/56bb369c9.pdf>> [žiūrėta 2017-05-01]

¹⁶⁴ Diego Cupulo „Refugee relocation in Athens hits snags“. Deutsche Welle, 2015-12-05 <<http://www.dw.com/en/refugee-relocation-in-athens-hits-snags/a-18901144>> [žiūrėta 2017-05-01]

kūnai, tampa pabėgėlių sulaikymo, apribojimo vieta, kur kūnas net negali laisvai judėti. Sveikų kūnų parodos vieta tampa ligonių, pavargusių, vietos nerandančių išsilaisvinti negalinčių kūnų prieglobsčiu, o kartu ir savotišku kalėjimu, kuriame jie privalo pasilikti.

Galios šaltinis pabėgėlių kūnus sutelkia į centrus, prieglobsčio vietas, kurios tampa humanitarine erdve, visiškai atskirta nuo politinės erdvės. Pabėgėliui galios šaltinis priskiria tik kūniškus poreikius – išgyventi, išsimaitinti, turėti stogą virš galvos, galimybę pailsėti, tačiau nenumato galimybės ar poreikio įsitraukti į valstybės gyvenimą, taip, kaip tai daro šalies gyventojai.¹⁶⁵ Pati pabėgėlių stovyklos idėja daugumos krizių atvejais veikia gana panašiai: galios šaltinis pabėgėlius sumenkina iki biologinio objekto, atskiria nuo politinės, socialinės erdvės į ją neįleisdami kūnų fiziškai, paverčia individą tiktai kūnu, turinčiu tik pamatinius poreikius.¹⁶⁶ Valstybė demonstruoja rūpestį malšindama šių kūnų alkį, troškulį, nuovargį ir taip maskuodama atskyrimą. Šie kūnai galios šaltiniui neturi individualios tapatybės – vienintelė jų tapatybė yra pabėgėliai, kuri savaime suvokiama kaip aukos tapatybė ir yra pereinamoji. Todėl ir pabėgėlių stovyklos tampa kaip pereinamoji, ribinė vieta, kurioje gyvena žmonės, kuriuos reikia transformuoti – paversti į normalius, saugius, savus¹⁶⁷ – tik tada jie gali palikti šią laukimo zoną.

Tiek prieglobsčio centruose, tiek improvizuotose stovyklose, kaip kad prie Kalė sąsiaurio, palaikoma atskirtis erdvėje suverenui siekiant populiacijos kontrolės ir saugumo. Pabėgėliai gyvendavo valstybinėje teritorijoje su likusia populiacija, tačiau kartu ir atriboti nuo jos stovyklose, atskirti ir laukdami, kol galės šią ribą peržengti. Galios šaltiniui kūnus – ypač įtarimų keliančius – lengviau kontroliuoti, kai jie sutelkti į vieną erdvę, nesiskverbia tarp kitų, nekelia iššūkių galios šaltinio

¹⁶⁵ Cabeiri deBergh Robinson *Body of Victim, Body of Warrior: Refugee Families and the Making of Kashmiri Jihadists*. University of California Press, 2013. p. 142-143

¹⁶⁶ Yen Le Espiritu *Body Counts: The Vietnam War and Militarized Refugees*. Auklandas: University of California Press, 2014. p. 75-76

¹⁶⁷ Ten pat, p. 76

nustatytoms ribos bei tuo pat metu ir „normalių“ kūnų saugumui. Tam, kad būtų užtikrintas populiacijos saugumas, šie kūnai turi būti registruojami, surašomi, tikrinami ir, tikrai jei atitinka tam tikrus standartus, gali būti suteiktas prieglobstis, kūnas integruojamas į likusią populiacijos dalį. Pasak L.Wilcox, dabartinės saugumo praktikos, kurias įgyvendinant naudojami kūno nuskaitymo įrenginiai, siekiant patikrinti ar žmogus nekelia grėsmės (pvz., patikra oro uostuose, kūno skanavimas įeinant į susibūrimo vietas), priima kūną kaip savotišką tiesos ženklą, kuriame užkoduota informacija.¹⁶⁸ Panašios biometrinės valstybės saugumo praktikos taikytos ir pabėgėlių krizės atveju, kai asmenys skirstyti į „nusipelnčius“ ir „nenuipelnčius“ prieglobsčio, integracijos. Toks siekis suskirstyti kūnus paverčia juos objektais, kuriuos galima matuoti, jais manipuliuoti, o per tokią individo kūno klasifikaciją siekiama „maksimizuoti populiacijos sveikatą“¹⁶⁹ – sprendžiama, ar pabėgėlio kūnas nepakenks valstybės kūnui, ar jo „nesusargdins“, tai yra, nesukels jam grėsmės.

Pavyzdžiui, švedams žvelgiant į jaunuolių, prašančių prieglobsčio jų šalyje, išvaizdą kilo įtarimų, kad jie meluoja apie savo tikrąjį amžių: „ (...) greičiausias 14-metis bėgikas Švedijoje. Jis atrodo taip, lyg galėtų būti vaiku, su kuriais kartu bėgioja, tėvas“.¹⁷⁰ Švedijoje pagal įstatymus jaunesni, nei 18 metų, asmenys negali būti išsiųsti iš šalies, todėl tie jaunuoliai, kurie kėlė įtarimų dėl savo amžiaus klastojimo, turėjo pereiti medicinines patikras. Beje, pabrėžtina, kad taip kalbėta būtų apie vaikinų kūnus, bet ne apie merginų – vėlgi įtarimų kelia ir grėsmingesni atrodo vyriškos lyties pabėgėliai. Buvo daromos rentgeno nuotraukos jų kaulų struktūrai bei dantims iširti, kad būtų nustatytas jų amžius. Šių pabėgėlių kūnas turėjo duoti atsakymą: jie nusipelnė likti ar bus išsiųsti.

¹⁶⁸ Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 127

¹⁶⁹ Joseph Pugliese *Biometrics: Bodies, Technologies, Biopolitics*. Niujorkas ir Londonas: Routledge, 2010. cituota iš Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 107

¹⁷⁰ Richard Orange „Sweden faces dilemma with refugee age checks“. Deutsche Welle, 2016-02-16. <
<http://www.dw.com/en/sweden-faces-dilemma-with-refugee-age-checks/a-19051650>> [žiūrėta 2017-04-20]

Tačiau tokią valstybės politiką, kuri priėmė kūną, tartum L.Wilcox apibūdintą „tiesos ženklą“, kritikavo šalies medikai. Pasak jų, vyresnių paauglių amžių ypač sudėtinga nustatyti tiksliai, o fiziologiniai ir anatomiciniai brandos rodikliai skirtinguose pasaulio regionuose varijuoja, taip pat priklauso nuo to, kaip asmuo gyveno – skurde, badaudamas ar normaliomis sąlygomis.¹⁷¹ Taikant tokią praktiką ne tik egzistavo rizika apsirikti, bet ir vyko tam tikras produkcinis procesas. Tam tikriems kūno rodikliams buvo priskiriami politiniai sprendimai ir tam tikros reikšmės: nesubrendęs nepilnamečio kūnas – nekelti grėsmės, yra nusipelnęs prieglobsčio; brandą indikuojantis pilnamečio kūnas – meluojantis, slepiantis, nenusipelnęs pasilikti.

Centruose ar stovyklose laukdami sprendimo – jie nusipelnė prieglobsčio ar ne – pabėgėliai turi savotišką ribinį statusą: viena vertus, jie gyvena kartu su kažkokia bendruomene – prieglobsčio prašytojų bendruomene, kuriai juos priskiria galios centras. Kita vertus, šie žmonės su ja nenori identifikuotis – siekia būti už jos ribų, gauti prieglobstį ir prisijungti prie tos bendruomenės, kuri laikoma pilnateise.¹⁷² Užimdami ribines pozicijas migrantai visam laikui pasmerkti ieškoti bendruomenės, net jei tam tikroje gyvena.¹⁷³ Jie įsikūrę priimančios valstybės teritorijoje, tačiau būdami stovyklose jie yra atskiriami nuo likusios populiacijos taip gilinant socialinę atskirtį bei šansus integruotis į vietos bendruomenę. Pasak P.Nyerso, pabėgėliai neturi teisių labiausiai dėl to, kad nėra įleidžiami į politinę erdvę, o nebūdami joje, jie neturi teisės veikti, turėti nuomonę.¹⁷⁴

Nagrinėjant diskursą šiame etape taip pat pastebėta, kad pabėgėliai priešinasi jų depolitizavimui, uždarymui „laukimo erdvėje“ bei sugrėsminimui. Rašoma, kaip „pabėgėliai padega

¹⁷¹ Ten pat

¹⁷² Cit. „Aš atvykau į Europą, kad pasijusčiau žmogumi.“ str. Patrick Kingsley „Over a million migrants and refugees have reached Europe this year, says IOM“. The Guardian, ibid.

¹⁷³ Soguk, p. 295

¹⁷⁴ Nyers, „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order“, p. 21

daugiau nei 20 palapinių, protestuodami dėl to, kaip ilgai yra laikomi prastomis sąlygomis”¹⁷⁵. Pabėgėliai ima deginti savo pašiūres taip pat ir Kalė stovykloje, kai pradėdama šią vietą griauti, o pabėgėlius siekiama nuvežti į prieglobsčio centrus¹⁷⁶. Taip jie meta iššūkį jų erdvę apribojančiam ir priverstinai juos erdvėje paskirstančiam galios šaltiniui. Viena vertus, degindami savo pačių gyvenvietes pabėgėliai tą erdvę, kurią jiems priskiria galios šaltinis, siekia fiziškai panaikinti. Antra vertus, tai – politinis protestas, įrodymas, kad jų egzistencija nėra tik biologinė, kaip bando pateikti galios šaltinis. Tokiu protestu pabėgėliai bando savo problemas paversti matomomis, perkurti jiems priskiriamas reikšmes, apolitišką tapatybę, parodyti savo politiškumą.

Tačiau pakeisti savo tapatybę ne taip paprasta – galios šaltinio kuriamos reikšmės įsitvirtina likusios populiacijos suvokime: tie individai, kurie stabdomi už sienos, sulaikomi ar gyvena atskirti, visuomenės akyse tampa pavojingais.¹⁷⁷ Šis suvokimas, kuris įsitvirtina žmonių žinojime, tampa sunkiau peržengiamu apribojimu nei bet kuri fizinė siena prieš tai pasitaikiusi pabėgėlių kelyje. Susidaro užburtas ratas: visuomenė bijo tų, kuriuos mato atskirtus, jei bijo – nenori, kad jie išeitų, būtų greta jų. Jei atvykėliai negali įsilieti į bendruomenę, lieka nematomi, jie nekuria apie save kitokių reikšmių, tampa įkalinti kūniškose reprezentacijose, kurios dominuoja diskurse, pasilieka ir už fizinių, ir už konceptualių sienų.

Tad pastebėtinas ryškus galios santykių dėsningumas: nors pabėgėliai peržengia fizines valstybių sienas, barjerai niekur nedingsta – jie vis naujai produkuojami valstybių viduje. Tačiau tvoros, sienos ir užkardos taip pat transfigūruojamos į ribų bei skirtumų žymeklius politinėje bei socialinėje erdvėje. Fizinės sienos paslėptos kitokiu pavidalu: rasės, lyties, religijos, amžiaus, socialinės

¹⁷⁵ Emma Graham-Harrison „Still the refugees are coming, but in Europe the barriers are rising”. The Guardian, 2015-10-31. <<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/31/austria-fence-slovenia-wire-europe-refugees>> [žiūrėta 2017-05-04]

¹⁷⁶ Jon Henley et al. *ibid.*

¹⁷⁷ Jane Freedman et al. p. 1-16.

padėties.¹⁷⁸ Sienos tampa atskyrimo praktikomis visuomenėje, pabėgėliai ir toliau gyvena atskirti nuo likusios bendruomenės.

Tiriant diskursą pastebėta, kad jei kūnas, kuris turi būti stovykloje, išeina iš jam paskirtos erdvės, visuomenėje kyla nerimas. Individas, kuris turi būti apribotas, laikomas grėsmingu, turi tam tikrus kūniškus bruožus, pagal kuriuos atpažįstamas – kaip prieš tai aptarta, egzistuoja įsivaizdavimas, kaip turi atrodyti pabėgėlis. Keli pavyzdžiai aprašomi BBC¹⁷⁹: verkdamą čekę paskambina pagalbos telefonu, kad praneštų apie tamsios išvaizdos vyrą, kuris per petį persimetęs šautuvą vaikšto po miestą – vėliau pasirodo, kad tai kaminkrėtys; arba policijai pranešama „apie tamsiaodžius pabėgėlius, kurie įtartinai žvalgosi po miestą“ – pasirodo, kad tai – užsienio kilmės futbolininkai, žaidžiantys to miesto klube. Svarbu tai, kad ir UNHCR publikacijose akcentuojama, kad reikia „nesutrikdyti vietos bendruomenių gyvenimo“. O priimti pabėgėliai suvokiami kaip bausmė vietos bendruomenei, apsunkinanti našta: „Vietos valdžiai sunku susidoroti su padidėjusia paklausa užtikrinti svarbiausias paslaugas pabėgėliams ir migrantams, nenubaudžiant vietos bendruomenių.“¹⁸⁰ Tvyrant baimei, išankstiniam nusistatymui, vyraujant grėsmės diskursui, toks pabėgėlių, kaip naštos, pateikimas prieglobsčio prašytojų padėties nepalengvina.

Galios šaltiniui naudingiausia laikyti pavojingus kūnus atskirai, tam tikroje laukimo zonoje ne tik dėl to, kad jis taip atskiria saugius ir nesaugius, bet ir dėl to, kad neparodyti visuomenei tvarkos trikdžių – nematomas kūnas nekuria žinojimo apie problemas, su kuriomis jis ir į jį panašūs kūnai susiduria. Jei vyrai, vaikai, moterys miega gatvėse, toks jų statusas rodo pažeistą orumą, todėl siekdamas neparodyti visuomenei tvarkos suirimo, galios šaltinis šiuos žmones uždaro toliau nuo kitų

¹⁷⁸ Soguk, p. 285-286

¹⁷⁹ Rob Cameron „Migrant crisis: Why Central Europe resists refugee quota“. BBC, 2015-09-22
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34313478>> [žiūrėta 2017-04-30]

¹⁸⁰ UNHCR „Regional Refugee and Migrant Response Plan for Europe. Eastern Mediterranean and Western Balkans Route“, ibid.

akių ar priverčia atsidurti atskirtoje erdvėje, ten, kur jie mažiau matomi – tai dar vienas skirties tarp „jie“ ir „mes“, „normalu“ ir „nenormalu“ kūrimo. Vienas ryškus pavyzdys – „Reuters“ kadras, kuriuo iliustruojamas BBC straipsnis (13 nuotr.): jame matyti kaip požeminėje perėjoje prie Viktorijos stoties Londone įsikūrę pabėgėliai, o virš jų – gatvė, vyksta normalus gyvenimas. Vėl pastebima hierarchija – pabėgėlių kūnai, jų kūniška būtis atsiduria žemiau valstybės populiacijos, ten, kur jie mažiau matomi.

Trečioji analizės dalis rodo, kad sienos ir skirtys niekur nedingsta net tada, kai pabėgėliai peržengia fizines sienas. Pabėgėlių kūnai atskiriami nuo politinės ir socialinės erdvės – jie priskiriami tik humanitarinei. Apribojimai ir skirtys transformuojasi valstybių viduje: perėjęs valstybes skiriančią ribą prieglobsčio prašytojas susiduria su vis naujomis sienomis, kurios veikia kaip mėginimas paversti „kitu“, atskirti nuo likusios populiacijos, kurios kūnus hierarchizuoja ir išlaiko toje hierarchijoje. Jų kūnai suvokiami kaip kitokie, jie laikomi pavojingais, juos siekiama perskaityti, nors ir ne visada pavyksta.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo analizuojamos kūniškos prieglobsčio prašytojų reprezentacijos pabėgėlių krizės tekstiniame ir vaizdiniame diskurse, apimančiame aštuonerių metų laikotarpį. Analizėje, kuriai atspirtį suteikė feministinė kūno politikos teorija, akcentuota, kad prasminga atverti kūną tarptautinių santykių analizei, nes toks tyrimo kampas leidžia suvokti, kaip kūnas lemia tam tikrų saugumo praktikų susikūrimą, kaip įkūnijami galios santykiai, visuomenės hierarchijos, kaip kūnas generuoja politinį atsaką. Tirtame diskurse, kurį savo tekstuose generavo žiniasklaidos priemonės BBC, „The Guardian“, „Deutsche Welle“, pabėgėlių agentūra UNHCR ir savo nuotraukose kūrė naujienų agentūra „Reuters“, išanalizuoti ryškiausi pabėgėlių kūniškumo vaizdiniai bei pačių prieglobsčio prašytojų reakcijos į jiems

priskiriamas reprezentacijas. Atlikus tyrimą galima išskirti tokius pagrindinius rezultatus, kurie leidžia praplėsti supratimą apie kūno politikos reikšmę krizės kontekste, kūniško pasipriešinimo strategijas.

Vertimo „kitu“ strategijos pabėgėlių krizės metu pradėjo veikti jau tada, kai pabėgėliai dar tik artėjo link žemyno, plaukė – kitaip atrodantis kūnas buvo analizuojamas ir priimamas kaip įrodymas, kad atvykstantys žmonės yra „kitokie“, grėsmingi. Diskursas, kuris pabėgėlius lygino su gamtos stichijomis, akcentavo atvykstančių žmonių minios dydį, jos nevaldomumą, savaime lėmė klausimo nukėlimą į saugumo, bet ne humanitarinį diskursą. O grėsmės kategorijas naudojo ir pabėgėlius ginanti organizacija UNHCR, nors ji siekė situaciją ne sugrėsinti, bet sušvelninti pabėgėlių labai.

Jau pirmajame pabėgėlių kelionės etape pastebėtos kūnų hierarchizavimo strategijos, kurios veikė dviejose dimensijose ir generavo atskirtį. Visų pirma, priešinti sveiki, apsaugoti bei saugantys europiečių ir paliegę, savo bei kitų gyvybe rizikuojančių pabėgėlių kūnai. Antra, skirtingai diskurse kategorizuoti ir patys pabėgėliai: moterys ir vaikai lytiškumo, kūno silpnumo ir nepavojingumo reprezentacijoms dominuojant buvo priskiriami į „labiau prieglobsčio nusipelnusių“ pabėgėlių kategoriją, antraip nei vyrai, kurių kūnai kėlė įtarimų, buvo sugrėsminami.

Pabėgėlių kelią ženklusios fizinės sienos reprezentavo ne tik fizinį pabėgėlių ir valstybių populiacijos atskyrimą, bet ir dar vieną vertimo kitu strategiją, kai saugūs kūnai atskiriami nuo nesaugių, pavojingų, kitokių. Individo kūnas tapo politinio kūno išraiška – baimintasi, kad nusilpę, sužeisti, „kitokie“, pabėgėlių kūnai gali „susargdinti“ politinį kūną, todėl siekta juos atskirti sienomis, kurių funkciją atliko ne tik tvoros, bet ir kitų, hierarchiškai viršesnių individų kūnai, virtę galios žymekliais. Intensyvėjanti borderizacija žymėjo valstybinės kontrolės praradimą.

Prie sienų sulaikyti prieglobsčio prašytojai priešinosi vertimo kitu strategijoms kūniškais protesto būdais. Jie nepakluso kūno apribojimui erdvėje ir atskyrimui bėgdami per sienas, griaudami tvorą. Siuvosi lūpas, pasidėgė gyvi, skelbė bado streikus taip perimdami savo kūno pažeidžiamumo kontrolę iš galios šaltinių ir siekdami atkreipti dėmesį į jų padėties nepaprastumą žiūrovui

suprantamiausiu būdu – per kūnišką kančią, jo marumą. Taip pat nepakluso galios siekiui jų kūną paversti žinojimo šaltiniu nusidegindami pirštų atspaudus. Patys atakuodami savo kūną jie siekė pakeisti jiems priskiriamą tapatybę, kuri juos redukuodavo iki kūniškų reikšmių, juos nutildydavo. Protestų metu pabėgėlių kūnai kalbėjo garsiau nei žodžiai.

Pabėgėlių kūnus atribojančių sienų kūrimasis nenuslopo net tada, kai fizinės valstybių sienos jau buvo pereitos. Kūnas, kuris kartą buvo sulaikytas už sienos, ir toliau susidūrė su apribojimais erdvėje, visuomenėje, socialiniame gyvenime. Pabėgėliai būdavo atskiriami nuo politinės srities, juos apribojant tik humanitarinėje – atsižvelgiant tik į kūniškus poreikius, bet ne politinius reikalavimus. Pabėgėliai buvo atskiriami nuo politinės ir visuomeninės erdvės, kai būdavo apgyvendinami pabėgėlių priėmimo centruose, stovyklose – toliau nuo likusios visuomenės, kur jų kūnai buvo paversti duomenimis, suskaičiuoti. Tokia kūno vertimo „nematomu“ praktika įvedė prieglobsčio prašytojus į uždara ratą, iš kurio išeiti sunku dėl susidariusių visuomenės nuostatų, kurių pakeisti neleidžia atribojimas nuo politinės erdvės. O tai kartu reiškia ir pabėgėlių atribojimą nuo tam tikrų teisių – kaip kad į privatumą, asmeninę erdvę, kurios jie neteko gyvendami galios šaltinio nurodytose vietose – prieglobsčio stovyklose. Jų apgyvendinimas ribinėje erdvėje lėmė jų problemų nematomumą – o paslėpti kenčiantys kūnai neišduoda ir valstybės silpnumo, nesugebėjimo jų apsaugoti, todėl jie bandė priešintis padėdami stovyklas ir taip siekdami ne tik panaikinti erdvinius apribojimus, bet ir keisti savo tapatybę, kurią galios šaltinis depolitizavo, simplifikavo.

Šie tyrimo atradimai leidžia praplėsti suvokimą apie pabėgėlių reprezentacijas, kurios dominuoja ir yra įtvirtinamos populiariosios žiniasklaidos šaltinių. Taip pat padeda geriau suvokti, ką kūno atvėrimas kritinei analizei padeda suprasti apie pačią pabėgėlių krizę ir jos metu priimtus sprendimus. Europa, pati būdama nevienalytė, daugiakultūrė ir deklaruojanti liberalias vertybes, susidūrusi su prieglobsčio prašytojais staiga ėmė prisiimti kitokį vaidmenį – vienalytės tvirtovės, į kurią veržiasi įsibrovėliai. Tokia grėsminga prieglobsčio prašytojų tapatybė, remiantis ne kuo kitu, o

kūniškomis reikšmėmis, buvo kuriama nuo pat pradžių, vos pamačius atplaukiantį svetimšalio kūną, ir palaikoma visos pabėgėlių kelionės per žemyną metu. Kitoks, pavargęs, sužeistas, purvinas, gyvybe rizikuojantis, galios šaltinio nustatytas taisyklės bandantis pažeisti kūnas buvo pateikiamas tarytum įrodymas, kad iškilo grėsmė socialiniam ir politiniam stabilumui. Taip pabėgėliai tapo norminio smurto, kurį akcentuoja kritinė feminizmo teorija, aukomis.

Nuo pat pradžių patekę į saugumo, grėsmės diskursą, kurį generavo ne tik populiarioji žiniasklaida, bet ir organizacija UNHCR, kuri turėjo šiuos žmones apginti, pabėgėliai atsidūrė kategorijoje „kitas“, iš kurios ištrūkti buvo kuo toliau, tuo sunkiau. Nes sienos pabėgėliams ėmė pastoti kelią ne tik fizinių barjerų forma, bet dėl grėsmės diskurso sienos kūrėsi ir socialinėje bei politinėje erdvėje – kaip atmetimo reakcija visuomenėje, nenoras priimti prieglobsčio prašytojus, pritarti kvotoms, sutarti dėl bendros politikos. Pastebėtinas tam tikras Europos veidmainiškumas – nors buvo deklaruotas rūpestis pabėgėliais, jų gyvybių išsaugojimui bei siekis juos integruoti į visuomenę, lygiagrečiai egzistavo diskursas ir politikos sprendimai, kuriais vykdytas pabėgėlių atskyrimas nuo likusios populiacijos, nuoseklus jų vertimas „kitais“. Imdamos jų kūnus, kaip regimiausią kitoniškumo įrodymą, valstybės uždarė pabėgėlius į stereotipizavimo ratą, dar labiau juos tildydamos ir atskirdamos nuo politinės erdvės, paversdami tik žmonėmis su pamatiniu poreikiu – išgyventi, bet ne kurti savo gyvenimą taip, kaip tai daro europiečiai.

Barjerai pabėgėliams kilo ne tik rasės pagrindu, bet itin ryškiai ir lytiškumo. Akcentuojant tik kūniškas savybes, vyrai – ypač jauni ir sveiki – buvo suvokiami kaip didesnė grėsmė, marginalizuoti, juos visur lydėjo įtarūs žvilgsniai: kai jie kalbėdavo apie savo amžių, kelionės į Europą priežastis, kai jie išeidavo į miestą. Moterys savaime buvo priimamos kaip labiau prieglobsčio nusipelnusios vien todėl, kad jos buvo suvokiamos tarsi ne tokios grėsmingos, labiau pažeidžiamos – ypač jei tai buvo motinos. Lytiškumo pagrindu vyrams ir moterims buvo priskiriamos stereotipizuotos tapatybės, kurios lėmė geresnes sąlygas moterims ir prastesnes – vyrams. Valstybės, akcentuodamos moterų

pažeidžiamumą, iš tiesų vertė vyrus pažeidžiamųjų grupe, nes juos diskriminavo lyties pagrindu. Fizinių ypatybių pagrindu vyrai buvo redukuoti iki vienalytės masės, įkūnytos grėsmės, nuo kurios Europą esą reikėjo apsaugoti.

Tyrimas taip pat pagrindė teiginį, kad kai žodžiai tildomi, garsiausiai kalba kūnas. Pabėgėlių balsas nebuvo girdimas – visuomet girdimas balsas tų, kurių rankose yra galios svertai, todėl norminiui smurtui jie priešinosi kūniškais protesto būdais. Lūpų siuvimas, badavimas, susideginimas, pirštų atspaudų naikinimas buvo politinio pasipriešinimo forma, kuria pabėgėliai siekė perkurti reikšmes apie save, paversti ne tik savo problemas, bet ir valstybių smurto formas prieš juos, matomomis. Prieglobsčio prašytojo kūnas šioje analizėje buvo savotiškas krizės veidrodis, kuriame atsispindėjo Europos valstybių politika, konceptualūs ir fiziniai barjerai, visuomenės nuostatos ir pačių pabėgėlių bandymas pasipriešinti atskyrimo bei sugrėsminimo strategijoms.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aljazeera „Refugees sew lips together in border protest”. 2015–11-24
<<http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2015/11/refugees-sew-lips-border-protest-151124074945792.html>> [žiūrėta 2017-01-19]
2. Ash, Susan *Funding Philanthropy– Dr. Barnardo, Metaphor, Narrative and Spectacle*. Londonas: Oxford University Press, 2016.
3. Bonomolo, Alessandra, Kirchgaessner, Stephanie „UN says 800 migrants dead in boat disaster as Italy launches rescue of two more vessels”. The Guardian, 2015-04-20.
<<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/20/italy-pm-matteo-renzi-migrant-shipwreck-crisis-srebrenica-massacre>> [žiūrėta 2017-03-01]
4. Butler, Judith *Bodies that Matter. On the Discursive limits of Sex*. Londonas, Niujorkas: Routledge, 1993.
5. Butler, Judith interviu su LA Review of Books, 2015.
<<https://soundcloud.com/lareviewofbooks/judith-butler-on-demonstrating-precarity>>
6. Butler, Judith *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. USA: Routledge, 1990.

7. Butler, Judith *Vargas dėl lyties. Feminizmas ir tapatybės apvertimas*. Vilnius: Kitos knygos, 2017.
8. Butler, Judith „Violence, mourning, politics”. *Studies in Gender and Sexuality*, 4(1), 2008.
9. Campbell, David *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998.
10. Brown, Wendy *Walled States, Waning Sovereignty*, Niujorkas: Zone Books, 2010
11. Cohn, Carol „Sex and Death in the Rational World of Defense Intellectuals”. *Signs*, 12 (4), Within and Without: Women, Gender, and Theory, 1987
Connoly, Kate „Angela Merkel defends Germany's refugee policy after attacks”. *The Guardian*, 2016-07-28 <
<https://www.theguardian.com/world/2016/jul/28/merkel-rejects-calls-to-change-germanys-refugee-policy-after-attacks>> [žiūrėta 2016-11-14]
12. Coole, Diana „The Body and Politics”, Georgina Waylen et al. „Body Politics”. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford Publishing, 2013.
13. Cox, Emma *Performing noncitizenship : asylum seekers in Australian theatre, film and activism*. London ; New York, NY : Anthem Press, 2015.
14. Datta, Antara *Refugees and Borders in South Asia – The Great Exodus of 1971*. Niujorkas: Routledge, 2013
15. De Beauvoir, Simone *The Second Sex*. Niujorkas: Knopf Doubleday Publishing Group, 2012.
16. De Bergh, Robinson Cabeiri *Body of Victim, Body of Warrior: Refugee Families and the Making of Kashmiri Jihadists*. University of California Press, 2013.
17. Denisson, Sussi „Seven Worrying Trends in the European Refugee Crisis”. European Council of Foreign Relations, 2016.
<http://www.ecfr.eu/article/commentary_seven_worrying_trends_in_the_european_refugee_crisis7138> [žiūrėta 2017-03-01]
18. Enloe, Cynthia *Bananas Beaches and Bases. Making Feminist Sense in International Politics*. London: University of California Press, 2014.
19. European Parliament „Fundamental rights”. <<http://europarlamenti.info/en/values-and-objectives/values/fundamental-rights/>> [žiūrėta 2017-04-11]
20. Fairclough, Norman *Language and Power*. New York: Longman Inc., 1989.
21. Feldman, Allen *Formations of Violence: The Narrative of the Body and Political Terror in Northern Ireland*. Čikaga: University of Chicago Press, 1991, cituota iš Moe Suzuki *Performing the Human: Refugees the Body, and the Politics of Universalism*”.
22. Fiske, John *Populiariosios kultūros supratimas*. Vilnius : Žara, 2008.
23. Foucault, Michel *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings. 1972-1977*. ed. Colin Gordon Niujorkas: The Harvester Press, 1980.

24. Foucault, Michel *Seksualumo istorija*. Vilnius: Vaga, 1999.
25. Foucault, Michel *The Will to Knowledge*. Londonas: Penguin books, 1998.
26. Freedman, Jane et al. *Gendered Approach to the Syrian Refugee Crisis*. Niujorkas, Londonas: Routledge, 2017.
27. Gunter, Joel „Alan Kurdi death: A Syrian Kurdish family forced to flee”. BBC News, 2015 rugsėjo 4 d. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34141716>> [žiūrėta 2017-01-04]
28. Haberer, Adolphe „Intertextuality and Practise”. *Literatūra*, 49(5), 2007.
29. Hall, Stuart *Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Open Publishing, 1997.
30. Hall, Stuart „Representation and the media”. Paskaita skirta Media Education Foundation, 1997 <<https://www.youtube.com/watch?v=LBVYty1Wnvc>> [žiūrėta 2017-03-01]
31. Hansen, Lene „The Little Mermaid’s Security Dilemma and the Absence of Gender in Copenhagen School”. *Millennium: Journal of International Studies*, 29 (2), 2000.
32. Haraway, Donna „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective”. *Feminist Studies*, 14 (3), 1988.
33. Holmes, Seth M., Castaneda, Heide „Representing the „European refugee crisis” in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death”. *American Ethnologist*, 2016-01-18. p. 12-24 <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/amet.12259/full>> [žiūrėta 2017-03-11]
34. Junckerio Jeano-Claude’o kalba, pasakyta Europos Parlamente, 2015-04-29. <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-4896_en.htm> [žiūrėta 2017-04-20]
35. Leach, Michael ““Disturbing practices”: dehumanizing asylum seekers in the refugee "Crisis" in Australia, 2001-2002”. *Refugee*, vol. 21, no. 3, 2003.
36. Le Espiritu, Yen *Body Counts: The Vietnam War and Militarized Refugees*. Auklandas: University of California Press, 2014.
37. Maddern, Joanne, Stewart, Emma „Biometric geographies, mobility and disability : biologies of culpability and the biologised spaces of (post)modernity.” kn. *Towards enabling geographies*. sud. Vera Chouinard et al, Farnham, 2010.
38. Malkki, Liisa H. „Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization”. *Cultured Anthropology* 11 (3), 1996.
39. Moon, Katharine H. S. *Sex Among Allies. Military Prostitution in U.S.-Korea Relations*. Columbia University Press, 1997.
40. Muñoz-Alonso, Lorena „Ai Weiwei Brings His Controversial Life Vest Installation to Vienna”. *Art News*, 2016-07-14 <<https://news.artnet.com/art-world/ai-weiwei-refugee-jacket-installation-vienna-557324>> [žiūrėta 2017-04-15]
41. Murphy, Ann V. „Corporeal Vulnerability and the New Humanism”. *Hypatia*, 2011, 26(3).

42. Mutlu, Can E. „Emotional Optics”. Kn. Mark B. Salter, Can E. Mutlu (sud.) *Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*. New York: Routledge, 2013.
43. Nyers, Peter „Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order”. *Millennium: Journal of International Studies*, 28 (1), 1999.
44. Nyers, Peter *Rethinking Refugees— Beyond State of Emergency*. Niuorkas, Londonas: Routledge, 2013.
45. Pugliese, Joseph *Biometrics: Bodies, Technologies, Biopolitics*. Niuorkas ir Londonas: Routledge, 2010. cituota iš Wilcox, *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*, p. 107
46. Rettberg, Walker, Gajjala, Radhika „Terrorists or cowards: negative portrayals of male Syrian refugees in social media”. *Feminist Media Studies*, 16 (01), 2016.
47. Reuters Institute for the Study of Journalism „Digital News Report 2016”
<<http://www.digitalnewsreport.org>> [žiūrėta 2017-03-01]
48. Salter, Mark B., Mutlu, Can E. (sud. *Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*. New York: Routledge, 2013.
49. Said-Moorhouse, Lauren „Ai Weiwei covers Berlin landmark in 14,000 refugee life jackets”. CNN, 2016-02-14<<http://edition.cnn.com/2016/02/14/arts/ai-weiwei-berlin-life-jackets/>> [žiūrėta 2017-04-15]
50. Schemik, April *Asylum Speakers— Caribbean Refugees and Testimonial Discourse*. Niuorkas: Fordham University Press, 2011.
51. Scheper-Hughes, Nancy, M. Lock, Margareth „The Mindful Body: A Prolegomenon to Future Work in Medical Anthropology”. *Medical Anthropology Quarterly*, 1 (1), 1987.
52. Soguk, Nevzat „Border’s Capture: Insurrectional Politics, Border-Crossing Humans, and the New Political”. kn. *Borderscapes: Hidden Geographies and Politics at Territory’s Edge* Prem Kumar Rajaram, Carl Grundy-Warr. (sud.) University of Minnesota Press, 2001.
53. Suzuki, Moe „Performing the Human: Refugees the Body, and the Politics of Universalism”. Working Paper Series No. 117, 2016. <<http://www.refworld.org/docid/57c448b54.html>> [žiūrėta 2017-04-22]
54. Torfing, Jacob „Discourse Theory: Achievements, Arguments, and Challenges”. Kn. *Discourse theory in European Politics. Identity, Policy and Governance*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
55. UNHCR. The UN Refugee Agency <<http://www.unhcr.org>>
56. UNHCR „Situations: Sea arrivals monthly”
<<http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>> [žiūrėta 2017-04-01]

57. Waylen, Georgina et al. „Body Politics”. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford Publishing, 2013.
58. Whalen-Bridge, John *Tibet on Fire– Buddhism, Protest, and the Rhetoric of Self-Immolation*. Palgrave Macmillan, 2015.
59. Wilcox Lauren *Bodies of Violence: Theorizing Embodied Subjects in International Relations*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2015.
60. Wilcox, Lauren „Embodied Subjectivities in International Relations”, *E-International Relations*, 2014-08-05 < <http://www.e-ir.info/2014/08/05/embodied-subjectivities-in-international-relations/>> [žiūrėta 2017-03-01]
61. Zine, Jasmin „Cartographies of Difference and Pedagogies of Peril. Muslim Girls and Women in Western Young Adult Fiction Novels”. kn. *Muslim Women, Transnational Feminism and the Ethics of Pedagogy– Contested Imaginaries in Post-9/11 Cultural Practice*. sud. Lisa K. Taylor, Jasmin Zine. Londonas, Niujorkas: Routledge, 2014.
62. Žukauskaitė, Audronė „Nuo biopolitikos prie filosofijos: M.Foucault, G.Agambens, G.Deleuzas”. *Problemos* , 2013

PRIEDAI

TEKSTINIAI DISKURSO ŠALTINIAI

BBC

1. Adler Katya „Migrant crisis: EU leaders avoid punch-up but fail refugee test”. BBC, 2015-09-24. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34348391>>
2. BBC „Europe gets 8,000 refugees daily - UN”. 2015-09-25 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34356758>>
3. BBC „German migrant crisis: Arson suspected in refugee home fires”. 2015-12-24 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-35174668>>
4. BBC „How is the migrant crisis dividing EU countries?” 2016-03-04 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886>>
5. BBC „Mediterranean migrant crisis: EU refugee quotas to be proposed”. 2015-05-11 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-32685942>>
6. BBC „Migrant crisis: EU leaders cautious on Turkey deal”. 2016-03-17 <<http://www.bbc.com/news/world-europe-35828810>>

7. BBC „Migrant crisis: EU ministers approve disputed quota plan”. 2015-09-22
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34329825>>
8. BBC „Migrant crisis: EU 'must accept 200,000 refugees', UN says”. 2015-09-04
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34148891>>
9. BBC „Migrant crisis: EU and Turkey plan one-in, one-out deal”. 2016-03-02
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35749837>>
10. BBC „Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan”. 2015-09-09
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>>
11. BBC „Migrant crisis: EU needs 'massive' resettlement programme”. 2015-12-18
<<http://www.bbc.com/news/world-35130213>>
12. BBC „Migrant crisis: EU quota plan to take 20,000 refugees”. 2015-05-13
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-32719014>>
13. BBC „Migrant crisis: EU-Turkey deal comes into effect”. 2016-03-20
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35854413>>
14. BBC „Migrant crisis: France Valls warns on refugee numbers”. 2015-11-25
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34904931>>
15. BBC „Migrant crisis: Hundreds cross from Greece into Macedonia”. 2016-03-14
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35805010>>
16. BBC „Migrant crisis: Hungary challenges EU quota plan in court”. 2015-12-03
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34998615>>
17. BBC „Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan”. 2015-09-09
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>>
18. BBC „Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts”. 2016-03-04
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>>
19. BBC „Migrant crisis: More than 10,000 children 'missing'”. 2016-01-21
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35453589>>
20. BBC „Migrant crisis: One million enter Europe in 2015”. 2015-11-22
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35158769>>
21. BBC „Migrant crisis: People treated 'like animals' in Hungary camp”. 2015-09-11
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34216883>>
22. BBC „Migrant crisis: Turkey and EU strike deal to limit refugee flow”. 2016-11-29
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34957830>>
23. BBC „Migrant crisis: Why EU deal on refugees is difficult”. 2015-09-25
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34324096>>

24. BBC „Migrant crisis: Three million expected to reach EU by 2017”. 2015-11-05
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34732415>>
25. BBC „Turkey 'illegally returning Syrian refugees' - Amnesty”. 2015-09-01
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35941947>>
26. BBC „Why is EU struggling with migrants and asylum?”. 2016-03-04
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-24583286>>
27. Cameron, Rob „Migrant crisis: Why Central Europe resists refugee quota”. BBC, 2015-09-22
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34313478>>
28. Grammaticas, Damian „Europe's migrant crisis: Tricky business to resolve”. 2016-03-08
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35760115>>
29. Hill, Jenny „Migrant attacks reveal dark side of Germany”. 2016-02-22
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-35633318>>
30. Peter, Laurence „Migrant crisis: Who does the EU send back?”. 2015-09-09
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34190359>>

The Guardian

1. AFP in Ankara „Turkish president threatens to send millions of Syrian refugees to EU”. The Guardian, 2016-02-12 <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/12/turkish-president-threatens-to-send-millions-of-syrian-refugees-to-eu>>
2. AP „Istanbul has more Syrian refugees than all of Europe says David Miliband”. The Guardian, 2015-10-27 <<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/27/istanbul-has-more-syrian-refugees-than-all-of-europe-says-david-miliband>>
3. Chrisafis, Angelique „French PM Manuel Valls says refugee crisis is destabilising Europe”. The Guardian, 2016-01-22 <<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/22/french-pm-manuel-valls-says-refugee-crisis-is-destabilising-europe>>
4. Elliott, Larry, Treanor, Jill „Dutch PM says refugee crisis could shut down Europe's open borders for good”. The Guardian, 2016-01-21, <<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/21/dutch-pm-says-refugee-crisis-could-shut-down-europes-open-borders-for-good>>
5. Farrer, Martin „Yanis Varoufakis: Europe is being broken apart by refugee crisis”. The Guardian, 2015-11-23 <<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/23/yanis-varoufakis-europe-is-being-broken-apart-by-refugee-crisis>>
6. Fotiadis, Apostolis „This racist backlash against refugees is the real crisis in Europe”. The Guardian, 2016-02-25 <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/feb/25/racist-backlash-against-refugees-greece-real-crisis-europe>>

7. Graham-Harrison, Emma „Still the refugees are coming, but in Europe the barriers are rising”. The Guardian, 2015-10-31. <<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/31/austria-fence-slovenia-wire-europe-refugees>>
8. Henley, Jon „EU refugee relocation scheme is inadequate and will continue to fail”. The Guardian, 2016-03-04 <<https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/09/refugee-crisis-junker-unveils-eu-quota-plan-live-updates>>
9. Henley, Jon et al. „Refugee crisis: European leaders demand urgent support for Greece”. The Guardian, 2016-03-01 <<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/01/refugee-crisis-european-leaders-demand-urgent-support-for-greece>>
10. Horvat, Srečko „The roots of this refugee crisis go back even further than the Arab spring”. The Guardian, 2015-09-24. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/sep/24/refugee-crisis-arab-spring-europe-migration>>
11. Kingsley, Patrick „EU-Turkey refugee deal – Q&A”. The Guardian, 2016-03-08 <<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/08/eu-turkey-refugee-deal-qa>>
12. Kingsley, Patrick „Over a million migrants and refugees have reached Europe this year, says IOM”. The Guardian, 2015-12-22 <<https://www.theguardian.com/world/2015/dec/22/one-million-migrants-and-refugees-have-reached-europe-this-year-iom>>
13. Kingsley, Patrick „Refugee crisis: What does the EU's deal with Turkey mean?”. The Guardian, 2016-03-18 < <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/18/eu-deal-turkey-migrants-refugees-q-and-a>>
14. Kingsley, Patrick „10 truths about Europe’s migrant crisis”. The Guardian, 2015-08-10 <<https://www.theguardian.com/uk-news/2015/aug/10/10-truths-about-europes-refugee-crisis>>
15. Nougayrède, Natalie „The refugee crisis gives Europe the chance to evolve”. The Guardian, 2015-09-25 <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/sep/25/refugee-crisis-european-union> >
16. Rankin, Jennifer „EU strikes deal with Turkey to send back refugees”. The Guardian, 2016-03-18 < <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/18/eu-strikes-deal-with-turkey-to-send-back-refugees-from-greece>>
17. Rankin, Jennifer „Refugee crisis: EU allocates €700m in extra aid to cope with influx”. The Guardian, 2016-03-02 < <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/02/refugee-crisis-europe-eu-countries-greece-receive-700m-extra-aid-funds>>
18. Rankin, Jennifer „Turkey and EU agree outline of 'one in, one out' deal over Syria refugee crisis”. Thea Guardian, 2016-03-08 <<https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/sep/18/latest-developments-in-europes-refugee-crisis-a-visual-guide>>
19. Rutter, Tamsin „EU risks being shaken apart by refugee crisis, warns Brussels”. The Guardian, 2015-12-04 < <https://www.theguardian.com/public-leaders-network/2015/dec/04/european-union-values-shaken-refugee-crisis>>

20. The Guardian „Winter is coming: the new crisis for refugees in Europe”. 2015-11-02 <<https://www.theguardian.com/world/2015/nov/02/winter-is-coming-the-new-crisis-for-refugees-in-europe>>
21. The Guardian „Europe's refugee crisis – a visual guide to developments in 2015”. 2015-10-23 <<https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/sep/18/latest-developments-in-europes-refugee-crisis-a-visual-guide>>
22. The Guardian „The Guardian view on the EU refugee deal: Greece has Europe’s reputation in its hands”. 2015-04-03 <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/apr/03/the-guardian-view-on-the-eu-refugee-deal-greece-has-europes-reputation-in-its-hands>>
23. Traynor, Ian „Detain refugees arriving in Europe for 18 months, says Tusk”. The Guardian, 2015-12-05 <<https://www.theguardian.com/world/2015/dec/02/detain-refugees-arriving--europe-18-months-donald-tusk>>
24. Traynor, Ian „Europe braces for major 'humanitarian crisis' in Greece after row over refugees”. The Guardian, 2016-02-25 <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/25/europe-braces-major-humanitarian-crisis-greece-row-refugees>>
25. Traynor, Ian „Hungary to hold referendum on EU's refugee quotas”. The Guardian, 2016-02-24 <<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/24/hungary-viktor-orban-will-call-referendum-on-eu-refugee-quotas>>
26. Traynor Ian „Mediterranean refugee crisis: EU reduced to impotent handwringing”. The Guardian, 2015-04-20 <<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/20/mediterranean-migrant-crisis-no-european-migration-policy>>
27. Traynor, Ian „Refugee crisis: how does Europe solve a problem like Viktor Orbán?”. The Guardian, 2015-09-09 <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/09/refugee-crisis-viktor-orban-how-does-europe-solve-problem>>
28. Traynor, Ian „EU plans migrant quotas forcing states to 'share' burden”. The Guardian, 2015-05-10 <<https://www.theguardian.com/world/2015/may/10/european-commission-migrant-quota-plan-mediterranean-crisis>>
29. Trilling Daniel „Europe could solve this migrant crisis – if it wanted”. The Guardian, 2015-07-13. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/31/europe-migrant-crisis-political-choice-toxic-waste-sanctuary>>
30. Weaver, Michael „Refugee crisis: Juncker unveils EU quota plan – as it happened”. The Guardian, 2015-09-09 <<https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/09/refugee-crisis-junker-unveils-eu-quota-plan-live-updates>>

Deutsche Welle

1. Breitenbach, Dagmar „European toilets a mystery to many refugees”. Deutsche Welle, 2016-02-16 <<http://www.dw.com/en/european-toilets-a-mystery-to-many-refugees/a-19051198>>
2. Britz, Paul-Christian „A day in the life of a refugee at Davos”. Deutsche Welle, 2016-01-20 <<http://www.dw.com/en/a-day-in-the-life-of-a-refugee-at-davos/a-18994799>>
3. Brothers, Caroline „As Calais 'Jungle' is dismantled, concerns mount for refugee children”. Deutsche Welle, 2016-02-26 <<http://www.dw.com/en/as-calais-jungle-is-dismantled-concerns-mount-for-refugee-children/a-19077111>>
4. Cote Kevin „Finding love in Germany: a road to integration for refugees”. Deutsche Welle. 2016-03-13 <<http://www.dw.com/en/finding-love-in-germany-a-road-to-integration-for-refugees/a-19113974>>
5. Cupulo, Diego „Refugee relocation in Athens hits snags”. Deutsche Welle, 2015-12-05 <<http://www.dw.com/en/refugee-relocation-in-athens-hits-snags/a-18901144>>
6. Deutsche Welle „Ai Weiwei plans Berlin memorial to drowned refugees”. 2016-02-03 <<http://www.dw.com/en/ai-weiwei-plans-berlin-memorial-to-drowned-refugees/a-19023316>>
7. Deutsche Welle „Ai Weiwei provocatively poses as drowned Syrian refugee boy”. 2016-02-01 <<http://www.dw.com/en/ai-weiwei-provocatively-poses-as-drowned-syrian-refugee-boy/a-19015838>>
8. Deutsche Welle „Asylum seeker dies in deadly fire in eastern Germany”. 2015-10-06 <<http://www.dw.com/en/asylum-seeker-dies-in-deadly-fire-in-eastern-germany/a-18763031>>
9. Deutsche Welle „Bodies recovered in rescue of refugee boats in Mediterranean Sea”, 2015-05-03 <<http://www.dw.com/en/bodies-recovered-in-rescue-of-refugee-boats-in-mediterranean-sea/a-18426050>>
10. Deutsche Welle „Brawl at Swedish refugee center leads to murder investigation”. 2016-02-15 <<http://www.dw.com/en/brawl-at-swedish-refugee-center-leads-to-murder-investigation/a-19048571>>
11. Deutsche Welle „Bulgaria to extradite suspect in refugee deaths”. 2015-09-29 <<http://www.dw.com/en/bulgaria-to-extradite-suspect-in-refugee-deaths/a-18749724>>
12. Deutsche Welle „EU ready to help Hungary with migrant influx”. 2015-08-25 <<http://www.dw.com/en/eu-ready-to-help-hungary-with-migrant-influx/a-18672158>>
13. Deutsche Welle „European leaders 'shaken' by grisly discovery of migrant bodies in Austria”. 2015-08-28 <<http://www.dw.com/en/european-leaders-shaken-by-grisly-discovery-of-migrant-bodies-in-austria/a-18678542>>
14. Deutsche Welle „German police say missing refugee boy likely dead after finding body in Berlin”. 2015-10-29 <<http://www.dw.com/en/german-police-say-missing-refugee-boy-likely-dead-after-finding-body-in-berlin/a-18815090>>

15. Deutsche Welle „Refugee child's body on beach shocks Europe”, 2015-09-03
<<http://www.dw.com/en/refugee-childs-body-on-beach-shocks-europe/a-18691004>>
16. Deutsche Welle „Some 50 bodies found aboard migrant boat off Libya”. 2015-08-26
<<http://www.dw.com/en/some-50-bodies-found-aboard-migrant-boat-off-libya/a-18673713>>
17. Deutsche Welle „Suspected German refugee child murderer admits to killing another boy”
18. Deutsche Welle „Suspected smugglers tried for refugee boy Aylan Kurdi's death” 2016-02-11<<http://www.dw.com/en/suspected-smugglers-tried-for-refugee-boy-aylan-kurdis-death/a-19043465>>
19. Felden, Esther „Learning German instead of Dari”. Deutsche Welle, 2015-04-29
<<http://www.dw.com/en/learning-german-instead-of-dari/a-18417196>>
20. Ferguson, Kate Katherina „Warm reception for refugees in cold Berlin”. Deutsche Welle, 2016-01-25
<<http://www.dw.com/en/warm-reception-for-refugees-in-cold-berlin/a-19003022>>
21. Gagnon, Milan „'Refugee': A keyword that gets German media every time”. Deutsche Welle, 2016-02-28 < <http://www.dw.com/en/refugee-a-keyword-that-gets-german-media-every-time/a-19010124>>
22. Geoghegan, Peter „Scottish island prepares for Syrian refugees”. 2015-12-15
<<http://www.dw.com/en/scottish-island-prepares-for-syrian-refugees/a-18917974>>
23. Gill Omaira „Refugee crisis leaves Greece on the brink”. Deutsche Welle, 2016-03-02
<<http://www.dw.com/en/refugee-crisis-leaves-greece-on-the-brink/a-19087131>>
24. Harvey, Gemima „Hamburg helps traumatized refugees”. Deutsche Welle, 2015-12-07
<<http://www.dw.com/en/hamburg-helps-traumatized-refugees/a-18899472>>
25. Mund, Heike „Provocative artists rebury remains of refugee”. Deutsche Welle, 2015-06-07
<<http://www.dw.com/en/provocative-artists-rebury-remains-of-refugee/a-18522573>>
26. Orange, Richard „Sweden faces dilemma with refugee age checks”. Deutsche Welle, 2016-02-16. < <http://www.dw.com/en/sweden-faces-dilemma-with-refugee-age-checks/a-19051650>>
27. Scholz, Kay-Alexander „Germany looks at new approaches for processing refugees”. Deutsche Welle, 2016-02-16 <<http://www.dw.com/en/germany-looks-at-new-approaches-for-processing-refugees/a-19031496>>
28. Villemann, Trine „Denmark's daylight robbery of refugees”. Deutsche Welle, 2016-01-25
<<http://www.dw.com/en/denmarks-daylight-robbery-of-refugees/a-19002215>>
29. Winter, Chase „European rights body concerned over rising racism in Germany”. Deutsche Welle, 2015-10-01 <<http://www.dw.com/en/european-rights-body-concerned-over-rising-racism-in-germany/a-18752740>>
30. Zuvela, Matt „Exhumed and reburied: political group lays Mediterranean victim to rest in Berlin”. Deutsche Welle, 2015-06-16 <<http://www.dw.com/en/exhumed-and-reburied-political-group-lays-mediterranean-victim-to-rest-in-berlin/a-18521386>>

UNHCR

1. Berry, Mike et. al. „Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries”. UNHCR, 2015. p. 241 <<http://www.unhcr.org/56bb369c9.pdf>>
2. Clayton, Jonathan, „Some 80,000 refugees arrive in Europe in first six weeks of 2016”. UNHCR, 2016-02-16 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/2/56bdf0f26/80000-refugees-arrive-europe-first-six-weeks-2016.html>>
3. Clayton, Jonathan „Refugee women on the move in Europe are at risk, says UN”. UNHCR, 2016-01-20 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/1/569fb22b6/refugee-women-move-europe-risk-says-un.html>>
4. Edwards, Adrian „Time running out to resolve refugee emergency in Europe”. UNHCR, 2015-09-18 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/9/55fc0e386/time-running-resolve-refugee-emergency-europe.html>>
5. Eapen, Rebecca „Initial Assessment Report: Protection Risks for Women and Girls in the European Refugee and Migrant Crisis”. UNHCR, <<http://www.unhcr.org/569f8f419.pdf>>
6. Edwards, Adrian, Gaynor, Tim „UNHCR flags problems at crossings from Greece to the Balkans”. UNHCR 2015-11-24 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/11/5654824b6/unhcr-flags-problems-crossings-greece-balkans.html>>
7. Fleming, Melissa „Crossings of Mediterranean Sea exceed 300,000, including 200,000 to Greece”. UNHCR, 2015-08-28 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/8/55e06a5b6/crossings-mediterranean-sea-exceed-300000-including-200000-greece.html>>
8. Fleming, Melissa „Robust, coherent Europe response to refugee crisis still urgently needed”. UNHCR, 2015-09-15 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/9/55f817399/robust-coherent-europe-response-refugee-crisis-still-urgently-needed.html>>
9. Fleming, Melissa „UNHCR outlines proposals to manage refugee and migration crisis in Europe ahead of EU Summit”. UNHCR, 2015-09-22 <<http://www.unhcr.org/news/latest/2015/9/56015ba86/unhcr-outlines-proposals-manage-refugee-migration-crisis-europe-ahead-eu.html>>
10. Fleming, Melissa „Statement by UN High Commissioner for Refugees, António Guterres on refugee crisis in Europe”. 2015-09-04 <<http://www.unhcr.org/news/press/2015/9/55e9459f6/statement-un-high-commissioner-refugees-antonio-guterres-refugee-crisis.html>>
11. Grandi, Fillipo „Women refugees and asylum seekers in the European Union.” Ceremony to mark International Women’s Day.”. UNHCR, 2016-03-08 <<http://www.unhcr.org/admin/hcspeeches/56dec2e99/women-refugees-asylum-seekers-european-union-ceremony-mark-international.html>>

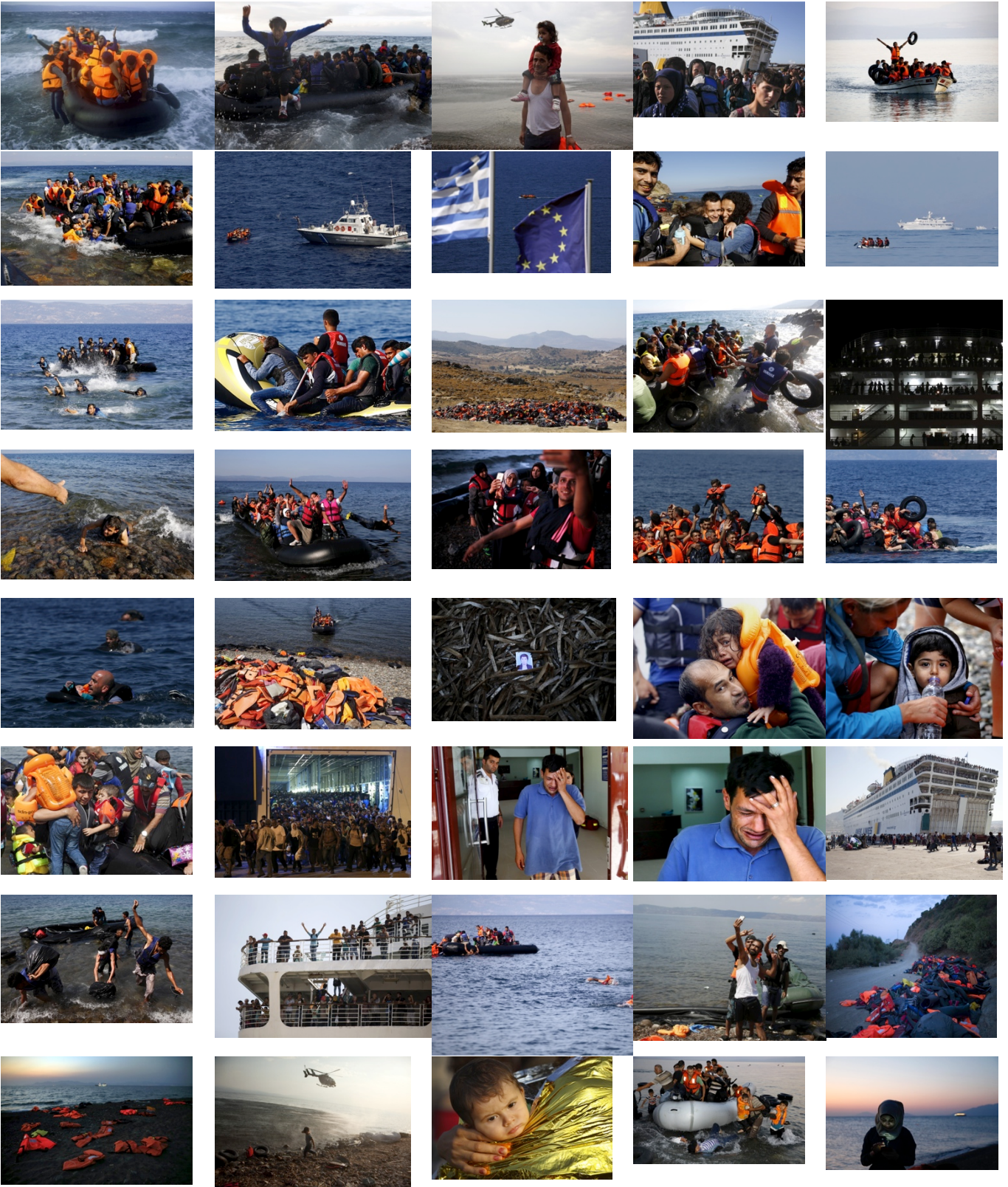
12. Murray, Don „Europe’s growing refugee and migration crisis on show in Hungary”. UNHCR, 2015-09-04. < <http://www.unhcr.org/news/latest/2015/9/55e9dd346/europes-growing-refugee-migration-crisis-show-hungary.html>>
13. Spindler, William „UNHCR expresses concern over EU-Turkey plan”. UNHCR, 2016-03-11 < <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/3/56dee1546/unhcr-expresses-concern-eu-turkey-plan.html>>
14. Spindler, William „UNHCR launches appeal to aid refugees as winter hits Europe”. UNHCR, 2015-11-05 < <http://www.unhcr.org/news/latest/2015/11/563b4c186/unhcr-launches-appeal-aid-refugees-winter-hits-europe.html>>
15. UNHCR „2015: The Year of Europe’s Refugee Crisis”. 2015-12-05 <<http://tracks.unhcr.org/2015/12/2015-the-year-of-europes-refugee-crisis/>>
16. UNHCR „A million refugees and migrants flee to Europe in 2015”. 2015-12-22 < <http://www.unhcr.org/news/press/2015/12/567918556/million-refugees-migrants-flee-europe-2015.html>>
17. UNHCR „Initial Response Plan for the Refugee Crisis in Europe”. 2015-09-08 <<http://www.unhcr.org/55ee99880.pdf>>
18. UNHCR „Mediterranean Crisis 2015 at six months: refugee and migrant numbers highest on record”. 2015-07-01 <<http://www.unhcr.org/news/press/2015/7/5592b9b36/mediterranean-crisis-2015-six-months-refugee-migrant-numbers-highest-record.html>>
19. UNHCR „Over one million sea arrivals reach Europe in 2015”. 2015-12-30 <<http://www.unhcr.org/afr/news/latest/2015/12/5683d0b56/million-sea-arrivals-reach-europe-2015.html>>
20. UNHCR „Refugee/Migrant Crisis in Europe Situation Analysis - March 2016”. 2016-03 <<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/47068>>
21. UNHCR „Refugees and migrants in Europe need protection and respect for their human rights”. 2015-12-09 < <http://www.unhcr.org/news/press/2015/12/5667f2bd6/refugees-migrants-europe-need-protection-respect-human-rights.html>>
22. UNHCR „Regional Refugee and Migrant Response Plan for Europe. Eastern Mediterranean and Western Balkans Route”. <http://rmrp-europe.unhcr.org/2016_RMRP_Europe.pdf>
23. UNHCR „Report warns refugee women on the move in Europe are at risk of sexual and gender-based violence”. 2016-01-20 <<http://www.unhcr.org/news/press/2016/1/569f99ae60/report-warns-refugee-women-move-europe-risk-sexual-gender-based-violence.html>>
24. UNHCR „Seven factors behind movement of Syrian refugees to Europe”. 2015- 09-25 <<http://www.unhcr.org/afr/news/briefing/2015/9/560523f26/seven-factors-behind-movement-syrian-refugees-europe.html>>
25. UNHCR „The Sea Route to Europe”. 2015-07-01 <<http://www.unhcr.org/5592bd059.pdf>>

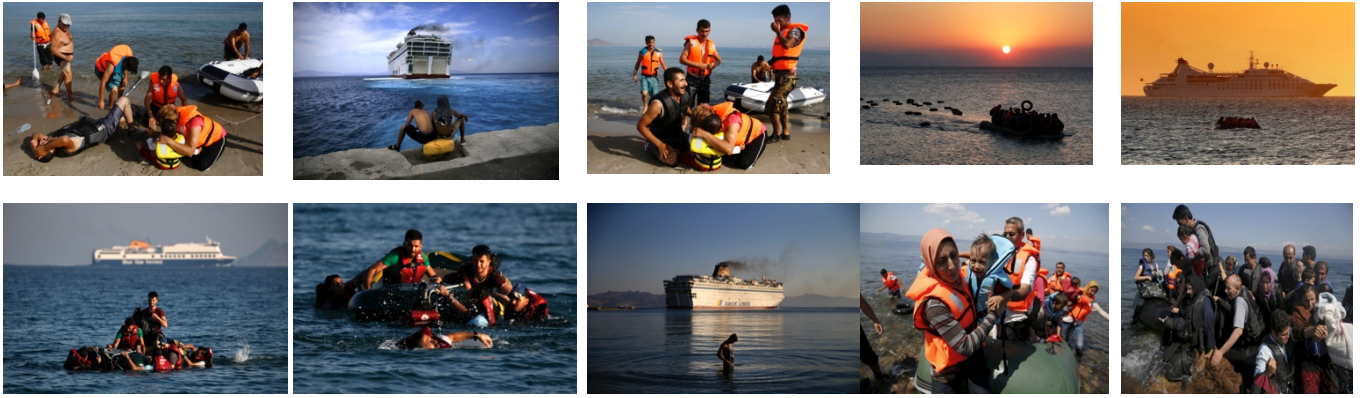
26. UNHCR „UNHCR: 6 steps towards solving the refugee situation in Europe”. 2016-03-04 < <http://www.unhcr.org/news/press/2016/3/56d957db9/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>>
27. UNHCR „UNHCR outlines proposals to manage refugee and migration crisis in Europe ahead of EU Summit”. 2015-09-22 < <http://www.unhcr.org/news/briefing/2015/9/560146a46/unhcr-outlines-proposals-manage-refugee-migration-crisis-europe-ahead-eu.html>>
28. UNHCR „UNHCR’s proposals in light of the EU response to the refugee crisis and the EU package of 9 September 2015”. 2015-09-09 < <http://www.unhcr.org/55f28c4c9.pdf>>
29. UNHCR „UNHCR urges Europe to change course on refugee crisis”. 2015-09-16 <<http://www.unhcr.org/news/press/2015/9/55f9a70a6/unhcr-urges-europe-change-course-refugee-crisis.html>>
30. UNHCR „UNHCR warns of imminent humanitarian crisis in Greece amid disarray in Europe over asylum”. 2016-03-01 <<http://www.unhcr.org/news/briefing/2016/3/56d564ed6/unhcr-warns-imminent-humanitarian-crisis-greece-amid-disarray-europe-asylum.html>>

VIZUALINIAI DISKURSO ŠALTINIAI: “REUTERS” NUOTRAUKOS

I etapas: jūra, plaukimas, krantas (70 nuotr.)

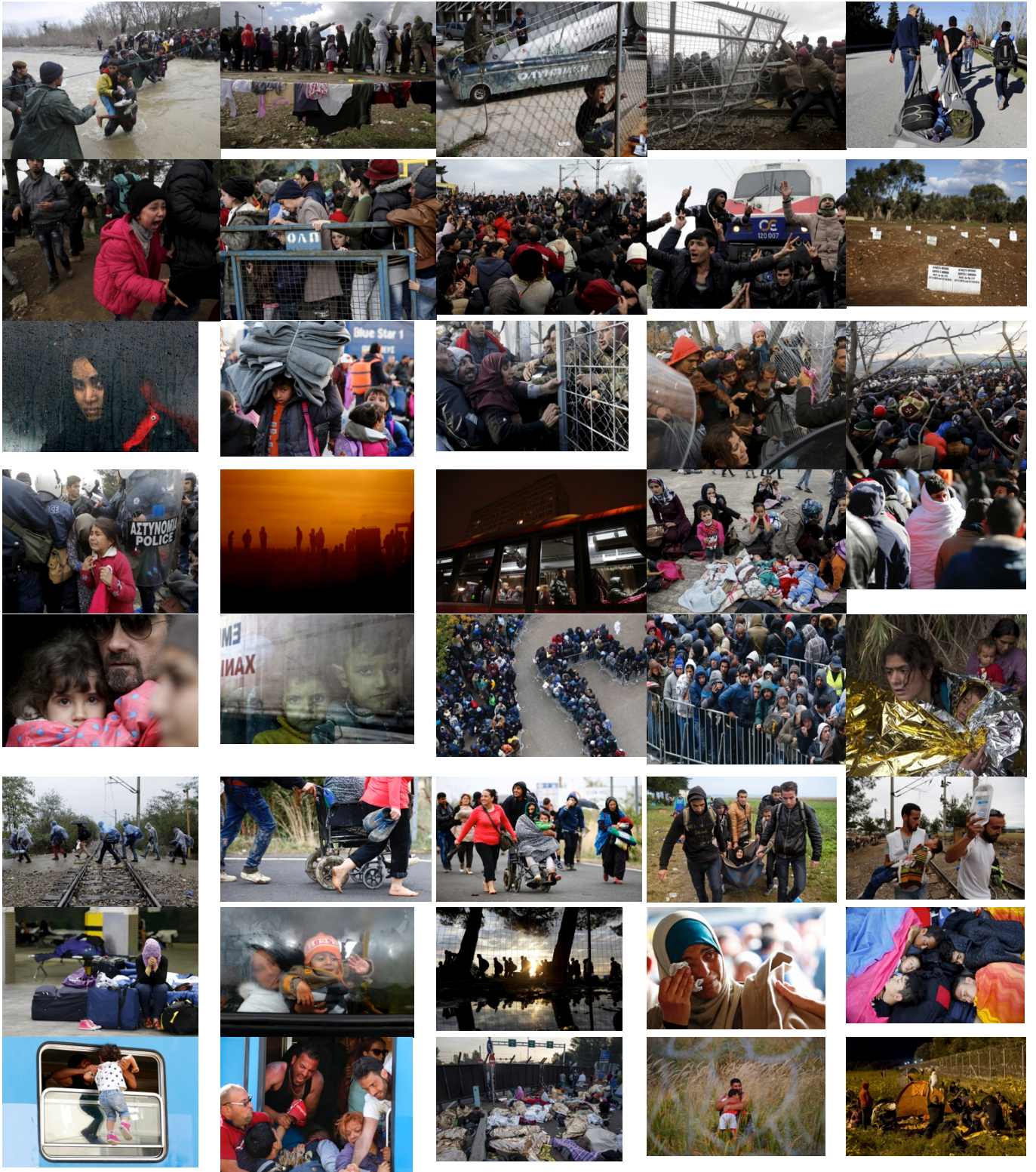






II etapas: kelionė sausuma, sienos (122 nuotr.)

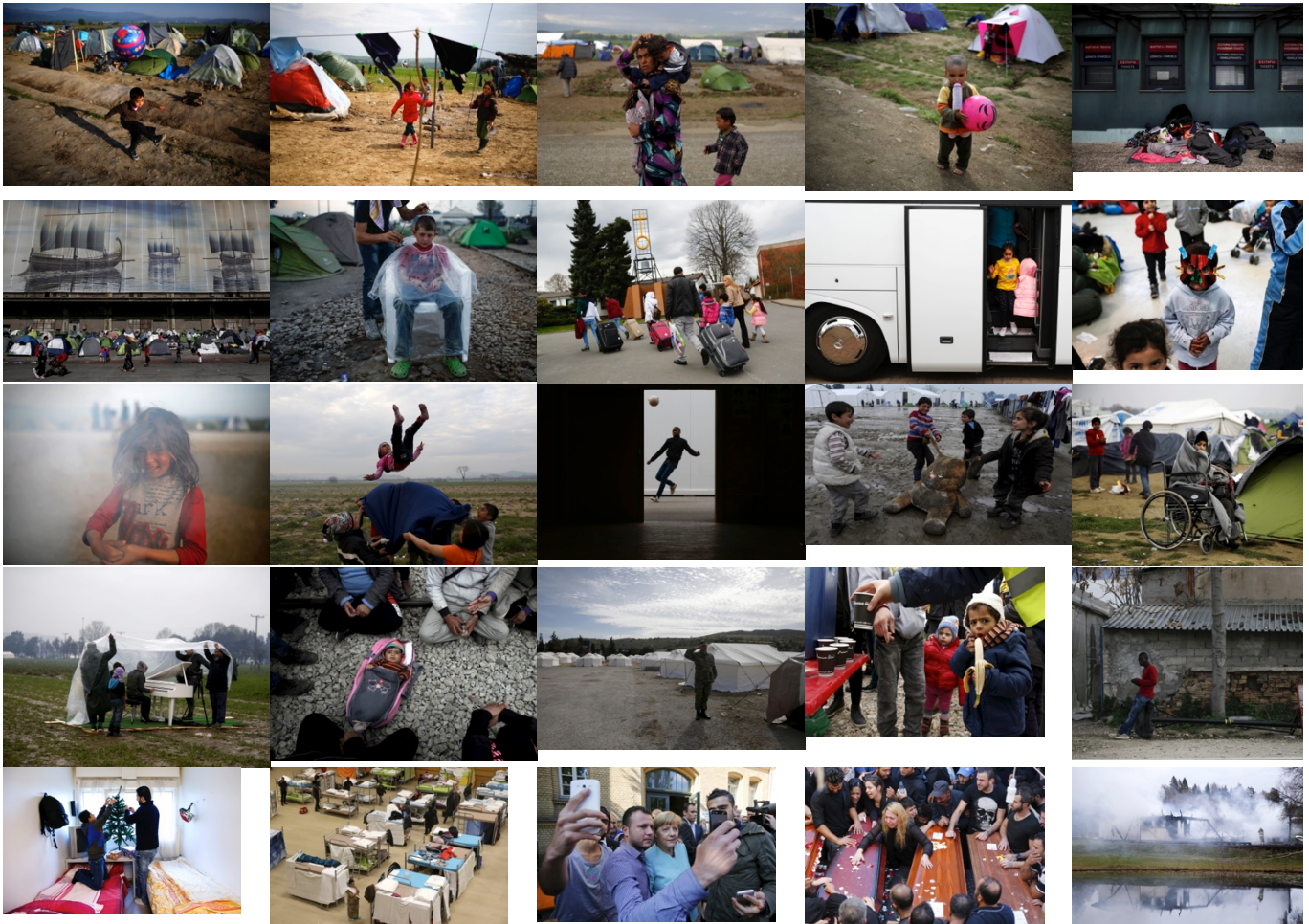


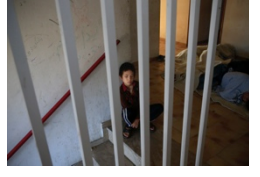
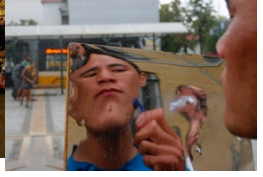
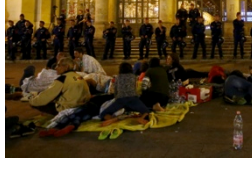
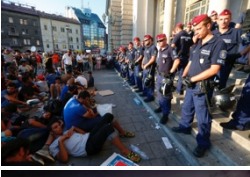
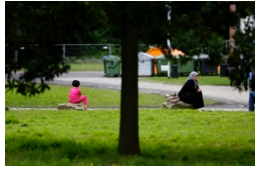






III etapas: stovyklos, prieglaudos, atvykimas į valstybes (46 nuotr.)





SUMMARY

Master thesis “Corporeality in International Relations: Analyzing the Representations of Asylum Seekers in the Refugee Crisis Discourse” sought to examine the dominating corporeal representations of asylum seekers in the visual and textual discourse. This object stems from a paradox, which has existed during the European migrant crisis – mass migration from Middle East and Northern Africa that has reached its peak in 2015 and is continuing until the present day. Although the European countries described this crisis as a humanitarian issue and appealed to the values of humanity, at the same time they understood asylum seekers as a threat and made political decisions that have isolated migrants from the rest of the European community, applied strategies of “othering” and did not take into account their pleas. The voice of the asylum seekers was silenced so they communicated through their bodies – a medium which also was an object of normative violence implicated by European Governments.

In this master thesis tried “to investigate” the body – open it to the international relations and analyze it in the light of critical feminist theory of the body, and ask how the body of the refugee is represented and how the refugee himself/herself reacts to these representations. It argues that by opening the body to the critical analysis one can understand why some policies, social tensions and attitudes develop. In order to discover the representations, one must analyze the discourse – in this work selected mainstream media (BBC, “The Guardian”, “Deutsche Welle”) articles, UNHCR texts and “Reuters” pictures from a one-year period (from 2015-04-19 until 2016-04-19) are being examined.

This master thesis is divided into three parts. In the first part the feminist theory of the body is explained and main arguments that justify why is it meaningful to include the body in the analysis of international relations are presented. The second part is dedicated to the methodology and explanation of the chosen analytical tools. The third part is designed for the analysis which is divided into three

other segments, conceptually representing the journey of the refugees: 1) the travel by the sea and the shores of the Mediterranean; 2) the land travel and the borders; 3) refugee camps, asylum shelters and life in European countries.

The analysis has shown that many security practices during the refugee crisis were based on the representations of the body and in many cases – solely on it. Even the UNHCR agency, that is designed to advocate the rights of the refugees, used the representations that created even bigger divisions between them and the Europeans. The gender also played a role during the crisis – as male refugees were marginalized whereas women were seen as the more deserving, “real refugees”, not economic migrants, and less dangerous. The walls for asylum seekers were built not only as physical barriers between the countries, but as conceptual and social borders in the societies. The refugees tried to disobey these othering strategies, based on their corporeality, by using their bodies as a medium of protest and disobedience to the source of power. While protecting refugees in camps and shelters, European leaders took them as a body with simple survival needs and in this way the asylum seekers were denied access to the political sphere. In these shelters they were also delimited from the rest of population and that has created even bigger divisions and sense of a threat.

All in all, this work is an attempt to show why bodies matter in international relations and to present an alternative analytical analysis for the Mediterranean refugee crisis.